

Τ.Ε.Ι ΚΡΗΤΗΣ

Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

***«Οι Απόψεις Γονέων Για Την Νεανική Παραβατικότητα Και Για
Τις Προσφερόμενες Υποστηρικτικές Κοινωνικές Υπηρεσίες»***

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

Βουτσάς Κων/νος ΑΜ: 2595

Μητριτσάκη Ελένη ΑΜ: 2594

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Κος Προκοπάκης Εμμ.

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2013

(Αφιέρωση)

Μιας που η πτυχιακή εργασία αποτελεί το τελευταίο βήμα μας πριν από το πτυχίο, νιώθουμε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε εγκάρδια όλους τους καθηγητές, τους επόπτες και τα πλαίσια τα οποία μας δέχτηκαν όλα αυτά τα χρόνια, για όλες αυτές τις γνώσεις και τα εφόδια που μας έδωσαν για τη μετέπειτα ζωή και σταδιοδρομία μας. Ιδιαίτερα να ευχαριστήσουμε τον κ. Προκοπάκη Μ. που με την σωστή καθοδήγησή του ολοκληρώθηκε η εργασία, αλλά και τον κ. Γιαχνάκη Μ. που μας βοήθησε στην στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας. Τέλος, το μεγαλύτερο ευχαριστώ θα θέλαμε να το πούμε στους γονείς και τις οικογένειες μας που καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μας μας στήριξαν είτε οικονομικά είτε συναισθηματικά και αγωνιούσαν μαζί μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο θεωρητικό μέρος της πτυχιακής εργασίας αρχικά παρουσιάζουμε την ενοσιολογική και θεωρητική προσέγγιση του ανήλικου παραβάτη στο σύγχρονο κοινωνικό πλαίσιο. Στη συνέχεια αναφερόμαστε στην πρόληψη και αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας δίνοντας έμφαση στους φορείς κοινωνικοποίησης ενός παιδιού (σχολείο, οικογένεια) και στα ΜΜΕ. Έπειτα γίνεται αναφορά στη σχολική βία που συνήθως αποτελεί τον προάγγελο της σύγχρονης εγκληματικότητας. Τέλος θεωρήσαμε σημαντικό να αναφερθούμε στους υποστηρικτικούς φορείς και τις προσφερόμενες κοινωνικές υπηρεσίες που υπάρχουν στο Ρέθυμνο και συγκεκριμένα στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων.

Όσον αφορά το ερευνητικό μέρος της παρούσας εργασίας, σκοπός της μελέτης ήταν η διερεύνηση των απόψεων των γονέων σε σημαντικά ερωτήματα γύρω από τη φύση, τις μορφές και τα αίτια γέννησης της παραβατικότητας των ανηλίκων και τη χρησιμότητα των προσφερόμενων κοινωνικών υπηρεσιών.

Λέξεις-κλειδιά: ανήλικη παραβατικότητα, επιμελητές ανηλίκων, σχολική βία, πρόληψη-αντιμετώπιση νεανικής παραβατικότητας.

ABSTRACT

In the theoretical part of the dissertation, we primarily present the semantic and notional approach to a juvenile delinquent in the contemporary social framework. In continuation there is a reference to the ways of preventing and confronting juvenile delinquency underscoring a child's means of socialization (school, family) and the media. There is a dispatch on school violence next, which is more than often a stormy petrel of modern criminality. To conclude with, it is important that all supportive medium and available social services in Rethymno be cited, specifically the service of delinquent commissary

As far as the theoretical part of the present thesis is concerned, the purpose of the research has been the scrutiny of the parents' opinion on queries about nature, the forms and the galls of juvenile delinquency but also the helpfulness of the existing social services.

Keywords: juvenile delinquency, probation officers for delinquents, school violence, prevention-confronting juvenile delinquency

Περιεχόμενα

Πρόλογος

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή.....σελ.12

Κεφάλαιο 1^ο:

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΠΑΡΑΒΑΤΗ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....σελ.16

1.1 Ορισμός παραβατικής συμπεριφοράς.....σελ.16

1.2 Παραβατικοί ανήλικοι και κοινωνικό πλαίσιο.....σελ.17

α. Παραβατικότητα ή εγκληματικότητα ανηλίκων;

Το πρόβλημα της νεανικής παραβατικότηταςσελ.17

β. Εξελικτική πορεία της νεανικής παραβατικότητας:

σχέση ηλικίας και παράβασης του νόμουσελ.19

1.3 Το προφίλ του ανήλικου δράστη και το είδος των διαπραττόμενων αδικημάτων στην Ελλάδασελ.21

1.4 Θεωρητική προσέγγιση της νεανικής παραβατικότητας.....σελ.22

α. Θεωρίες κοινωνικής μάθησης.....σελ.23

β. Θεωρία της ανομίας.....σελ.25

γ. Θεωρία της πολιτισμικής σύγκρουσης.....σελ.27

δ. Θεωρίες πολιτιστικής παρέκκλισης.....σελ.28

ε. Θεωρίες κοινωνικού ελέγχου.....σελ.29

στ. Θεωρία κοινωνικού δεσμού.....σελ.32

ζ. Θεωρία της προσκόλλησης.....σελ.34

η. Θεωρία του σιγματισμού (Labeling Approach).....σελ.36

Κεφάλαιο 2ο:

ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....σελ.39	
2.1 Σύγχρονη πραγματικότητα (ιδιοκτησία, ανεργία και κοινωνικός αποκλεισμός) και διεθνείς τάσεις μεταχείρισης των ανηλικών παραβατών..... σελ. 39	
2.2 Η επιρροή των ΜΜΕ και η συμβολή τους στην προτροπή υιοθέτησης παραβατικής συμπεριφοράςσελ. 43	
2.3 Μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας.....σελ.50	
α. Κοινωνικοποίηση.....σελ.50	
β. Ο ρόλος του σχολείου στην διαμόρφωση σύννομης ή έκνομης συμπεριφοράςσελ. 52	
γ. Ο ρόλος της οικογένειας στην ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς του ανήλικουσελ. 55	
2.4 Προγράμματα πρόληψης νεανικής παραβατικότηταςσελ.60	
α. Σχολικό πρόγραμμα για παιδιά νηπιακής ηλικίας (High/scope Perry Preschool Project).....σελ. 61	
β. Συμβούλια πρόληψης κατά της εφηβικής παραβατικότητας (Juvenile Crime Prevention Councils).....σελ.63	
γ. Εκπαιδευτικά προγράμματα γονέων (Parent Effectiveness Training)σελ.65	

Κεφάλαιο 3ο:

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ (BULLYING): Ο ΠΡΟΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣσελ.68

- 3.1 Ορισμός της σχολικής βίας.....σελ.68
- 3.2 Χαρακτηριστικά των θυτών και των θυμάτωνσελ.71
- 3.3 Οι διαστάσεις της σχολικής βίας.....σελ.73
- 3.4 Σχέσεις δασκάλου-μαθητή, σχολική ζωή.....σελ.77
- 3.5 Σχολική επίδοση και ανταγωνισμός μαθητών.....σελ. 79

Κεφάλαιο 4ο:

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ / ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΤΟ
ΝΟΜΟ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ
ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΠΑΡΑΒΑΤΗσελ. 83

- 4.1 Η Υπηρεσία επιμελητών ανηλίκων- Ιστορική αναδρομήσελ.83
- 4.2 Λειτουργία των ελληνικών δικαστηρίων ανηλίκων – δρομολόγηση των υποθέσεων - ο ρόλος του δικαστή και τα προτεινόμενα μέτρασελ. 87
- 4.3 Η λειτουργία και το έργο της Υπηρεσίας επιμελητών ανηλίκων/
Ο ρόλος των επιμελητών ανηλίκων-κοινωνικών λειτουργώνσελ. 94
 - α. Ιστορική αναδρομή.....σελ. 94
 - β. Ο κλάδος των επιμελητών ανηλίκων.....σελ. 95
 - γ. ο ρόλος των επιμελητών ανηλίκων- κοινωνικών λειτουργών.....σελ. 96

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Σκοπός της έρευνας.....σελ.102
Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων.....σελ.103
Εννοιολογικός προσδιορισμός της ομάδας-στόχου.....σελ.103
Μεθοδολογικά εργαλεία-επιλογή δείγματος.....σελ.104
Αποτελέσματα.....σελ.109

Συζήτηση.....σελ.154
Συμπεράσματα.....σελ.159
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.162
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....σελ.167
Παράρτημα Α: Το ερωτηματολόγιο της έρευνας
Παράρτημα Β: Αναλυτική επεξήγηση των δεδομένων
Παράρτημα Γ: Δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές οι σχέσεις
Παράρτημα Δ: Λοιπά αποτελέσματα

Πρόλογος

Η παραβατικότητα ανηλίκων παρουσιάζεται ως μια μορφή κοινωνικής παρέκκλισης, παράβασης γονεϊκών ή και κοινωνικών κανόνων. Πέρα όμως από την κοινωνική πράξη αντίδρασης και χαρακτηρισμού, υπάρχει και η ατομική ψυχολογική διάσταση της παράβασης των γονεϊκών και κοινωνικών κανόνων. Πρόκειται για μια μορφή σχέσης και επικοινωνίας η οποία χρησιμοποιεί τον άλλο (θύμα) ή τα αγαθά που αυτός κατέχει προκειμένου να εκφραστεί. Με την έννοια αυτή η παραβατικότητα των ανηλίκων παρουσιάζεται ως μια διαταραχή στις σχέσεις του ανηλίκου με τους άλλους και χρήζει ερμηνείας τόσο σε αντικειμενικό όσο και σε συμβολικό επίπεδο.

Αν και πριν από τριάντα χρόνια, η κύρια μορφή με την οποία εμφανιζόταν η εγκληματικότητα ήταν οι κλοπές και η φθορά ξένης ιδιοκτησίας, κυρίως στις ηλικίες 14-16 ετών (κυρίως από ανήλικους οικονομικά εξαθλιωμένους), σήμερα, μολονότι οι κλοπές συνεχίζουν να αποτελούν το σημαντικότερο αδίκημα οι δράστες δεν είναι παιδιά μόνο από χαμηλά κοινωνικά στρώματα, αλλά και από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις.

Το φαινόμενο της παραβατικότητας των ανηλίκων είναι ένα σημείο στο οποίο διασταυρώνονται ψυχολογικές και κοινωνιολογικές έννοιες. Έννοιες που αφορούν τόσο τον ίδιο τον ανήλικο παραβάτη, την προσωπικότητα του, το κοινωνικό πλαίσιο διαβίωσης του, το οικογενειακό περιβάλλον όσο και το κοινωνικό σώμα - φορέα και προστάτη κανόνων συμπεριφοράς και προτύπων, σώμα το οποίο ασκεί τον κοινωνικό έλεγχο και αντιδρά απέναντι σ' αυτόν που παραβαίνει την κοινωνική τάξη των πραγμάτων.

Η αναζήτηση και η διερεύνηση της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων, αποτελεί μια δύσκολη υπόθεση. Η πολυπλοκότητα των αιτών που οδηγούν τους ανήλικους στην παραβατικότητα, οι ραγδαίες αλλαγές στις συνθήκες της σύγχρονης ζωής που καταργούν παλαιότερα αίτια εγκληματογένεσης και η απόρριψη πολλών στατιστικών ερευνών

που έχουν α πασχοληθεί με το φαινόμενο της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων, είναι μερικού από τους κύριους λόγους που δυσχεραίνουν το έργο της διερεύνησης του φαινομένου της παραπτωματικής συμπεριφοράς.

Παρόλα αυτά, η σημαντική θέση την οποία κατέχει το φαινόμενο της παραβατικότητας των ανηλίκων στο σύνολο των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων, αλλά και οι ευαισθησία, που οφείλουμε να έχουμε ως σπουδαστές, σήμερα, και ως επαγγελματίες στο άμεσο μέλλον, κάνουν επιτακτική την ανάγκη ενασχόλησης μας, με τη συμπεριφορά των παιδιών και των εφήβων οι οποίοι θα αποτελέσουν τους αυριανούς πολίτες της κοινωνίας μας.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή βρισκόμαστε ενώπιον σημαντικών κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών, οι οποίες αγγίζουν την καθημερινότητα μας σε όλες τις σχεδόν τις εκφάνσεις και απειλούν με κατάρρευση τη δομή και τον τρόπο που οργανώνεται και λειτουργεί η κοινωνία μας, όπως μέχρι τώρα την έχουμε γνωρίσει. Αναδύονται νέα στοιχεία που αμφισβητούν τα ήθη, τα έθιμα και τις πρακτικές του παρελθόντος και του παρόντος μας, χωρίς όμως παράλληλα να προσφέρεται μια καλύτερη διέξοδος στα προβλήματα της καθημερινότητας του μέσου ανθρώπου, είτε αυτά είναι σοβαρά είτε κοινότυπα.

Η άσκηση της πολιτικής εξακολουθεί να αποτελεί μέσο εκπλήρωσης προσωπικών φιλοδοξιών και στόχων. Η εντόπια και η παγκόσμια δικάζει τα μέλη των κοινωνιών της κάθε χώρας, θέτει ανυπέρβλητους φραγμούς μεταξύ των κοινωνικών τάξεων και ορθώνει την απειλή της μόνιμης περιθωριοποίησης σε όλους τους πολίτες αδιακρίτως.

Η φτώχεια στις μέρες μας δεν γνωρίζει σύνορα, δεν επιλέγει ανθρώπους, δεν κάνει εξαιρέσεις. Ο πολιτισμός και η επικοινωνία μας μοιάζουν να περιορίζονται από τις δυνατότητες που μας παρέχει η τεχνολογία, καταφέροντας να μετατρέψει έτσι την ανάγκη για ανθρώπινη επαφή σε μέσο άντλησης κέρδους των μεγάλων εταιριών και των Μ.Μ.Ε. Ένας ακόμη θεσμός που βιώνει κρίση δεν είναι άλλος από εκείνον της οικογένειας και είναι αμφίβολο κατά πόσο θα καταφέρει να επιβιώσει και να αντισταθεί στους πειρασμούς που απειλούν να συνθλίψουν τα θεμέλια της.

Ο σεβασμός στους θεσμούς, τις αξίες και τα ανθρώπινα ιδανικά, φαντάζει σαν μια παλιά καλή συνήθεια του παρελθόντος.

Οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου αναγκάζονται να δείξουν ένα σκληρότερο πρόσωπο προς τους παραβάτες του νόμου, λόγω του υψηλού φόβου του εγκλήματος, ο οποίος πηγάζει από την χαλαρή κοινωνική συνοχή και τη γενικευμένη δυσπιστία προς τον συνάνθρωπο

Νέες πολιτικές τίθενται σε εφαρμογή, οι μηχανισμοί καταστολής των κρατών λειτουργούν πυρετωδώς και η επιβολή της ποινής της στέρησης της ελευθερίας εφαρμόζεται όλο και συχνότερα. Και αυτό γιατί οι μηχανισμοί πρόληψης δεν λειτούργησαν εγκαίρως¹.

Μέσα σε ένα τόσο δυσμενές και αφιλόξενο περιβάλλον καλούνται τα σύγχρονα παιδιά- έφηβοι να συγκροτήσουν μια σωστά δομημένη προσωπικότητα και να περάσουν από τη διαδικασία της ωρίμανσης, ώστε να εξελιχθούν σε υπεύθυνα, παραγωγικά και σύννομα ενήλικα άτομα. Παρόλα αυτά, οι συναισθηματικές εντάσεις, η ανασφάλεια, η αβεβαιότητα για το μέλλον, ο δυναμισμός της ηλικίας και η φυσική τάση για επανάσταση και αλλαγή του περιβάλλοντος οδηγούν συχνά σε συμπεριφορές που ξεφεύγουν από τα αποδεκτά όρια και φέρνουν το ανήλικο άτομο αντιμέτωπο με το νόμο. Μέσα στα πλαίσια αυτά, τίθεται υπό εξέταση το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας, το οποίο αναζητά αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης.

Αρχικά θεωρούμε απαραίτητο να επιλέξουμε την ηλικιακή ομάδα με την οποία θα ασχοληθούμε. Αν και το θέμα μας αναφέρεται στην ανήλικη παραβατικότητα, πρέπει να θέσουμε κάποιους περιορισμούς. Στην Ευρώπη η νεότητα ορίζεται από το 15^ο έως το 25^ο έτος της ηλικίας του ανθρώπου. Επιλέξαμε να εστιάσουμε κυρίως στην περίοδο της εφηβείας, κάνοντας όμως συχνές αναφορές και στην παιδική και μετέπειτα νεανική ζωή του ατόμου.

Η παιδική ηλικία δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από την εργασία μας καθώς αποτελεί τον προθάλαμο για την είσοδο στην εφηβεία και μετέπειτα στην ενήλικη ζωή. Η περίοδος αυτή δρα καθοριστικά για την μετέπειτα πορεία στη ζωή του ατόμου, αφού οι εμπειρίες και ο τρόπος ανατροφής του αποτελούν το προζύμι για τη διάπλαση του χαρακτήρα του. Έτσι, η παιδική ηλικία αποτελεί πεδίο διερεύνησης των αιτιών της παραβατικότητας των εφήβων.

¹ «Σχετικά Με Την Αύξηση Του Σωφρονιστικού Πληθυσμού Και Τη Στέρηση Της Ελευθερίας»: Γρίβας, Αθήνα 1997

Η παραβατικότητα των ανηλίκων βρίσκεται στο απόγειο της κατά τη διάρκεια της εφηβείας², μετά το πέρας της οποίας για τα περισσότερα άτομα παρουσιάζει ύφεση. Όσον αφορά εκείνους που εμμένουν στην παραβατική συμπεριφορά, είναι σαφές ότι υιοθετούν γενικότερα μια παράνομη στάση στη ζωή τους.

Εφόσον αποδεχόμαστε ότι το φαινόμενο αυτό είναι φυσιολογικό, το ζητούμενο είναι να μην ξεφεύγει από τα όρια του, τόσο αριθμητικά όσο και ποιοτικά (είδος παραβάσεων και επέκταση σε σοβαρότερες). Είναι απαραίτητο να ερευνήσουμε τα αίτια και μέσα από αυτά να οδηγηθούμε σε προτάσεις προληπτικών μέτρων, τα οποία θα πρέπει να εφαρμοστούν πριν ακόμη εκδηλωθεί η συμπεριφορά αλλά και μετά την εκδήλωση της για να προλάβουμε την υποτροπή.

Στη συνέχεια της εργασίας μας επιχειρούμε να δώσουμε διευκρινίσεις στον όρο «παραβατικός». Μιλάμε δηλαδή για παραβατικό ανήλικο ή για ανήλικο εγκληματία; Ποιοι παράγοντες μας οδηγούν στον ένα ή τον άλλο προσδιορισμό; Ποία είναι τα νεαρά άτομα που κινδυνεύουν περισσότερο να γίνουν αντικείμενο μεταχείρισης των διωκτικών και κατασταλτικών φορέων του κράτους και ποια είναι τα κοινωνικά, οικονομικά και οικογενειακά χαρακτηριστικά τους; Μπορούμε να ξεχωρίσουμε τις περιπτώσεις εκείνων που τελούν υπό ηθικό κίνδυνο ή τα ενδεχόμενα είναι για όλους ανοικτά;

Η περιγραφή των κοινωνικο- οικονομικών χαρακτηριστικών και τα στατιστικά στοιχεία βοηθούν στο να γνωρίσουμε καλύτερα τη φιγούρα των παραβατικών νέων, όμως δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και το γεγονός ότι ο κάθε ανήλικος είναι εν δυνάμει παραβατικός. Επομένως δεν μπορούμε να λειτουργήσουμε ντετερμινιστικά και μέσω αριθμών να σχεδιάσουμε την εικόνα του πιθανού ανήλικου παραβάτη. Όταν έχουμε να κάνουμε με το εύθραυστο κόσμο των παιδιών και των εφήβων τα πάντα μπορούν να λειτουργήσουν παροτρυντικά σε σχέση με την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς.

² «Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο Μεταίχμιο Του Ποινικού Δικαίου κ' Εγκληματολογίας»: Κουράκης Ν. Αθήνα 2004

Μας απασχόλησε κυρίως το σημερινό κοινωνικο- οικονομικό πλαίσιο στο οποίο μεγαλώνει το νεαρό άτομο, τα στοιχεία που αποκομίζει από αυτό, σύμφωνα με τα οποία διαπλάθει το χαρακτήρα του. Η σκέψη, οι φοβίες, οι ελπίδες και οι επιδιώξεις του διαμορφώνονται από τον κοινωνικό του περίγυρο, τα προβλήματα της κοινωνίας, τα ερεθίσματα του δέχεται και τις εμπειρίες του. Η συμπεριφορά του ανήλικου ατόμου οφείλεται τελικά στις αξίες της κοινωνίας, τα ιδανικά και τα πρότυπα που διδάσκεται από τους γύρω του. Για να τονίσουμε τα γενεσιουργά αίτια, επιλέξαμε τέσσερις τομείς που επηρεάζουν άμεσα και σε βάθος τον νεανικό πληθυσμό: α) η οικονομία, β) η οικογένεια, γ) τα Μ.Μ.Ε και δ) το σχολείο.

Κεφάλαιο 1^ο:

«ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΠΑΡΑΒΑΤΗ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ»

1.1 Ορισμός παραβατικής συμπεριφοράς:

Η νεανική παραβατικότητα³ αποτελεί ένα πολυσύνθετο ζήτημα, η εκδήλωση του οποίου είναι συνάρτηση ενός συνόλου παραγόντων που απαιτούν άμεση διερεύνηση, ερμηνεία και αντιμετώπιση. Είναι ένα ζήτημα που δεν θεωρείται ιδιαίτερα επίκαιρο, αφού τις τελευταίες δεκαετίες, όλο και περισσότεροι ερευνητές έχουν κληθεί να το διερευνήσουν. Ωστόσο η μελέτη του προβλήματος αυτού, πάντα παραμένει ένα λεπτό και ευαίσθητο θέμα, αφού μελετάται η συμπεριφορά ατόμων, τα οποία είναι ακόμη παιδιά και έφηβοι.

Όλες οι κοινωνίες έχουν ορίσει κάποιους κοινωνικούς κανόνες σύμφωνα με τους οποίους πρέπει να συμπεριφέρονται τα μέλη τους. Οι κανόνες αυτοί αντανakλούν τις αξίες της κοινωνίας και κάποιοι από αυτούς γίνονται νομικοί κανόνες. Οι νομικοί κανόνες αποτελούν το μέσο για την άσκηση του κοινωνικού ελέγχου στη συμπεριφορά των μελών μιας κοινωνίας⁴. Μια ανθρώπινη πράξη χαρακτηρίζεται ως παράβαση, όταν αυτή εμπίπτει και ελέγχεται από την ποινική νομοθεσία. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις κατά τις οποίες προσβάλλονται κάποιοι κοινωνικοί κανόνες, χωρίς όμως να εμπίπτουν στις διατάξεις του ποινικού δικαίου, αλλά και πάλι χαρακτηρίζονται ως αποκλίσεις⁵.

Ως παραβατική συμπεριφορά, χαρακτηρίζουμε τη συμπεριφορά που παρεκκλίνει από τους κοινωνικούς κανόνες και βλάπτει το σύνολο. Περιλαμβάνει τα εξής:

³ Ο όρος παραβατικότητα ανηλίκων έχει αντικαταστήσει τον όρο εγκληματικότητα ανηλίκων, αφού όροι όπως εγκληματικότητα και εγκληματίας είναι αρνητικά φορτισμένοι.

Φαρσεδάκης Ι., *Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος ανηλίκων*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1985, σελ. 12.

⁴ Φαρσεδάκης Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996, σελ. 12-13.

⁵ Δήμου Γ., *Απόκλιση-Στιγματισμός. Αφομοιωτική θεωρητική προσέγγιση των αποκλίσεων στο σχολείο*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα:1998, σελ. 41.

- A. Παραβάσεις ειδικών ποινικών νόμων,
- B. Εγκλήματα κατά της ξένης περιουσίας (ατομικής ή δημόσιας),
- Γ. Σωματικές βλάβες,
- Δ. Εγκλήματα κατά του κοινού (πχ εμπρησμός),
- Ε. Εγκλήματα κατά των ηθών (πχ βιασμός),
- Στ. Αντίσταση στην εξουσία των γονέων και των ενηλίκων (πχ φυγή από την οικογενειακή στέγη),
- Ζ. Πράξεις που στρέφονται εναντίον του ίδιου του ατόμου (πχ ναρκωτικά).

Παρόλα αυτά, όπως αναφέρει ο Βουγιούκας Κ. «*Το παιδί δεν είναι μικρογραφία του ενήλικου*», αλλά «*έχει δική του ανατομική υπόσταση, δική του φυσιολογία, δική του ψυχολογία*». Είναι άτομο το οποίο δεν έχει ολοκληρωθεί ως προσωπικότητα, για την ακρίβεια είναι υπό διαμόρφωση προσωπικότητα, που η οποιαδήποτε συμπεριφορά απέναντι του είναι πιθανόν να επηρεάσει την υπόστασή του. Γι' αυτό επιβάλλεται να έχει διαφορετική αντιμετώπιση από τον ενήλικα⁶.

1.2 Παραβατικοί ανήλικοι και κοινωνικό πλαίσιο:

α. Παραβατικότητα ή εγκληματικότητα ανηλίκων; το πρόβλημα της νεανικής παραβατικότητας.

Για τη σωστή διερεύνηση του προβλήματος είναι απαραίτητο να θέσουμε εξ αρχής τις εννοιολογικές βάσεις μέσα στις οποίες θα κινηθεί η εργασία μας και να διαχωρίσουμε δύο βασικούς όρους: την παραβατικότητα των ανηλίκων και την εγκληματικότητα.

Σύμφωνα με τον Κουράκη Ν. «*για τους παραβάτες οι οποίοι βρίσκονται κάτω από το 18^ο έτος της ηλικίας τους (όριο ανηλικότητας στην Ελλάδα σήμερα), κρίνεται αναγκαίο να χρησιμοποιείται ο όρος «παραβατικότητα», καθώς ο ανήλικος, δεν μπορεί να θεωρηθεί εξ' ολοκλήρου υπεύθυνος για*

⁶ Βουγιούκας Κ., «Οι ανήλικοι ως δράστες εγκλημάτων και ως θύματα εγκληματικών πράξεων στους χώρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Οι συμβάσεις για τα δικαιώματα του παιδιού του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Ο.Η.Ε.», στο *Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, Δικαιώματα του Ανθρώπου- Έγκλημα- Αντεγκληματική Πολιτική*, Τόμος Β., Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 1489.

τις πράξεις του και επομένως δεν είναι δυνατόν να του αποδοθεί πλήρης καταλογισμός»⁷.

Ο ανήλικος διανύει μια περίοδο της ζωής του όπου δομεί την προσωπικότητά του, συχνά παρασύρεται από την παιδική ή την εφηβική ανωριμότητα και αρκετές φορές δεν είναι σε θέση να πάρει σωστές αποφάσεις καθώς δεν έχει σωστή, συγκροτημένη κρίση. Επομένως, η χρήση των όρων «εγκληματικότητα» και «εγκληματίας» είναι εσφαλμένη καθώς εμπεριέχουν μέσα το στοιχείο της απόλυτης υπευθυνότητας και συνείδησης της πράξης.

Η αναγόρευση του νεαρού ατόμου ως «εγκληματία» σε μια ηλικία τόσο ευαίσθητη όσο η παιδική και η εφηβική έχει τραγικά αποτελέσματα όσον αφορά τον στιγματισμό του παραβάτη, ο οποίος λαμβάνει χώρα στον κοινωνικό περίγυρο του παιδιού- εφήβου αλλά και μέσα στα πλαίσια του ίδιου του ψυχοσυστήματος: η άποψη του ανηλίκου για τον εαυτό του απορρέει από τις κρίσεις και τον τρόπο που αντιμετωπίζεται από τους ενήλικες. Όταν σε ένα παιδί αποδίδουμε τον όρο του «εγκληματία» κινδυνεύουμε να οδηγήσουμε το παιδί αυτό στην εκπλήρωση κακόβουλων προφητειών και στην ταύτιση του με τον εγκληματικό ρόλο.

Φυσικά, ο χαρακτηρισμός του ανηλίκου ως «παραβατικός» (θεωρείται πιο ήπιος) δεν αποτελεί πάντοτε ασφαλιστική δικλείδα για την αποφυγή των αρνητικών συνεπειών που έχει ο στιγματισμός. Έστω και η σύντομη επαφή με το επίσημο προσωπικό του κοινωνικού ελέγχου συχνά είναι αρκετή για να ανασκευάσει ο ανήλικος την εικόνα για τον εαυτό του και να ωθηθεί στην ανάπτυξη μιας παραβατικής ή και εγκληματικής συμπεριφοράς στο μέλλον ⁸.

Η χρήση των παραπάνω όρων, προσδίδει αρνητικές ιδιότητες στον χαρακτήρα του παιδιού με αποτέλεσμα, εν μέρει υποσυνείδητα, να

⁷ Κουράκης Ν. ,«Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο Μεταίχμιο Του Ποινικού Δικαίου κ' Εγκληματολογίας»: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2004, σελ. 7

⁸ Κουράκης Ν. ,«Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο Μεταίχμιο Του Ποινικού Δικαίου κ' Εγκληματολογίας»: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2004, ο.π. σελ. 359

περνάει στον κοινωνικό περίγυρο η αντίληψη ότι ευθύνεται αποκλειστικά για την κατάστασή του.

Όπως ενημερωθήκαμε από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός πως όταν αναφερόμαστε στα παραβατικά νεαρά άτομα, άθελα μας τις περισσότερες φορές σκεφτόμαστε τα αγόρια. Πολύ πιθανόν συμβαίνει αυτό γιατί ο χαρακτηρισμός αυτός περικλείει μέσα του το στοιχείο της βίας και έτσι το μυαλό οδηγείται σε εικόνες παραβατικών αγοριών, καθώς τα έχουμε υποσυνείδητα ταυτίσει με τη βίαιη συμπεριφορά. Ωστόσο στην εποχή μας αυτό έχει αρχίσει να ανατρέπεται: τα κορίτσια έχουν και αυτά το μερίδιο τους στη βία.

Μάλλον ειρωνεία συμπεραίνουμε ότι αποτελεί από μέρους της κοινωνίας των ενηλίκων ο χαρακτηρισμός «εγκληματίες ή «παραβάτες» σε ανήλικα άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα με το νόμο και έρχονται σε επαφή με τις δικτικές αρχές. Αυτό γιατί, είναι γεγονός ότι ο τρόπος συμπεριφοράς αποτελεί γνωστικό πεδίο που διδάσκεται από τους μεγαλύτερους στους μικρότερους και στην περίπτωση της παραβατικότητας των ανηλίκων, την ευθύνη των πράξεων τους έχει σε μεγάλο βαθμό ο ευρύτερος κοινωνικός περίγυρος. Μέσα από παραλείψεις, ελλείψεις, λάθος χειρισμούς, μερική ή και ολική αδιαφορία, οι νέοι συχνά οδηγούνται σε αδιέξοδα και βίαιες πράξεις που αντίκεινται στο νόμο.

Έτσι, πριν προχωρήσουμε σε κριτική και τοποθέτηση «ετικετών» θα ήταν συνετό να εξετάσουμε ενδελεχώς και να αναθεωρήσουμε το περιβάλλον που η ίδια η κοινωνία δημιούργησε για τους νέους ανθρώπους.

β. Εξελικτική πορεία της νεανικής παραβατικότητας: σχέση ηλικίας και παράβασης του νόμου.

«Για την πλειοψηφία των νεαρών ατόμων, η παραβατικότητα μπορεί να θεωρηθεί ως ένας τρόπος συμπεριφοράς που εκδηλώνεται οποραδικά, σαν ένα μεμονωμένο επεισόδιο στη ζωή τους. Η παράβαση κανόνων και

νόμων συνδέεται στενά με τη διαδικασία της ωρίμανσης και τείνει να υποχωρεί όσο το άτομο πλησιάζει στην ενηλικίωση»⁹.

Διεθνώς, η πλειοψηφία των παραβατικών ανηλίκων δεν προβαίνει στη διάπραξη σοβαρών αδικημάτων αλλά περιορίζεται σε μικρής σημασίας παραβάσεις που δεν επισύρουν μεγάλες ποινές. Μόνο το 3% της νεανικής παραβατικότητας σχετίζεται με βαριά ή βίαια αδικήματα, ενώ ακόμη και αυτά στρέφονται κατά ατόμων της ίδια ηλικιακής ομάδας και οφείλονται κυρίως σε προσωπικές διαφορές¹⁰.

Σύμφωνα με τον Marshall B. «Ακόμη και όσοι προχωρούν σε μικρότερη ηλικία σε σύναψη σχέσεων με συμμορίες, διακόπτουν καθώς μεγαλώνουν». Εδώ ως καθοριστικός παράγοντας φαίνεται να είναι η αύξηση οικογενειακών και γενικότερων υποχρεώσεων της πρώιμης ενήλικης ζωής¹¹.

Τελικά ένα πολύ μικρό ποσοστό θα υιοθετήσει τον παραβατικό ρόλο και θα απασχολήσει επανειλημμένως τις αρχές. Συνοψίζοντας, το φαινόμενο της παραβατικότητας στις νεαρές ηλικίες πρέπει να το δούμε ως ένα φυσιολογικό φαινόμενο που εκδηλώνεται σε μια μικρή ομάδα του πληθυσμού αυτού, περισσότερο ως επανάσταση και διοχέτευση ενέργειας των ατόμων. Όπως υποστηρίζει ο Κουράκης: «οι ηλικίες με τη μεγαλύτερη παραβατική δραστηριότητα κυμαίνονται από 14 έως 16 ετών, σημείο όπου το φαινόμενο αρχίζει να κοπάζει»¹².

Αξίζει να σημειώσουμε πως όσο μικρότερη είναι η κρατική παρέμβαση, τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες για πληρέστερη απεμπλοκή του ατόμου από την παραβατική δράση. Γι' αυτό, όπως θα δούμε και παρακάτω, ακόμη και σε περίπτωση σύλληψης και ποινικής δίωξης του δράστη, εφαρμόζονται κατά προτίμηση αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα, τα οποία δρουν πιο αποτελεσματικά, αποφεύγεται ο

^{9,6} Federal Ministry Of The Interior. Federal Ministry Of Justice "First Periodical Report On Crime And Crime Control In Germany", Abridged Version Berlin, July 2001. <http://www.universitykonstanz.de>

¹¹ Clinard Marshall B./ Meier Robert F. 1979, p. 226

¹² Κουράκης Ν. «Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο Μεταίχμιο Του Ποινικού Δικαίου κ' Εγκληματολογίας»: Εκδ. Νομική βιβλιοθήκη Αθήνα 2004,σελ 359

στιγματισμός και καθίσταται σαφές ότι ο ανήλικος έχει προβεί σε κάποια «κακή» πράξη.

1.3 Το προφίλ του ανήλικου δράστη και το είδος των διαπρατιόμενων αδικημάτων στην Ελλάδα.

Στην Ελλάδα, η αντιπροσωπευτική φιγούρα του ανηλικού που ευθύνεται για τις περισσότερες παραβατικές πράξεις, συγκεντρώνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

Σύμφωνα με έρευνα του Βυθούλκα Δ. ελληνικής ή αλβανικής υπηκοότητας αγόρι, από 13 έως 17 ετών, που έχει τελειώσει το γυμνάσιο και προέρχεται από οικογένεια που δεν αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στις σχέσεις μεταξύ των μελών της. Όσον αφορά τα κορίτσια, αυτά εμπλέκονται σε μικρότερη ηλικία και για παραβάσεις ηπιότερης μορφής όπως για παράδειγμα η επαιτεία. Στη λίστα των δραστών αριθμητικά έπονται τα παιδιά που προέρχονται από το Καζακστάν, τη Ρωσία και το Ιράκ¹³.

Τα αδικήματα για τα οποία οι ανήλικοι αντιμετωπίζουν το επίσημο πρόσωπο του ποινικού ελέγχου αφορούν κυρίως τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, ενώ ακολουθούν οι παραβάσεις περί του νόμου για ναρκωτικά, οι ληστείες, οι διαρρήξεις, οι κλοπές/ αρπαγές τσαντών και πορτοφολιών, η οδήγηση οχημάτων που οι ίδιοι έχουν κλέψει, η επαιτεία, η ψευδής κατάθεση, η παράβαση του νόμου περί όπλων και απόπειρα σύστασης συμμορίας. Σπάνια είναι τα εγκλήματα όπως η αρπαγή και αποπλάνηση ανηλικού, ο βιασμός και η ανθρωποκτονία. Με το πέρασμα του χρόνου, παρατηρείται αύξηση του αριθμού των παιδιών μεταναστών δεύτερης γενιάς, σε σχέση με αυτούς της πρώτης. Αυτό σε συνδυασμό με τη γενικότερη αρνητική διάθεση που υπάρχει εναντίον

¹³,¹⁰ Δ. ΒΥΘΟΥΛΚΑΣ - Β. ΝΕΛΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΤΣΩΛΗ , ΤΟ ΒΗΜΑ , 03-04-2005, Κωδικός άρθρου: B14430A341, http://tovima.dolnet.gr/demo/owa/tobhma.print_unique?e=B&f=14430&m=A34&aa=1&cookie=

Επίσης:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Δικαστικό Έτος 200-2001, Πίνακες 4 και 5,
Δικαστικό Έτος 2001-2002, Πίνακας Δ

τους, δημιουργεί δυσμενέστερες συνθήκες όσον αφορά τη δίωξη, την τιμωρία και επανένταξη τους στο κοινωνικό σύνολο¹⁴.

Αν και τα τελευταία χρόνια η παραβατικότητα των ανηλίκων δεν παρουσιάζει τάσεις αυξητικές, το γεγονός ότι η δράση των παιδιών επεκτείνεται σε όλο και σοβαρότερα αδικήματα δημιουργεί προβληματισμό.

Αυτό σημαίνει πως αυξάνεται η επιθετικότητα των νέων, γεγονός του οποίου τα αίτια πρέπει ν' αναζητήσουμε στις κοινωνικο- οικονομικές αλλαγές που τελούνται γύρω μας.

Παρ' όλα αυτά, ως χώρα δεν έχουμε ν' αντιμετωπίζουμε φαινόμενα σκληρής εγκληματικότητας των ανηλίκων όπως για παράδειγμα συμβαίνει στις Η.Π.Α και στον Καναδά.

1.4 Θεωρητική Προσέγγιση Της Νεανικής Παραβατικότητας.

Για να εξηγηθεί και προκειμένου να γίνει πιο κατανοητή η έννοια της νεανικής παραβατικότητας αναπτύχθηκαν θεωρίες, οι οποίες στηρίζονται σε βιολογικά, ψυχολογικά και κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά.

Οι θεωρίες που στηρίζονται στη βιολογική προσέγγιση αναφέρονται στους παράγοντες που έχουν σχέση με τον οργανισμό του ατόμου (γενετικοί παράγοντες), ενώ οι ψυχολογικές θεωρίες στηρίζονται στο στοιχείο ότι η *παραβατικότητα* οφείλεται σε εσωτερικές ψυχολογικές καταστάσεις που θεωρούνται δυσπροσαρμοστικές ή παθολογικές. Η προσέγγιση μας στην παρούσα εργασία στηρίζεται κυρίως στις κοινωνιολογικές θεωρίες, οι οποίες καλύπτουν ένα ευρύτερο φάσμα θεωριών¹⁵.

¹⁴ ο.π Δ. ΒΥΘΟΥΛΚΑΣ - Β. ΝΕΛΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΤΣΩΛΗ Και επίσης ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 : Δικαστικό Έτος 200-2001, Πίνακας 3
Δικαστικό Έτος 2001-2002, Πίνακας Δ

¹⁵ Φαρσεδάκης Ι., «Παραβατικότητα Και Κοινωνικός Έλεγχος Ανηλίκων»: Εκδ.: Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1985, σελ. 110-111.

α. Θεωρία Της Κοινωνικής Μάθησης.

Σύμφωνα με τους Wolfgang M. & Ferracuti F., «η διαδικασία της κοινωνικής μάθησης, διαμέσου ενός αριθμού μηχανισμών κυμαινόμενων από κατ' επανάληψη επαφές στις μορφές της μίμησης και ταύτισης, περιέχει την εκμάθηση και κτήση του συστήματος των αξιών στην παιδική ηλικία και την ολοκλήρωσή τους σε μια σύνθετη προσωπικότητα¹⁶». Οι θεωρίες κοινωνικής μάθησης εξετάζουν τη διαδικασία που περιλαμβάνει την εκμάθηση της παραβατικής, αλλά και της μη παραβατικής συμπεριφοράς. Δηλαδή το έγκλημα εξετάζεται ως ένα φαινόμενο, το οποίο «μαθαίνεται» μέσα από την παρακολούθηση και την υιοθέτηση παρεκκλινόντων κανόνων και αξιών. Κυριότερος εκπρόσωπος της θεωρίας αυτής ήταν ο Edwin Sutherland, ο οποίος υποστηρίζει ότι «η συστηματική εγκληματική συμπεριφορά (η οποία είναι εντελώς φυσιολογική και αποτελεί τρόπο ζωής) οφείλεται άμεσα στο διαφορικό συγχρωτισμό, σε καταστάσεις όπου επικρατεί μια «πολιτισμική σύγκρουση» και τελικά στην «κοινωνική αποδιοργάνωση» που υπάρχει στις καταστάσεις αυτές¹⁷».

Ένας άλλος σημαντικός εκπρόσωπος της θεωρίας κοινωνικής μάθησης είναι ο Sears (1953), ο οποίος υποστήριξε ότι η διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου αποτελεί προϊόν των εμπειριών της μάθησης. Στο ερευνητικό του έργο ενισχύει την πεποίθηση ότι τα παιδιά αφομοιώνουν τις αξίες, τις στάσεις και τις συμπεριφορές του στενού τους οικογενειακού περιβάλλοντος. Με βάση τα χαρακτηριστικά της γονεϊκής συμπεριφοράς, το παιδί βιώνει μια επιτυχή ή όχι κοινωνικοποίηση¹⁸.

Σύμφωνα με τη θεωρία της **κοινωνικής μάθησης**, μια εγκληματική συμπεριφορά δεν είναι αποτέλεσμα κληρονομικότητας ή κάποιας οργανικής δυσλειτουργίας. Όπως αναφέρει η Χάιδου, «η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται σε αλληλεπίδραση με άλλα άτομα μέσα από

¹⁶ Wolfgang M. & Ferracuti F., «Η Υποκουλτούρα Της Βίας. Προς Μια Ολοκληρωμένη Θεωρία στην Εγκληματολογία», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα: 1995, σελ. 284.

¹⁷ Χάιδου Α., *Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996, σελ. 190-191.

¹⁸ Κατσιγάρακη Ε., «*Οικογένεια Και Παραβατικότητα*», Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα:2004, σελ 117-121 .

μια διαδικασία επικοινωνίας και λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο στενών προσωπικών ομάδων, των οποίων τα μέλη συνδέονται με προσωπικούς δεσμούς». Ένα άτομο θα υιοθετήσει μια παραβατική συμπεριφορά όταν υπερτερούν χαρακτηρισμοί που είναι ευνοϊκοί προς την παραβίαση και ανάλογα με τη συχνότητα, τη διάρκεια, την ένταση και τη συνέπεια των επαφών που έχει με εγκληματικές και μη εγκληματικές ομάδες¹⁹.

Υποστηρικτής της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης ήταν και ο Albert Bandura, ο οποίος αναφέρει ότι «τα άτομα συμμετέχουν ενεργά στην απόκτηση και διατήρηση κάποιων συμπεριφορών, που χαρακτηρίζουν στη συνέχεια την προσωπικότητα τους και δεν κατευθύνονται από περιβαλλοντικές επιδράσεις. Τα παιδιά κυρίως κατά την παιδική τους ηλικία παρατηρούν τη συμπεριφορά ατόμων του περιβάλλοντος τους, την οποία στη συνέχεια μιμούνται. Άρα υπάρχουν πολλές πιθανότητες τα παιδιά να μιμηθούν συμπεριφορές των γονιών ή των δασκάλων τους, αφού για το παιδί αποτελούν τους *σημαντικούς άλλους*. Επομένως, είναι πολύ πιθανή η ταύτιση με ένα παραβατικό γονεϊκό πρότυπο και η εκμάθηση των παραβατικών συμπεριφορών»²⁰. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι, παιδιά τα οποία έχουν στενή σχέση με τους γονείς τους, οι οποίοι δεν προβαίνουν σε επιθετικές ή βίαιες συμπεριφορές, επιλέγουν πιο σπάνια την επιθετική συμπεριφορά από εκείνα που δεν έχουν αυτό το σύνδεσμο.

Σημαντικές για την μάθηση της παραβατικής συμπεριφοράς θεωρούνται η επίδραση των ομάδων συνομηλίκων και η τηλεόραση. Τα παιδιά είναι πιθανόν παρακολουθώντας κάποιες συμπεριφορές στην τηλεόραση να τις υιοθετήσουν. Εκπομπές με βίαιο περιεχόμενο παροχετεύουν στους θεατές και κυρίως στα παιδιά βίαια πρότυπα συμπεριφοράς, τα οποία είναι δυνατόν κάποια στιγμή να ενεργοποιηθούν. Σε πείραμα που διεξήγαγε ο Bandura, για την επιβράβευση του προτύπου κατά την επίδειξη επιθετικής συμπεριφοράς, διαπίστωσε ότι τα παιδιά που παρακολούθησαν μια ταινία στην οποία

¹⁹ Χάιδου Α., ο.π. σελ. 192-195.

²⁰ Κατσιγάρακη Ε., «*Οικογένεια και παραβατικότητα*», Εκδ.: Σάκκουλα, Αθήνα:2004, σελ. 121- 131.

επιβραβεύεται η επιθετική συμπεριφορά του προτύπου, την μιμήθηκαν περισσότερο σε σχέση με αυτή που παρατήρησαν να τιμωρείται το πρότυπο. Φυσικά είναι πιθανόν αυτή η συμπεριφορά, ακόμη και μετά την εκμάθηση της να μην εκδηλωθεί ποτέ²¹.

Η κριτική που δέχτηκε η θεωρία αυτή αφορά κυρίως το στοιχείο ότι αποκλείει οποιαδήποτε επιρροή της ελεύθερης βούλησης του ατόμου, αφού παραβλέπει το γεγονός ότι άτομα που «έμαθαν» την εγκληματική συμπεριφορά δεν την υιοθέτησαν αναγκαστικά. Επιπλέον παραβλέπει εξολοκλήρου τους βιολογικούς και ψυχολογικούς παράγοντες. Η θεωρία αυτή, όπως υποστηρίζει η Χάϊδου, χρησιμοποιήθηκε κυρίως για να εξηγήσει την επίδραση που έχει η εγκληματικότητα των γονέων στην υιοθέτηση παραβατικής συμπεριφοράς από τα παιδιά, αλλά παραμένει επίκαιρη και στη σωφρονιστική πρακτική, αφού ο εγκλεισμός παραβατών για μικροαδικήματα μαζί με κατάδικους για σοβαρές εγκληματικές πράξεις, μπορεί να οδηγήσει τους πρώτους στην εκμάθηση πολυπλοκότερων και τελειότερων εγκληματικών τεχνικών. Γι' αυτό το λόγο είναι αναγκαίος όσον αφορά κυρίως τους ανηλίκους, ο διαχωρισμός των εγκλείσιων κατά κατηγορίες και η ξεχωριστή διαμονή από ενήλικους κρατούμενους²².

β. Θεωρία Της Ανομίας.

Η πατρότητα της θεωρίας της ανομίας αποδίδεται στον Durkheim, ο οποίος αναφέρει ότι στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες υπάρχει σημαντικός καταμερισμός εργασίας που συντελεί στην εξάλειψη των συλλογικών συνειδήσεων, οι οποίες απέναντι στις ατομικές αξίες υπαναχωρούν. Ο υψηλός βαθμός κοινωνικού καταμερισμού εργασίας οδηγεί σε αποσύνθεση της κοινωνίας, δηλαδή οδηγεί σε ανομία. Η

²¹ Λαμπροπούλου Ε., «Η Κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας»: Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 1999, σελ. 74-75

²² Χάϊδου Α., «Θεωρητική εγκληματολογία. Αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου»: Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996, σελ. 195-196

ανομία επακολουθεί όταν ένα άτομο δεν μπορεί πλέον να ταυτιστεί με τα κανονιστικά πρότυπα συμπεριφοράς ή με τα πιστεύω και οδηγείται στην παραβατική συμπεριφορά.

Ο κοινωνιολόγος Robert Merton, στηριζόμενος στη θεωρία της ανομίας, υποστηρίζει ότι η παραβατική συμπεριφορά δημιουργείται από το χάσμα μεταξύ πολιτιστικών στόχων και διαθέσιμων μέσων για την επίτευξη των στόχων. Δηλαδή αναγνωρίζει ότι, ορισμένες ομάδες του πληθυσμού δεν έχουν στη διάθεση τους τα νόμιμα μέσα για την επίτευξη των στόχων τους. Επομένως, η φτώχεια δεν οφείλεται στο ότι τα άτομα δεν προσπαθούν σκληρά, αλλά προκαλείται λόγω του συστήματος το οποίο αρνείται τη δυνατότητα για ίσες ευκαιρίες σε όλους τους πολίτες. Η πρόσβαση στα νόμιμα μέσα και τις νόμιμες ευκαιρίες για την επίτευξη των στόχων της υλικής ευημερίας βρίσκονται συγκεντρωμένες στις ανώτερες τάξεις και απουσιάζουν στις κατώτερες. Έτσι τα άτομα των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων στρέφονται συχνότερα στην εγκληματική συμπεριφορά²³.

Όσον αφορά τη νεανική παραβατικότητα, υποστηρίζεται ότι οι νέοι οι οποίοι έχουν πρόσβαση στα διαθέσιμα νόμιμα μέσα και τα χρησιμοποιούν είναι πολύ πιθανόν να επιτύχουν. Όσοι δεν έχουν πρόσβαση σ' αυτά και εμποδίζεται η ευκαιρία συμμετοχής τους στα αποτελέσματα οικονομικής επιτυχίας, είναι πιθανόν να χρησιμοποιήσουν παράνομα, με αποτέλεσμα να βρεθούν στο περιθώριο ή να αντιδράσουν απορρίπτοντας τους πολιτιστικούς στόχους ή τα νόμιμα μέσα²⁴.

Η κριτική που δέχθηκε η θεωρία της **ανομίας** στηριζόταν κυρίως στο στοιχείο ότι δεν ασχολείται διεξοδικά με τα αίτια της εγκληματικότητας. Ο ίδιος ο *Merton*, υποστηρίζει ότι η θεωρία της ανομίας είναι φτιαγμένη για να εξηγήσει μόνο ορισμένες μορφές παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και

²³ Χαΐδου Α., 1996, ο.π. σελ. 146-150 και Φαρσεδάκης Ι., 1985, ο.π. σελ. 114.

²⁴ Κουράκης Ν., «*Εφηβοί παραβάτες και κοινωνία. Θεμελιώδεις αξίες, θεσμοί και νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα*», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σακούλα, Αθήνα-Κομοτηνή:1999, σελ. 35-37 και Φαρσεδάκης Ι., 1985, ο.π. σελ. 114.

όχι όλες. Επίσης η θεωρία αυτή τονίζει τον ταξικό της χαρακτήρα αφού δεν εξετάζονται οι αντίστοιχες μορφές εγκληματικότητας των ανώτερων κοινωνικοοικονομικών τάξεων και προϋποθέτει ότι η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι συχνότερη στην κατώτερη κοινωνικοοικονομική τάξη.

Ένα τρίτο σημείο στο οποίο δέχτηκε κριτική είναι το γεγονός ότι αγνοεί το ρόλο των οργάνων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου που καθορίζουν τι είναι παρέκκλιση κάθε φορά²⁵.

γ. Θεωρία της πολιτισμικής σύγκρουσης.

Μια άλλη θεωρία είναι αυτή της *πολιτισμικής σύγκρουσης*, η οποία διατυπώθηκε από τον Th. Sellin, κατά την οποία το έγκλημα αποδίδεται στις συγκρούσεις που προκαλούνται από το γεγονός ότι διάφορες κοινωνικές ομάδες, στις οποίες συμμετέχει το άτομο διεκδικούν για τις ίδιες περιστάσεις την τήρηση διαφορετικών κανόνων συμπεριφοράς. Έτσι εμφανίζεται η πολιτισμική σύγκρουση. Το κάθε άτομο το οποίο είναι μέλος πολλών κοινωνικών ομάδων, δέχεται από την κάθε μία τους δικούς της κανόνες συμπεριφοράς, οι οποίοι συνήθως δεν ταυτίζονται. Η θεωρία αυτή χρησιμοποιήθηκε για να εξηγήσει την εγκληματικότητα των μεταναστών και των παιδιών τους, οι οποίοι φτάνοντας σε μια νέα χώρα έχουν να αντιμετωπίσουν διαφορετικές αρχές και αξίες, από αυτές με τις οποίες κοινωνικοποιήθηκαν στη χώρα τους²⁶.

²⁵ Χάιδου Α., «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου»: Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996, σελ. 156-159

²⁶ Αναφέρεται στο Χάιδου Α., «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου»: Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996, σελ. 160-161 και 217-220.

δ. Θεωρίες Πολιτιστικής Παρέκκλισης.

Σύμφωνα με τη θεωρία του David Matza, οι εγκληματίες δεν εξαναγκάζονται από κάποιους παράγοντες για να εκδηλώσουν παραβατική συμπεριφορά, αλλά δεν την επιλέγουν ούτε τελείως ελεύθερα. Εάν ο ανήλικος θα ακολουθήσει μια *σύννομη* ή μια *παράνομη* συμπεριφορά, είναι τυχαίο και απρόβλεπτο γεγονός, το οποίο εξαρτάται και από την ικανότητα του να «εξουδετερώνει» ή να «ουδετεροποιεί» αρχές και αξίες, μέσα από μια σειρά περιστάσεων. Ο ίδιος θεωρεί τον εαυτό του ανεύθυνο και αισθάνεται θύμα των περιστάσεων.

Οι *τεχνικές εξουδετέρωσης* τις οποίες έχει αναπτύξει, παύουν τον μηχανισμό του κοινωνικού ελέγχου της συμπεριφοράς του και ο ίδιος πιστεύει ότι εξακολουθεί να αποδέχεται τους κανόνες της συμβατικής κοινωνίας. Η τακτική του αυτή τον κάνει να αισθάνεται ότι εκείνος είναι το θύμα και ότι είναι αθώος και όχι ότι αδικεί κάποιο άλλο άτομο.

Οι *τεχνικές εξουδετέρωσης*, σύμφωνα με τους Sykes και Matza, είναι η *άρνηση της ευθύνης*, κατά την οποία ο δράστης αρνείται την ύπαρξη ευθύνης για την παράνομη ενέργεια και ισχυρίζεται ότι ο ίδιος δεν είχε πρόθεση να προβεί σε αυτή, η *άρνηση της βλάβης*, όπου ο δράστης εκλαμβάνει τις παράνομες πράξεις ως άλλες δραστηριότητες και τους δίνει διαφορετική ερμηνεία προσπαθώντας να τις εκλογικεύσει.

Η τρίτη κατηγορία των τεχνικών εξουδετέρωσης είναι η *άρνηση του θύματος* στην οποία ο δράστης εμφανίζεται ως «θύμα» ή πιστεύει ότι το θύμα «έπαθε αυτό που του άξιζε».

Τέταρτη είναι η *κατηγορία κατά των κατηγορών*. Εδώ ο δράστης ενοχοποιεί αυτούς που τον κατηγορούν ή ρίχνει την ευθύνη στα όργανα του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Τέλος, η *επίκληση ανώτερων αξιών*, στην οποία γίνεται αναφορά στις αξίες των μελών της ομάδας στην οποία ανήκει ο δράστης. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι διέπραξε την παράνομη πράξη για χάρη κάποιου μέλους, ως υπακοή σε επιταγή τους.

Η θεωρία αυτή μπορεί να ερμηνεύσει την εγκληματογένεση, αφού παρουσιάζει μηχανισμούς ελέγχου, οι οποίοι επηρεάζουν τη συνείδηση του αποκλίνοντος ατόμου, όπως επίσης μπορεί να εξηγήσει τις ευκαιριακές ή λιγότερο σοβαρές παραβάσεις (ένα στοιχείο σημαντικό για την εξήγηση της νεανικής παραβατικότητας). Συγχρόνως μέσω της θεωρίας αυτής γίνεται πιο κατανοητή η επίδραση της παρέας των φίλων και των συνομηλίκων, αφού η επίδραση των παραβατικών συντρόφων και των αξιών τους είναι καθοριστική. Η κριτική που δέχτηκε οφείλεται στο ότι δεν μπορεί να εξηγήσει γιατί κάτω από τις ίδιες κοινωνικές παραμέτρους, κάποια άτομα κάνουν χρήση των τεχνικών εξουδετέρωσης και κάποια άλλα όχι²⁷.

ε. Θεωρίες κοινωνικού ελέγχου.

Οι θεωρίες κοινωνικού ελέγχου υποστηρίζουν ότι όλοι οι άνθρωποι από τη φύση τους είναι ικανοί να διαπράξουν εγκλήματα, επομένως και ο ανήλικος έχει μια προδιάθεση να γίνει παραβατικός. Δεν αναζητούν τις ιδιαιτερότητες στο πρόσωπο του δράστη ή κάποιους συγκεκριμένους εγκληματογενείς παράγοντες, αλλά προσπαθούν να ερμηνεύσουν γιατί κάποια στοιχεία συγκρατούν το άτομο από την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά και γιατί όταν μειωθούν ή εξαφανιστούν αυτές οι δυνάμεις που συγκρατούν το άτομο από τη διάπραξη μιας παραβατικής συμπεριφοράς, εμφανίζεται μια εγκληματική ενέργεια. Οι θεωρίες κοινωνικού ελέγχου μπορούν να επαληθευθούν εμπειρικά και γι' αυτό επιλέγονται συχνά από τους εγκληματολόγους. Επίσης, σε αντίθεση με άλλες θεωρίες, υπερέχουν ως προς την ευρύτητα τους και την ερμηνεία της εγκληματικής συμπεριφοράς, αφού μπορούν να εφαρμοστούν και στα *τρία επίπεδα πρόληψης* (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή)²⁸.

²⁷ Sykes G & Matza D., "Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency" και Χαΐδου Α., (1996), ο.π. σελ. 210-212

²⁸ Χαΐδου Α., «Θεωρητική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις Του Εγκληματικού Φαινομένου», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996, ο.π. σελ. 202 και 216.

Στις θεωρίες *κοινωνικού ελέγχου*, βασικό ρόλο διαδραματίζουν ο *άτυπος* (οικογένεια, σχολείο, φίλοι, ευρύτερη κοινωνία) και ο *επίσημος* κοινωνικός έλεγχος (νομοθεσία) για την εκμάθηση της σύννομης συμπεριφοράς. Επομένως, μια ακατάλληλη κοινωνικοποίηση αποκλείει την ανάπτυξη αυτοελέγχου και αυτοσυγκράτησης που θα μπορούσαν να αποτρέψουν μια παραβατική συμπεριφορά. Για την *πρόληψη της παραβατικότητας* είναι πολύ βασικό να αναπτυχθούν δεσμοί με άλλους ανθρώπους που εμπλέκονται σε συμβατικές δραστηριότητες, όπως και η σύνδεση με την ευρύτερη οργανωμένη κοινωνία και η πίστη σε ένα κοινό σύστημα αξιών²⁹.

Οι βάσεις για τη δημιουργία της Σχολής του Κοινωνικού Ελέγχου τέθηκαν από τους A. Reiss και J. Toby, ενώ κύριοι ιδρυτές της θεωρούνται οι I. Nye, W. Reckless και T. Hirschi. Το 1958, ο I. Nye, αναγνωρίζει ως κυριότερη πηγή άσκησης κοινωνικού ελέγχου την οικογένεια και υποστηρίζει ότι για την εμφάνιση της εγκληματικότητας καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η έλλειψη ή η ανεπάρκεια του κοινωνικού ελέγχου. Ο ίδιος αναφέρεται στον άμεσο κοινωνικό έλεγχο μέσω μηχανισμών καταστολής από το οικογενειακό περιβάλλον, στον έμμεσο που είναι οι στοργικές και φιλικές σχέσεις με τους γονείς και με μη εγκληματικά άτομα, στην επίτευξη των στόχων με νόμιμα μέσα και στον εσωτερικό έλεγχο που ασκείται μέσω της συνειδήσεως.

Το 1961, ο W. Reckless, αναφέρει ότι για την εμφάνιση της εγκληματικότητας αποφασιστική επίδραση στο άτομο έχουν οι βιολογικές ή ψυχολογικές πιέσεις, αλλά και διάφορες ωθητικές και απωθητικές δυνάμεις. Στις ωθητικές δυνάμεις συγκαταλέγονται οι «*κοινωνικές πιέσεις*», δηλαδή τα κοινωνικά προβλήματα που χαρακτηρίζουν τα άτομα των χαμηλών κοινωνικοοικονομικών τάξεων (άσχημες συνθήκες διαβίωσης, έλλειψη οικονομικών πόρων) και οι «*κοινωνικές έλξεις*», οι δυνάμεις που αποτρέπουν το άτομο από την κομφορμιστική συμπεριφορά (συναναστροφή με παρεκκλίνοντα άτομα

²⁹ Φαρσεδάκης Ι., «*Παραβατικότητα Και Κοινωνικός Έλεγχος Ανηλίκων*», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1985, σελ. 110- 111.

στο πλαίσιο υποπολιτισμικών ομάδων, επιρροή από παρέες συνομηλίκων). Το άτομο, μέσω της κοινωνικοποίησης εσωτερικεύει διάφορα προσωπικά στοιχεία, τα οποία έχουν σχέση με την εικόνα και την αντίληψη που σχηματίζει ο ίδιος για τον εαυτό του, στοιχεία που τον οδηγούν στην «εξωτερική» και «εσωτερική» αυτοσυγκράτηση. Στοιχεία της εξωτερικής αυτοσυγκράτησης αποτελούν *η συνοχή της ομάδας, το αίσθημα της ομοιογένειας και υπαγωγής*, όπως και *η ταύτιση με άλλα άτομα της ομάδας*. Όσον αφορά την εσωτερική αυτοσυγκράτηση, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει ο αυτοέλεγχος, το ισχυρό Εγώ και Υπερεγώ και η θετική εικόνα που έχει σχηματίσει το άτομο για τον εαυτό του.

Η *εξωτερική και εσωτερική αυτοσυγκράτηση* αλληλοσυμπληρώνονται, έτσι ώστε η εσωτερική να δυναμώνει όταν αδυνατίζει η εξωτερική, για την αποτροπή εγκληματογόνων επιδράσεων, αφού η εσωτερική παρουσιάζεται σημαντικότερη για την αυτοσυγκράτηση του ατόμου από την παρέκκλιση και το έγκλημα.

Όσον αφορά την παραβατικότητα των ανηλίκων, εμφανίζεται όταν οι εσωτερικευμένοι κανόνες απουσιάζουν, άρα ο ανήλικος δεν έχει θετική εικόνα για τον εαυτό του. Επιπλέον οι εξωτερικοί κανόνες, οι οποίοι συνδέονται με την επαπειλή ποινικής κύρωσης φαίνεται ότι δεν έχουν την επαρκή δύναμη να αντικαταστήσουν την ανύπαρκτη εσωτερική αυτοσυγκράτηση.

Ο W. Reckless επικρίθηκε για τη μεθοδολογία που ακολούθησε στις μελέτες του και ως προς το αν η εικόνα του εαυτού οδηγεί στο έγκλημα ή αν αυτή είναι το αποτέλεσμα της παραβατικής πράξης. Ακόμη υπήρξε αμφισβήτηση για την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της αντίληψης του εαυτού και της παράβασης³⁰.

³⁰ Χαΐδου Α., «Θεωρητική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις Του Εγκληματικού Φαινομένου», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996, ο.π. σελ. 204-207 και 209-210.

στ. Θεωρία κοινωνικού δεσμού.

Ο T. Hirschi (1969) στηριζόμενος στην άποψη του Nye ότι το άτομο διακατέχεται από μια έμφυτη τάση να συμπεριφέρεται ενστικτωδώς, παραβιάζοντας τους κανόνες και τις αξίες που επικρατούν στην κοινωνία, προσπαθεί να εξηγήσει γιατί ορισμένα και όχι όλα τα μέλη μιας κοινωνίας υιοθετούν παραβατικές συμπεριφορές. Στην ερμηνευτική του προσέγγιση χρησιμοποιεί ως μεθοδολογικό εργαλείο την έννοια του «δεσμού» και υποστηρίζει ότι ο συναισθηματικός δεσμός είναι ο κυριότερος παράγοντας στην αποτροπή του εγκλήματος για τα μη παραβατικά άτομα. Τα στοιχεία του κοινωνικού δεσμού που συνδέουν το άτομο με την κοινωνία είναι η προσκόλληση, η δέσμευση, η εμπλοκή και η πίστη. Οι πιθανότητες για να παρασυρθεί το άτομο στην υιοθέτηση παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς μειώνονται, εάν αυτά τα στοιχεία είναι ισχυρά και όσο πιο ισχυρός είναι αυτός ο δεσμός, τόσο περισσότερες είναι οι πιθανότητες το άτομο να τον λάβει υπόψη του στην περίπτωση που υπάρχει πρόθεση για την τέλεση μιας παραβατικής πράξης³¹.

Η «προσκόλληση» (attachment) είναι το στοιχείο του δεσμού το οποίο συνδέει τις γονικές πρακτικές ανατροφής με τη νεανική παραβατικότητα. Η προσκόλληση με στοργή, ευαισθησία και ενδιαφέρον για τα άλλα άτομα, συμβάλλει στην εσωτερίκευση των κοινωνικών κανόνων. Οι δεσμοί αυτοί όσον αφορά τις σχέσεις γονιών και παιδιών αποτελούν έναν κατασταλτικό παράγοντα για εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Όταν δεν υπάρχει αυτό το στοιχείο είναι πολύ πιθανόν να οδηγηθούν στην αποξένωση και την έλλειψη αυτοπεποίθησης, με αποτέλεσμα να μην καταφέρουν να υιοθετήσουν τους ηθικούς κανόνες και να αναπτύξουν μια ισχυρή συνείδηση³².

Σύμφωνα με τον Hirschi, όταν το παιδί είναι προσκολλημένο στους γονείς του αισθάνεται είτε με άμεσο, είτε με έμμεσο τρόπο, αισθητή την παρουσία των γονέων του, άρα έχει λιγότερες πιθανότητες να εμπλακεί

³¹ Κατσιγαράκη Ε., (2004), ο.π. σελ. 92-93.

³² Χαΐδου Α., (1996), ο.π. σελ. 213-214.

σε παραβατικές καταστάσεις. Μεγαλύτερη σημασία δίνει στον έμμεσο γονεϊκό έλεγχο, αφού αυτό που είναι πιο σημαντικό είναι η ψυχολογική παρουσία του γονέα, όταν θα εμφανιστεί ο πειρασμός. Εάν το παιδί δεν αισθάνεται την ψυχολογική παρουσία του γονιού, τότε θα αισθανθεί ελεύθερο να τελέσει οποιαδήποτε πράξη. Επίσης θεωρεί πολύ σημαντικό σε αυτή τη διαδικασία το χρόνο που αφιερώνουν οι γονείς στα παιδιά τους³³.

Με τον ίδιο τρόπο λειτουργεί και στις υπόλοιπες κοινωνικές του σχέσεις. Όταν το παιδί αισθάνεται ασφάλεια μέσα από τη σχέση που έχει αναπτύξει με τους σημαντικούς άλλους, έχει μεγαλύτερη ικανότητα να δημιουργήσει φιλίες, έχει μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση και παρουσιάζεται πιο αγαπητό στους συνομήλικους του. Παράλληλα όταν νιώθει συναισθηματική κάλυψη από τη σχέση του με τους άλλους και πίστη προς τους κοινωνικούς κανόνες, μπορεί να συμμορφώνεται πιο εύκολα με τους όρους της κοινωνικής συμβίωσης. Όταν όμως υπάρχει έλλειψη στοργής και επίβλεψης από το οικογενειακό περιβάλλον και ταυτόχρονα μια αποτυχία στο σχολείο είναι δύσκολο να δημιουργήσει δεσμούς με την κοινωνία και έτσι είναι πιθανόν να οδηγηθεί στην παραβατικότητα ή στην εχθρική συμπεριφορά³⁴. Επίσης στην παραβατική συμπεριφορά μπορεί να το οδηγήσει η προσκόλληση σε λανθασμένα πρότυπα ή σε παραβατικά άτομα.

Η «δέσμευση» (commitment) επικεντρώνεται στην έκταση και την ένταση των κοινωνικών ανταμοιβών που απορρέουν από την συμμόρφωση του ατόμου με το νομοθετικό πλαίσιο της κοινωνίας. Η απουσία της δέσμευσης αυξάνει τις πιθανότητες ροπής του ατόμου σε παραβατικές ενέργειες. Το άτομο γνωρίζει ότι σε περίπτωση που υιοθετήσει μια τέτοια συμπεριφορά, διακινδυνεύει να μειώσει τις ευκαιρίες επιτυχίας του και να χάσει όσα κέρδισε μέχρι στιγμής.

Σύμφωνα με την «εμπλοκή» (involvement), η συμμετοχή στους κοινωνικούς θεσμούς αποτρέπει από ευκαιρίες για παράνομες

³³ Κατσιγαράκη Ε., (2004), ο.π. σελ. 102-103.

³⁴ Κουράκης Ν., (1999), ο.π. σελ. 29-31

δραστηριότητες. Ο άνθρωπος απασχολείται πολλές ώρες και μειώνεται ο ελεύθερος του χρόνος, με αποτέλεσμα να περιορίζονται τόσο οι πιθανότητες, όσο και οι δυνατότητες του για εμπλοκή σε παράνομες πράξεις, αφού δεν μπαίνει ούτε στη διαδικασία να σκεφτεί κάτι τέτοιο. Δηλαδή δεν έχει τις ευκαιρίες να διαπράξει εγκληματική δραστηριότητα. Όσον αφορά τους ανήλικους, όταν αυτοί απασχολούνται σε συμβατικές δραστηριότητες (π.χ. αθλητισμός) για μεγάλο μέρος της ημέρας, μειώνονται σε σημαντικό βαθμό οι πιθανότητες εκδήλωσης από μέρους τους παραβατικών δραστηριοτήτων. Αντίθετα όταν ο ελεύθερος τους χρόνος δεν είναι σωστά δομημένος, τότε μειώνονται οι πιθανότητες να κρατηθούν μακριά από τέτοιες ενέργειες.

Η «πίστη» (belief) που αποτελεί το τέταρτο στοιχείο του δεσμού, αναφέρεται στην πίστη στις κοινωνικές αντιλήψεις και τους κοινωνικούς κανόνες, η οποία αποτρέπει την παραβατική συμπεριφορά. Τα μη νομοταγή άτομα, αποδέχονται την ύπαρξη των κανόνων τυπικά, χωρίς να αποδέχονται την ισχύ για τον εαυτό τους.

Η επαλήθευση της θεωρίας του Hirschi έγινε από τον ίδιο σε δείγμα μαθητών της Καλιφόρνιας. Σύμφωνα με εμπειρική έρευνα που διεξήγαγε οι στενοί δεσμοί των γονιών με τα παιδιά, η επιτυχία στο σχολείο, η σωστή οργάνωση του ελεύθερου χρόνου, η ενασχόληση με παραγωγικές δραστηριότητες και η πίστη στην υπακοή των κανόνων, αποτρέπουν τους ανήλικους από παραβατικές δραστηριότητες και τους οδηγούν σε συμβατικές δραστηριότητες³⁵.

ζ. Θεωρία της προσκόλλησης

Στο σημείο αυτό θα επανέλθουμε στη *θεωρία της προσκόλλησης* και θα εξετάσουμε τις θέσεις του Bowlby. Γι' αυτόν ο συναισθηματικός δεσμός βασίζεται στην έλξη που νιώθει κάποιος για κάποιον άλλο. Ο δεσμός που έχει τη μεγαλύτερη διάρκεια και ένταση είναι αυτός που αναπτύσσεται ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί, αφού υπάρχει ακόμη και στην ενήλικη ζωή. Στην έννοια του δεσμού περιλαμβάνεται κάθε τύπος

³⁵ Κατσιγαράκη Ε., (2004), ο.π. σελ. 94-97 και Χαΐδου Α., (1996), ο.π. σελ. 214-215.

συμπεριφοράς που συμβάλλει στο να διατηρεί ένα άτομο με ένα άλλο αμεσότητα. Συνήθως το άτομο αυτό το επιλέγει γιατί το θεωρεί ισχυρότερο ή σοφότερο. Όταν υπάρξει απώλεια αυτού του ατόμου και κυρίως απώλεια της μητέρας, οι επιπτώσεις στον ψυχισμό του παιδιού είναι ισχυρές. Μετά από μια μητρική απώλεια ακολουθεί μια φάση διαμαρτυρίας, όπου το παιδί προσπαθεί να επανακτήσει το χαμένο πρόσωπο το οποίο κατηγορεί για εγκατάλειψη. Έπειτα ακολουθεί η φάση της διαμαρτυρίας και η φάση της απόγνωσης, στις οποίες το παιδί βιώνει αμφιθυμικά συναισθήματα. Είναι πιθανόν να περάσει από την ελπίδα και την απαίτηση για επιστροφή του χαμένου προσώπου, στην απόγνωση και την απουσία συναισθημάτων έκφρασης και αντίδρασης, αισθήματα τα οποία διαρκούν μεγάλο χρονικό διάστημα και έπειτα να αναπτύξει μια συναισθηματική αποδέσμευση από το χαμένο πρόσωπο. Ακόμη και όταν η συμπεριφορά οργανωθεί στη βάση της μόνιμης απουσίας του προσώπου, ο θυμός και η αντίδραση θα εξακολουθούν να υπάρχουν³⁶.

Το δεύτερο στοιχείο στο οποίο επικεντρώνεται η θεωρία της προσκόλλησης είναι το άγχος του αποχωρισμού. Το άγχος συνήθως εκδηλώνεται λόγω των αρνητικών οικογενειακών εμπειριών που βιώνει το παιδί (απειλές εγκατάλειψης ή απόρριψης από τους γονείς για τις οποίες αισθάνεται υπεύθυνο το παιδί). Ένα παιδί για να έχει μια υγιή ψυχική ανάπτυξη πρέπει να αισθανθεί μια ζεστή και αδιάκοπτη σχέση με τη μητέρα του, μια σχέση που θα προσφέρει και στους δυο ικανοποίηση και ευχαρίστηση. Η σχέση αυτή αποτελεί μια «αξία», της οποίας η σπουδαιότητα διακρίνεται από τις αντιδράσεις που εκδηλώνει το παιδί, με την επιστροφή μετά από ένα παρατεταμένο αποχωρισμό των δύο. Τα παιδιά κατά τη διάρκεια του αποχωρισμού τους από τη μητέρα βιώνουν μια «έντονη κατάθλιψη». Επίσης ο Bowlby παρατηρεί ότι όταν οι αποχωρισμοί του παιδιού από τη μητέρα είναι επαναλαμβανόμενοι και με μεγάλη χρονική διάρκεια, τότε το παιδί φτάνει στην «αποδέσμευση» από αυτή, η οποία ελλοχεύει πολλούς κινδύνους. Όταν η αποδέσμευση

³⁶ Κατσιγαράκη Ε., (2004), ο.π. σελ. 139-141.

φτάσει σε προχωρημένο επίπεδο, τότε το παιδί προσαρμόζεται στο νέο του περιβάλλον³⁷.

Σύμφωνα με τους Hirschi & Gottfredson (1990), Leblanc (1990), τα παραβατικά άτομα τα οποία είχαν βιώσει μια διαταραγμένη παιδική ηλικία, έχουν τη τάση να βλέπουν όλα τα γεγονότα υπό την οπτική γωνία της απόρριψης και της εγκατάλειψης. Το αποτέλεσμα γι' αυτούς, είναι τα αδικήματα που έχουν διαπράξει να μην έχουν μεγάλη σημασία και να τους αφήνουν αδιάφορους, σε σχέση με το μαρτύριο που τους προκάλεσε η απουσία της μητέρας. Η μητρική αποστέρηση συνήθως οδηγεί τα παιδιά στην επιθετικότητα (ως ένα τρόπο άμυνας) και ο τρόπος που επιλέγουν να αντιδράσουν στηρίζεται στις πρώτες συναισθηματικές τους εμπειρίες, με επακόλουθο να αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο που ανταποκρίνονταν στη μητέρα τους, και στα λοιπά άτομα του κοινωνικού τους περιβάλλοντος³⁸.

η. Θεωρία Του Στιγματισμού (Labeling Approach).

Η Θεωρία του Στιγματισμού ή της *Ετικέτας*, όπως είναι επίσης γνωστή, ερμηνεύει την αποκλίνουσα και εγκληματική συμπεριφορά στηριζόμενη στη *Συμβολική Αλληλεπίδραση*, σύμφωνα με την οποία σε κάθε κοινωνική ομάδα υπάρχει ένα κοινά επιδοκιμαζόμενο σύνολο συμβόλων και συμβολικών αξιολογήσεων. Τα σύμβολα αυτά είναι οι κανόνες, οι αξίες και οι στόχοι, με βάση τα οποία εξελίσσεται η κοινωνικοποίηση³⁹. Η θεωρία του στιγματισμού έχει ως αφετηρία το φιλοσοφικό ρεύμα του κοινωνικού πραγματισμού των W. James και C. Pierce και τον κοινωνικό συμπεριφορισμό του George Herbert Mead⁴⁰. Κυριότερος εκπρόσωπος της θεωρείται ο Howard S. Becker (1963), ο οποίος στηρίχθηκε στο έργο

³⁷ Κατσιγαράκη Ε., (2004), ο.π. σελ. 147-148.

³⁸ Κατσιγαράκη Ε., (2004), ο.π. σελ. 151 και 156.

³⁹ Λαμπροπούλου Ε., «Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος»: Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα:1994, σελ.111.

⁴⁰ Goffman E., «Συναντήσεις. Δύο μελέτες στην κοινωνία της αλληλεπίδρασης», (μτφρ. Δ. Μακρυγιάννη), Εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1996, σελ. 12.

των Frank Tannenbaum (1938), Ed. Lemert (1951), J. Kitsuse (1962) και Ericson (1962)⁴¹.

Με τη θεωρία της ετικέτας απορρίπτεται η αντίληψη που επικρατούσε μέχρι τη δεκαετία του 1950, ότι η παρέκκλιση είναι η παραβίαση των κοινωνικών κανόνων και υποστηρίζεται ότι η παρέκκλιση είναι μια ετικέτα που τίθεται σε κάτι, δηλαδή ο χαρακτηρισμός μιας συμπεριφοράς ως τέτοιας. Όταν μια συμπεριφορά χαρακτηρίζεται ως παρεκτροπή από την κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά συνίσταται σε μια σειρά δράσεων και αντιδράσεων. Άρα το πώς θα χαρακτηριστεί μια πράξη εξαρτάται από τον τρόπο που θα την δεχτούν οι τρίτοι. Επομένως εάν αυτή χαρακτηριστεί ως αποκλίνουσα, τότε το υποκείμενο της θα δεχτεί τον χαρακτηρισμό αυτό και τις συνέπειες που θα επιφέρει⁴². Οι ετικέτες επιβάλλονται κυρίως στα μέλη των ανίσχυρων κοινωνικών ομάδων (μειονότητες, φτωχοί) από τις κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες και τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Η θεωρία του χαρακτηρισμού ενδιαφέρεται κυρίως για τα αποτελέσματα της αρνητικής κοινωνικής αντίδρασης στην ατομική συμπεριφορά και στην αυτοαντίληψη. Η πραγματική παρέκκλιση είναι το αποτέλεσμα της αποδοχής και της συμμόρφωσης στις αρνητικές προσδοκίες που είναι εγγενείς στους χαρακτηρισμούς που εφαρμόζονται όταν κάποιος ενεργεί παραβατικά⁴³.

Ο Lemert, ο οποίος πρώτος διέκρινε ανάμεσα στην πρωτογενή και τη δευτερογενή παρέκκλιση, τόνισε ότι μια συμπεριφορά που προκαλεί αρνητική αντίδραση από τους άλλους, μπορεί να συνεχιστεί από τη στιγμή που ένα άτομο χαρακτηριστεί ως παρεκκλίνων. Το άτομο από τη στιγμή που στιγματίζεται, θα αποκτήσει μια καινούργια ταυτότητα που ακυρώνει όλες τις προηγούμενες ιδιότητες που είχε και θα υιοθετήσει το ρόλο που του αποδίδεται μέσα από αυτή την ταυτότητα.

⁴¹ Χαΐδου Α., (1996), ο.π. σελ. 239-240.

⁴² Αλεξιάδης Στ., «Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας»: Εκδ. Σάκκουλα, Θεσ/κη: 1996, σελ. 88

⁴³ Becker H. S., *Οι περιθωριοποιημένοι, Μελέτες στην κοινωνιολογία της παρέκκλισης*, (μτφρ. Κουτζόγλου Α., Μπουρλιάσκος Β.), Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2000, Αθήνα, σελ. 21.

Έπειτα θα ενσωματωθεί σε μια οργανωμένη παρεκκλίνουσα ομάδα στην οποία μέλη είναι άτομα «όμοια» με αυτόν⁴⁴.

Η θεωρία της ετικέτας δέχθηκε αρκετές επικρίσεις αφού υστερεί στην ερμηνεία της πρωτογενούς παρέκκλισης, δηλαδή στο πως κατέληξε το άτομο στο έγκλημα για πρώτη φορά.

Επίσης, η θεωρία της ετικέτας δεν ερμηνεύει τη διαφοροποίηση των ποσοστών εγκληματικότητας σε δυο κοινωνίες με την ίδια αντίδραση από τους φορείς κοινωνικού ελέγχου για την ίδια πράξη. Για κάποιους μελετητές αποτελεί περισσότερο μια θεωρητική «σύλληψη» και λιγότερο μια «ουσιαστική θεωρία», αφού ταυτίζει την αντίδραση με την αποκλίνουσα συμπεριφορά⁴⁵.

Ωστόσο, η συμβολή της υπήρξε πολύ σημαντική στην ερμηνεία της δευτερογενούς παρέκκλισης και στην υποτροπή των δραστών, αλλά και στην ερμηνεία της παραβατικότητας των ανηλίκων. Ο στιγματισμός των ανηλίκων ως «παραβατών» από τα επίσημα όργανα του κοινωνικού ελέγχου, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την μετέπειτα παραβατική τους δραστηριότητα. Όσον αφορά τους ανηλικούς που προέρχονται από τις κατώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις, καταγγέλλονται με μεγαλύτερη συχνότητα, θεωρούνται πιο επικίνδυνοι και συλλαμβάνονται και καταδικάζονται με μεγαλύτερη ευκολία σε σχέση με τους υπόλοιπους ανηλικούς⁴⁶.

⁴⁴ Χαΐδου Α., 1996, ο.π σελ. 241-246

⁴⁵ Λαμπροπούλου Ε., «Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1994, σελ. 118-121.

⁴⁶ Χαΐδου Α., 1996, ο.π. σελ. 247-248.

Κεφάλαιο 2^ο:

«ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ»

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, η εμφάνιση, η ανάπτυξη και η εξάπλωση του φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας δεν είναι ανεξάρτητη του κοινωνικού πλαισίου στο οποίο γεννάται. Σκόπιμη είναι επομένως μια σύντομη περιγραφή της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας, της οποίας τα περισσότερα σημεία έχουν άμεσο αντίκτυπο στη ζωή εκατοντάδων χιλιάδων νεαρών ατόμων.

2.1 Σύγχρονη Κοινωνική Πραγματικότητα: Ιδιοκτησία, Ανεργία, Κοινωνικός Αποκλεισμός.

Η ιδανική εικόνα της κοινωνίας είναι αυτή της ισότητας στην κατανομή των οικονομικών πηγών, ισότητα στα πολιτικά- νομικά και εργασιακά δικαιώματα, της δίκαιης και ίσης πρόσβασης όλων σε ουσιώδη αγαθά, όπως είναι η σίτιση, η στέγαση και η ένδυση, καθώς και η δυνατότητα για συμμετοχή και λήψη αποφάσεων στα κοινά.

Ωστόσο, η πραγματικότητα απέχει από τη θεωρία. Οι νέοι, όπως και όλοι οι πολίτες, βρίσκονται όλο και συχνότερα ενώπιον ανομικών φαινομένων. Η αξία όχι της επιτυχίας, αλλά της οικονομικής καταξίωσης, οι εικόνες πλούτου, τα οικονομικά αγαθά, προσφέρονται απλόχερα και όλα αποτελούν μόνη και βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της ευτυχίας. Η αύξηση του εισοδήματος έχει πλέον μετουσιωθεί σε κοινωνική επιταγή. Από την άλλη όμως πλευρά, τα μέσα αρχίζουν να μειώνονται με γρήγορους ρυθμούς.

Όσο πιο κοντά βρίσκεται γύρω μας ο πλούτος, άλλο τόσο μακριά είναι για το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού.

Σύμφωνα με τον Κουράκη Ν., οι καλπάζοντες ρυθμοί ανεργίας⁴⁷ που πλήττουν τις προηγμένες χώρες, επηρεάζουν αρνητικά τον ψυχισμό των

⁴⁷ Κουράκης Ν. «Εφηβοι Παραβάτες Και Κοινωνία. Θεμελιώδεις Αξίες, Θεσμοί Και Νεανική Παραβατικότητα Στην Ελλάδα»: Εκδ. Σάκκουλα Α. ,Αθήνα:1999, σελ. 99- 101

παιδιών, από την ευαίσθητη περίοδο της εφηβείας τους ακόμη, πιέζοντας τα να πάρουν αποφάσεις από τις οποίες θα κριθεί η πορεία όλης της υπόλοιπης ζωής τους. Πλέον το σχολείο, από χώρος μετάδοσης γνώσεων και καλλιέργειας, έχει γίνει τόπος προετοιμασίας για την σκληρή αγορά εργασίας.

Η παιδική ηλικία, κατακλύζεται από μηνύματα που αφορούν την προστασία της ατομικής ιδιοκτησίας και τα άψυχα αντικείμενα αποτελούν πλέον πρώτης σημασίας αγαθά, που χρήζουν λήψης μέτρων προστασίας.

Πλέον το ζητούμενο δεν είναι να μάθει το παιδί μοναχά να παίζει, αλλά και να προφυλάσσει την ιδιοκτησία του (παιχνίδια του) από τους υπόλοιπους:

«Αν πρέπει να δικαιούται να παίζει ως παιδί, ταυτόχρονα, ωθείται να προσβλέπει όχι τόσο στο παίξιν αλλά στα παιχνίδια του, ως ανταγωνιστικός ενήλικος που επιδιώκει την κατοχύρωση των status symbols του. Πριν λοιπόν να «ανατραφεί», το παιδί τείνει να αυτονοηματούχεται πριν από όλα ως διεκδικητής των ατομικών επιβιωτικών του δικαιωμάτων και καταναλωτικών του ορέξεων. Και σαν δυνάμει διεκδικητής και επιβιώνων παίκτης σκέπτεται, φυσικά με όρους ατομικής τακτικής»⁴⁸.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό του ατομικισμού, της αναγωγής του πλούτου σε υπέρτατη αξία και της παράλληλης αφαίρεσης κάθε δυνατότητας επίτευξης οικονομικής επιτυχίας, το νεαρό άτομο σίγουρα θα βιώσει αλληλοσυγκρουόμενα συναισθήματα για την κοινωνία στην οποία ανήκει. Έχοντας αφομοιώσει τις κοινωνικές επιταγές και όντας έτοιμο να τις εκπληρώσει, συναντά την άρνηση από τους ίδιους εκείνους από τους οποίους γαλουχήθηκε.

⁴⁸ Τσουκαλάς Κων/νος, «Το Παιχνίδι Των Ψευδών Κανονισμών»: ΤΟ ΒΗΜΑ, 10/11/96, κωδικός άρθρου B12402B021, http://tovima.dolnet.gr/demo/owa/tobhma.print_unique?e=B&f=12402&m=B02&a=1&cookie

Η απουσία ευκαιριών για δημιουργία και απασχόληση, ή έστω για την επιβίωση του, γεννά έντονα συναισθήματα ανασφάλειας, απογοήτευσης και έλλειψης εμπιστοσύνης στην κοινωνία στην οποία ζει.

«Πρόκειται για μια απογοήτευση που εύκολα μπορεί να μετεξελιχθεί σε «πολιτική ανυπακοή», κοινωνική εναντίωση και ανεξέλεγκτη επιθετικότητα κατά των πάντων, με άγνωστα επακόλουθα για τις υφιστάμενες κοινωνικές ισορροπίες».⁴⁹

Συν τοις άλλοις, μια καινούρια απειλή έρχεται να προστεθεί στο προσκήνιο: Ο κοινωνικός αποκλεισμός, στέκει εμπόδιο σε κάθε ελπίδα καταξίωσης των νεαρών ατόμων. Είναι πλέον σαφές ότι ο πληθυσμός δεν διατηρεί τα «παραδοσιακά» του κριτήρια περί ορισμού των τάξεων. Στη σύγχρονη εποχή που ζούμε είναι αδύνατος ο διαχωρισμός μεταξύ πλουσίων και φτωχών (αν και το μεταξύ τους χάσμα συνεχώς αυξάνεται), εξαρτημένων και μη εξαρτημένων στρωμάτων, μεταξύ αστών, μικροαστών και εργατών.

Στο παρελθόν, οι χαμηλές κοινωνικο-οικονομικές τάξεις, διατηρούσαν την ελπίδα για επαγγελματική ανέλιξη, πρόσβλεπαν σε μια αύξηση των εσόδων τους και κατά συνέπεια στη μεταπήδηση από το ένα κοινωνικό στρώμα στο άλλο. Στο παρόν, η ελπίδα αυτή εξαλείφεται και τη θέση της παίρνει μια νέα ομάδα ανθρώπων: οι ολοκληρωτικά και μόνιμα αποκλεισμένοι από οποιασδήποτε μορφής κοινωνική πράξη (συμπεριλαμβανομένης σαφώς και της εργασίας).

Ο αποκλεισμός επηρεάζει τόσο τους ενήλικες όσο και τα παιδιά που βρίσκονται υπό την προστασία τους. Η στέρηση των μέσων για επαγγελματική και οικονομική καταξίωση προκαλεί επιθετικότητα και εκδικητικές τάσεις απέναντι στην κοινωνία, η οποία ναί μεν υπόσχεται αλλά δεν πραγματοποιεί. Το παιδί βρίσκεται ανυπεράσπιστο, μη οπλισμένο ψυχικά, ευάλωτο, αντιμέτωπο με την ανέχεια και την

⁴⁹ Κουράκης Ν. *«Εφηβοι Παραβάτες Και Κοινωνία. Θεμελιώδεις Αξίες, Θεσμοί Και Νεανική Παραβατικότητα Στην Ελλάδα»*: Εκδ. Σάκκουλα Α., Αθήνα:1999, σελ. 101

κοινωνική απόρριψη, θα δηλώσει τη δυσαρέσκεια του μέσω της παράβασης των νόμων και των κανόνων.

«Ελάχιστοι είναι πια εκείνοι που δεν αντιμετωπίζουν προοπτικά τους κινδύνους και το φάντασμα του δια βίου αποκλεισμού, της δια βίου μεταγωγής στον κόσμο των ανονόμαστων «άλλων»... Η αγωνία, ο φόβος και το φάντασμα της κατάκτησης μιας εφήμερης απόλαυσης διεισδύουν παντού, μπαίνουν στα φρουρούμενα σχολεία, καταλύουν τα οικογενειακά άδυτα, διαπερνούν τα ταξικά φράγματα και ενεργοποιούν τις ανυπεράσπιστες αλλά αχαλίνωτες παιδικές φαντασίες. Η ατομική ατυχία αναγιγνώσκεται ως συλλογική μοίρα, η ατομική ανεπάρκεια σημαίνεται ως αδυσώπητο προανάκρουσμα του μέλλοντος αποκλεισμού, η καθυστέρηση νοείται ως οριστική υστέρηση. Το περιθώριο, σαν το κενό, καλεί και εγκαλεί. Και το διαρκώς επεκτεινόμενο μεταίχμιο διαλύει τις βεβαιότητες, νοθεύει τις αξιακές προδιαγραφές, αποδυναμώνει τις εστίες αντίστασης στην ανομία. Τα παιδιά, οι έφηβοι και όλοι οι ανήμποροι είναι τα πρώτα θύματα. Θύματα που από τις πολλές φορές είναι ήδη εξ αντικειμένου υπό οριστικόν αποκλεισμό»⁵⁰.

Επικρατεί η άποψη πως η εποχή που διανύουμε χαρακτηρίζεται από την έκκληση των ηθών, την αμφισβήτηση και κατάρρευση των παλαιότερων αξιών και θεσμών (π.χ. της οικογένειας) και την ανάδυση νέων, η ποιότητα και λειτουργικότητα των οποίων αμφισβητείται. Μέσα σε αυτή την ταλάντευση αξιών στην εποχή μας, οι μεγαλύτεροι αγωνίζονται να βρουν νόρμες και τρόπους συμπεριφοράς που θα υιοθετήσουν, χωρίς όμως οι εξελίξεις αυτές να τους αφήνουν ηθικά κληροδοτήματα για τις

⁵⁰ Τσουκαλάς Κων/νος, «Το Παιχνίδι Των Ψευδών Κανονισμών»: ΤΟ ΒΗΜΑ, 10/11/96, κωδικός άρθρου Β12402Β021, http://tovima.dolnet.gr/demo/owa/tobhma.print_unique?e=B&f=12402&m=B02&a=1&cookie

επόμενες γενεές. Οι νεότερες γενιές από την άλλη, μπροστά στην έλλειψη αξιακού υπόβαθρου, καλούνται πολλές φορές να διαλέξουν μόνες τους και άλλες φορές ακόμη και να εφεύρουν οι ίδιες τις στάσεις που θα ακολουθήσουν ώστε να αντιμετωπίσουν τα νέα δεδομένα (π.χ η χρήση του διαδικτύου, η αύξηση μεταναστών, η συνύπαρξη παιδιών διαφορετικής κουλτούρας και φυλής στους ίδιους σχολικούς χώρους, η σταδιακή εξαφάνιση της παραδοσιακή οικογένειας κ.α.)

Τα νέα άτομα έχουν ανάγκη από πρότυπα, στα οποία θα στηριχθούν για να θέσουν τις βάσεις για τη μετέπειτα ζωή τους ως υπεύθυνοι, νομοταγείς και χρήσιμοι πολίτες. Όσον αφορά το θέμα αυτό, δεν είναι τόσο η έλλειψη προτύπων (πιστεύουμε ότι πάντα θα υπάρχουν άνθρωποι αξιόλογοι που μπορούν να παίξουν το ρόλο αυτό για τους νέους), όσο η έντονη προβολή, από τα Μ.Μ.Ε, ατόμων που δεν έχουν τίποτα αξιοσημείωτο να προσφέρουν και οδηγούν τους νέους ανθρώπους σε λάθος αναζητήσεις και επιδιώξεις.

Έτσι λοιπόν, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο ότι ο σύγχρονος, ανεπτυγμένος κόσμος, στερείται όχι μόνο υλικών αλλά και συναισθηματικών εφοδίων. Είναι ένας κόσμος που απαιτεί, τιμωρεί την «ανυπακοή» αλλά προσφέρει ελάχιστα.

2.2 Η Επιρροή Των ΜΜΕ Και η Συμβολή Τους Στην Προτροπή Υιοθέτησης Παραβατικής Συμπεριφοράς.

Κατά γενική παραδοχή, ο άνθρωπος είναι ον μιμητικό. Κατά τη διάρκεια της βρεφικής, νηπιακής και παιδικής ηλικίας, ο μιμητισμός είναι το χαρακτηριστικό εκείνο που μας κάνει να μαθαίνουμε πώς να μιλάμε, να τρώμε, να περπατάμε, να ντυνόμαστε και γενικά πώς να συμπεριφερόμαστε σύμφωνα με τους κοινωνικά αποδεκτούς κανόνες. Κυρίως τα βρέφη, αλλά και τα παιδιά, λατρεύουν να παρατηρούν τους ανθρώπους γύρω τους και στη συνέχεια να επιλέγουν και να υιοθετούν στοιχεία από αυτούς.

Ένα μεγάλο μέρος του χρόνου των παιδιών -κυρίως αυτών που ζουν στις πόλεις- αφιερώνεται στην παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων. Σαν δραστηριότητα είναι ιδιαίτερα αγαπητή στις μικρές

ηλικίες εξαιτίας της συνεχούς εναλλαγής εικόνων αλλά και του γεγονότος ότι μέσω αυτού τους δίνεται η δυνατότητα να επιδοθούν σε αυτό που τόσο πολύ τους αρέσει: την παρατήρηση ανθρώπων.

Καθώς μια σημαντική μερίδα του τηλεοπτικού κοινού απαρτίζεται από παιδιά και εφήβους, είναι απαραίτητη η σύσταση κανόνων και νόμων για την προστασία τους. Στη χώρα μας, ο Νόμος 2328/1995 απαρτίζεται από απαγορευτικές διατάξεις μετάδοσης προγραμμάτων που μπορεί να βλάψουν σωματικά, νοητικά ή ηθικά τους ανηλίκους. Ορίζονται συγκεκριμένες ώρες αναμετάδοσης των προγραμμάτων που περιλαμβάνουν πορνογραφικές σκηνές ή σκηνές άσκοπης βίας, όπως και χρονικοί περιορισμοί όσον αφορά τις διαφημίσεις. Απαγορεύεται η διακοπή παιδικών προγραμμάτων για διαφημίσεις, ενώ δεν επιτρέπονται όσες έχουν σαν αντικείμενο τους την προώθηση αλκοολούχων ποτών, προϊόντων καπνού, όπλων και φαρμάκων. Οι υπεύθυνοι των ειδησεογραφικών προγραμμάτων υποχρεούνται να απέχουν από τη δραματοποίηση των γεγονότων και από την απεικόνιση φυσικών σκηνών βίας (αν αυτό δεν είναι απαραίτητο για την άρτια ενημέρωση των τηλεθεατών)⁵¹.

Όσον αφορά στην επίδραση που ενδεχομένως ασκούν τα ΜΜΕ και κατά κύριο λόγο η τηλεόραση, στους τηλεθεατές και κατά συνέπεια και στα παιδιά, οι απόψεις διαφέρουν, με κυρίαρχες 4 θεωρίες⁵² : 1) την θεωρία της κάθαρσης και της αναστολής, 2) την θεωρία της διέγερσης, 3) την υπόθεση της εκμάθησης και 4) την υπόθεση του εθισμού.

Η υπόθεση της **κάθαρσης** έχει τις ρίζες της στις περί θεάτρου απόψεις του Αριστοτέλη, σύμφωνα με τις οποίες οι τραγωδίες ασκούσαν θετική

⁵¹ Καμαριανός Ιωάννης Χ., «Εξουσία, ΜΜΕ Και Εκπαίδευση»: Εκδ. Gutenberg: Αθήνα 2005, σελ.155

⁵² Λαμπροπούλου Έφη, «Η Κατασκευή Της Κοινωνικής Πραγματικότητας Και Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας»: Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, Β' Έκδοση, σελ. 63-76

επίδραση στους θεατές, προσφέροντάς τους την ευκαιρία να εκτονώσουν τα αρνητικά συναισθήματά τους και να εξαγνιστούν. Το ίδιο υποστηρίχθηκε από πολλούς ότι συμβαίνει με την τηλεόραση. Εκφράστηκε η γνώμη πως η εξ αποστάσεως, συναισθηματική συμμετοχή σε πράξεις βίας και γενικότερα σε επιθετικές συμπεριφορές προσφέρει στον θεατή την ευκαιρία να απαλλαγεί από παρεμφερείς επιθυμίες.

Η θεωρία, αν και δεν αποδείχτηκε ποτέ εμπειρικά, εξακολουθεί να υποστηρίζεται και σήμερα, κυρίως από ανθρώπους των οποίων η δουλειά έχει να κάνει με την αναπαραγωγή και τηλεοπτική μετάδοση σκηνών βίας.

Σύμφωνα με την θεωρία της **διέγερσης**, τα τηλεοπτικά προγράμματα επηρεάζουν τους τηλεθεατές και μπορούν να τους οδηγήσουν σε υιοθέτηση επιθετικής ή και βίαιης συμπεριφοράς, υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Η επιβράβευση της χρήσης βίας στην τηλεόραση, ή η χρήση αυτής από τους «καλούς» χαρακτήρες των ταινιών, ωθεί το άτομο να χρησιμοποιήσει περισσότερη βία στην καθημερινή του ζωή, σε περίπτωση που προκύψει ένα γεγονός που προκαλεί απογοήτευση. Με άλλα λόγια, η τηλεοπτική προβολή βίας που προκύπτει όταν υπάρχει δίκαιος λόγος, δικαιολογεί στις συνειδήσεις των τηλεθεατών την επιθετικότητα και τους παροτρύνει να φερθούν αναλόγως στις προσωπικές τους υποθέσεις. Ωστόσο, και αυτή η θεωρία, κατόπιν ερευνών, δεν στάθηκε δυνατό να επιβεβαιωθεί.

Για τους οπαδούς της θεωρίας του **εθισμού**, η συνεχής τηλεοπτική προβολή σκηνών βίας προκαλεί σταδιακή αναισθητοποίηση και αδιαφορία στο άτομο όταν αυτό βρίσκεται ενώπιον παρόμοιων αλλά πραγματικών γεγονότων. Και πάλι εδώ οι έρευνες δεν κατάφεραν να επιβεβαιώσουν την υπόθεση. Όμως, οι θεωρητικοί επιμένουν πως ο εθισμός στην προβαλλόμενη, από τα ΜΜΕ, βία λαμβάνει χώρα με τέσσερις διαφορετικούς τρόπους:

Κατ' αρχάς, με την *ελαχιστοποίηση της έντασης* της γενικής ενεργοποίησης του σώματος όταν το άτομο γίνεται μάρτυρας κάποιου βίαιου γεγονότος (π.χ ταχυκαρδία)

Δεύτερον, η *συστηματική απευαισθητοποίηση* που τελείται κατά την διάρκεια παρακολούθησης επιθετικών συμπεριφορών και την παράλληλη σύνδεσή της με πράξεις της καθημερινότητας και της οικογενειακής ζωής (λήψη τροφής). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την σταδιακή χαλάρωση μπροστά σε προγράμματα που ενέχουν βία, ειδικά για τα παιδιά, εκτός και αν οι μεγαλύτεροι τους επισημάνουν τον χαρακτήρα της προβαλλόμενης πράξης κρίνοντάς την αρνητικά. Μια άλλη συνέπεια είναι και η *άρνηση παροχής βοήθειας σε συναθρώπους*, σε περίπτωση δύσκολων καταστάσεων, ως αποτέλεσμα πρόκλησης απάθειας και ψυχρότητας εξαιτίας της χρόνιας έκθεσης σε βίαια θεάματα. Τέλος, ενδέχεται η υπερβολική παρακολούθηση των εν λόγω προγραμμάτων να προκαλέσει τέτοιου είδους εθισμό και απευαισθητοποίηση στο τηλεοπτικό κοινό ώστε η *πρόκληση συγκίνησης* να είναι δυνατή μόνο με την *προβολή όλο και περισσότερο βίαιων σκηνών* στην τηλεόραση.

Κατά τον Bandura⁵³, υποστηρικτή της θεωρίας της **εκμάθησης**, οι άνθρωποι δεν έχουν κάποιο έμφυτο ένστικτο που τους οδηγεί σε βίαιες πράξεις, αλλά η συμπεριφορά τους αυτή είναι μάλλον προϊόν παρατήρησης άλλων ανθρώπων και μάθησης της βίας από αυτούς. Αν και η επιρροή, κυρίως στους νέους ανθρώπους, δεν είναι έκδηλη, παρ' όλα αυτά είναι δυνατόν να κάνει την εμφάνισή της όταν το άτομο προσδοκά σε κάτι, όταν περιμένει ότι έχει να κερδίσει κάτι από την χρήση βίας.

Ωστόσο, ο Bandura και οι συνεργάτες του διαπίστωσαν κατόπιν εμπειρικών ερευνών ότι η επιβράβευση ή αντίθετα η τιμωρία της βίαιης πράξης, επηρεάζει και τον τρόπο που θα συμπεριφερθεί το παιδί μετά την παρακολούθηση ενός αντίστοιχου προγράμματος. Όταν, για παράδειγμα, η επιθετική συμπεριφορά επικρινόταν, τιμωρούνταν ή δεν είχε επιτυχή έκβαση, τα παιδιά ήταν λιγότερο πρόθυμα να ακολουθήσουν το συγκεκριμένο πρότυπο.

⁵³Λαμπροπούλου Έφη, «Η Κατασκευή Της Κοινωνικής Πραγματικότητας Και Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας»: Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, Β' Έκδοση, σελ. 73

Στην περίπτωση όμως που η βίαιη πράξη παρέμενε ατιμώρητη ή επιβραβευόταν, το ποσοστό μίμησης από τους νέους τηλεθεατές αυξανόταν σημαντικά. Έγινε όμως φανερό πως, ακόμα και τα παιδιά που είχαν παρακολουθήσει την αποδοκιμασία και τιμωρία της επιθετικής πράξης, σε σημαντικό ποσοστό την μιμήθηκαν με μια χρονική καθυστέρηση σε σχέση με αυτά της πρώτης περίπτωσης. Και πάλι όμως, είναι αποδεκτό από τους ερευνητές πως ο βαθμός στον οποίο θα επηρεαστεί το νεαρό άτομο εξαρτάται από την ποιότητα του προγράμματος και από την πνευματική του ωριμότητα (στην περίπτωση των παιδιών δεν μπορούμε να μιλάμε με ασφάλεια για κάτι τέτοιο), αλλά πολύ περισσότερο από το είδος των σχέσεων του με το οικογενειακό του περιβάλλον. Σε πειράματα τα οποία διεξήχθησαν, οι επιστήμονες απέδειξαν τελικά πως η επιθετικότητα στα παιδιά αυξάνεται υπερβολικά μετά την παρακολούθηση σκηνών βίας. Ακόμη, δεν μπορούμε να ξέρουμε σε ποια στιγμή το παιδί θα προχωρήσει στην υλοποίηση των όσων παρακολούθησε από την τηλεόραση. Η ταύτιση και το ενδεχόμενο μίμησης εξαρτώνται, από την αληθοφάνεια της σκηνής που απεικονίζεται και από την έκταση του χρόνου τηλεθέασης. Όση περισσότερη ώρα βλέπει ένα παιδί τηλεόραση τόσο περισσότερο πιστεύει ότι βρίσκεται μέσα στην πραγματικότητα, ενώ στην ουσία χάνει την επαφή του με αυτή⁵⁴.

Δεν μπορεί να αμφισβητήσει κανείς το γεγονός, πως ένα παιδί, στερούμενο κριτικής ικανότητας και πνευματικής ωριμότητας, ξοδεύοντας αρκετή από την ελεύθερη ώρα του μπροστά στον τηλεοπτικό δέκτη και ωθούμενο από μια έμφυτη τάση μίμησης, επηρεάζεται άμεσα από τα τηλεοπτικά προγράμματα και αφομοιώνει πολλές φορές μηνύματα που ενδεχομένως να μετατρέψουν το ίδιο σε δράστη βίαιων πράξεων.

Οι εταιρείες και οι διαφημιστές, εμμέσως παραδέχονται το παραπάνω γεγονός, όταν ευθαρσώς ομολογούν πως στόχος τους είναι ο παιδικός

⁵⁴Καμαριανός Ιωάννης Χ., «Εξουσία, ΜΜΕ Και Εκπαίδευση»: Εκδ. Gutenberg: Αθήνα 2005, σελ. 294

πληθυσμός, τον οποίο πρέπει να δουν ως μελλοντικό αγοραστικό κοινό και κατά συνέπεια οφείλουν να εκπαιδεύσουν ανάλογα. Αυτό που προσβλέπουν να μεταχειριστούν είναι η «πλαστικότητα» της παιδικής συμπεριφοράς, η οποία διαμορφώνεται με στρατηγική και την χρήση των κατάλληλων μηνυμάτων μέσω της τηλεόρασης. Ωστόσο, είναι έτοιμοι να αναδιπλώσουν την θέση τους προκειμένου να δικαιολογήσουν την προώθηση, για παράδειγμα, πολεμικών παιχνιδιών. Σε αυτήν την περίπτωση, υποστηρίζουν ότι το παιδί βιώνει την επιρροή του μηνύματος αντίστροφα. Και ενώ το πολεμικό παιχνίδι σαφώς και παροτρύνει άμεσα στην χρήση της βίας, αυτοί διατείνονται πως αντιθέτως εκτονώνει το παιδί από τα βίαια ένστικτά του και το διαμορφώνει σε φιλειρηνικό πολίτη.

Όσον αφορά την αναμετάδοση ταινιών που περιέχουν βία, σαφώς και χρησιμοποιούνται τρόποι για να κάνουν ελκυστική την πρόταση ούτως ώστε να εξασφαλιστούν τα επιθυμητά ποσοστά τηλεθέασης. Είναι αναγκαίο να καλλιεργηθεί η προτίμηση του θεατή, και του παιδιού φυσικά, ούτως ώστε να αναπτύξει αυτός ένα ενδιαφέρον και μια κλίση προς το προσφερόμενο θέαμα. Γιατί, αν δεν απολαμβάνει αυτό που του προσφέρουν, τότε πολύ απλά θα κλείσει τον δέκτη του.

Δυστυχώς, παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει προκειμένου να περιοριστεί η προβολή βίας και άλλων ακατάλληλων θεαμάτων σε ώρες που υπάρχει παιδικό τηλεοπτικό κοινό, τουλάχιστον στην χώρα μας, κρίνουμε ότι δεν έχουν αποδώσει καρπούς. Η εμφάνιση της ιδιωτικής τηλεόρασης συνέβαλε κατά πολύ στην «απελευθέρωση» της ποιότητας των προγραμμάτων. Το αποτέλεσμα είναι ότι πλέον μπορεί κανείς να παρακολουθήσει ανά πάσα στιγμή σκηνές με βίαιο ή γενικά ακατάλληλο περιεχόμενο για τα παιδικά μάτια, από τις μεσημεριανές ακόμα ώρες κυρίως του σαββατοκύριακου.

Μοναδική λύση πρόληψης και αντιμετώπισης μοιάζει να είναι η μέριμνα των γονιών σχετικά με τα προγράμματα τα οποία παρακολουθεί το παιδί τους. Καθότι τα παιδιά δεν έχουν, όπως προείπαμε, την ικανότητα να διαχωρίζουν ξεκάθαρα μέσα στο μυαλό τους την προβαλλόμενη σκηνή της τηλεόρασης από την πραγματικότητα και εφόσον δεν έχουν αναπτύξει ακόμα σαφή κριτήρια περί του τι είναι λάθος και τι σωστό, κρίνεται απαραίτητο η τηλεθέαση να γίνεται μαζί με τους γονείς, οι οποίοι θα αναλάβουν τον ρόλο του σχολιαστή και επικριτή⁵⁵. Μόνο έτσι μπορούμε να εξασφαλίσουμε, κατά το μέτρο του δυνατού, ότι τα νεαρά άτομα θα οδηγηθούν στις σωστές επιλογές και αναλόγως θα υιοθετήσουν σύννομες συμπεριφορές και θα απορρίψουν την βίαιη, παράνομη ή παραβατική δραστηριότητα.

⁵⁵ Καμαριανός Ιωάννης Χ., «Εξουσία, ΜΜΕ Και Εκπαίδευση»: Εκδ. Gutenberg: Αθήνα 2005, σελ. 358

2.3 Μέτρα Πρόληψης Και Αντιμετώπισης Της Νεανικής Παραβατικότητας.

a. Κοινωνικοποίηση.

Η κοινωνικοποίηση είναι η «διαδικασία μέσα από την οποία ένας άνθρωπος μαθαίνει και εσωτερικεύει κατά τη διάρκεια της ζωής του τα κοινωνικο-πολιτιστικά στοιχεία του περιβάλλοντος του, τα ενσωματώνει υπό την επίδραση της εμπειρίας και των σημαντικών κοινωνικών φορέων, στη δομή της προσωπικότητας του και έτσι προσαρμόζεται στο κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο οφείλει να ζήσει⁵⁶».

Είναι μια διαδικασία πολύ ουσιαστική για την κοινωνική οργάνωση, αφού επηρεάζει το άτομο με τέτοιο τρόπο, ώστε να προσαρμόζεται σε καθιερωμένα πρότυπα. Το άτομο μέσω αυτής καλείται να εσωτερικεύσει τις αξίες, τους κανόνες και τους προσανατολισμούς της κοινωνίας στην οποία ζει. Οι κανόνες τον βοηθούν να κρίνει και να ταξινομήσει μια συγκεκριμένη συμπεριφορά. Μια πράξη δεν είναι ποτέ από μόνη της σωστή ή λάθος, καλή ή κακή. Για να χαρακτηριστεί και να αξιολογηθεί ως τέτοια εντάσσεται σε ένα σημασιολογικό πλαίσιο, προσδιορισμένο από τον χρόνο, τον τόπο, την οργάνωση και τα πολιτισμικά πρότυπα μιας κοινωνίας. Σύμφωνα με το δομολειτουργικό υπόδειγμα του Parsons, τα άτομα μέσα από τη σχέση αλληλεπίδρασης των κοινωνικών υποκειμένων, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν ποιες μορφές συμπεριφοράς προκαλούν θετική και ποιες αρνητική αντίδραση. Έτσι μπορούν να διακρίνουν ποιες πράξεις θα εισπράξουν την κοινωνική αποδοκιμασία ή τιμωρία και θα στρέφονται προς μορφές συμπεριφοράς που αξιολογούνται θετικά. Συνεπώς δημιουργείται ένα σύστημα κανόνων, το οποίο αποτελεί την προϋπόθεση για τη διατήρηση της ισορροπίας του κοινωνικού συστήματος⁵⁷.

⁵⁶ Μπεζέ Α. Λ., «Ανήλικοι Παραβάτες, Μελέτη 20 Περιπτώσεων», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή: 1985, σελ. 22

⁵⁷ Νόβα-Καλτσούνη Χ., «Κοινωνικοποίηση, Η Γένεση Του Κοινωνικού Υποκειμένου», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα: 1995, σελ. 52-53

Η κοινωνία μέσω της κοινωνικοποίησης παρέχει στο άτομο προσωπική υπόσταση και το καθιστά ικανό να αντιμετωπίζει διάφορες καταστάσεις και να επιβιώνει σε δύσκολες συνθήκες. Το παιδί μετά τη γέννηση του βασίζεται στους άλλους για να επιτύχει την επιβίωση του και να διδαχτεί πως θα αντιμετωπίσει τις διάφορες δυσκολίες που θα προκύψουν στη μετέπειτα εξέλιξη του. Η προσωπικότητα του ατόμου ουσιαστικά διαμορφώνεται στα πρώτα τρία με πέντε χρόνια της ζωής του. Την ατομική και κοινωνική του διάσταση και ταυτότητα, την αποκτά σε μια σχέση αλληλεπίδρασης με το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον⁵⁸. Η διαδικασία αυτή επιτελείται με την μίμηση των μεγαλύτερων του, είτε με την επιδοκιμασία, είτε με την αποδοκιμασία της συμπεριφοράς τους. Το άτομο παρόλο που είναι μια ξεχωριστή οντότητα μοιάζει στους άλλους, ταυτίζεται μαζί τους και μέσα από την ταύτιση αυτή και την εικόνα που έχουν και οι άλλοι γι' αυτόν, αποκτά τη δική του κοινωνική ταυτότητα⁵⁹. Κατά τη διαδικασία της μύησης και μίμησης, οι νέοι ανακαλύπτουν ότι για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες, τις προσδοκίες και τις επιθυμίες τους, επιβάλλεται να συναντήσουν τις ανάγκες, τις προσδοκίες και τις επιθυμίες των άλλων.

Οι σημαντικότεροι φορείς κοινωνικοποίησης είναι η οικογένεια, το σχολείο, το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, η εκκλησία, ο στρατός. Η οικογένεια και το σχολείο αποβλέπουν στον εξανθρωπισμό του νέου ατόμου και στη διάπλαση της προσωπικότητάς του, έχουν ως αποστολή να μειώσουν τις επιθετικές αντιδράσεις των μελών τους και να προσφέρουν στην κοινωνία ανθρώπους πράους, ειρηνικούς και με λιγότερη επιθετικότητα. Κάτι τέτοιο όμως είναι αρκετά δύσκολο και συχνά προσκρούει σε σοβαρά προβλήματα⁶⁰.

⁵⁸ Νόβα-Καλτσούνη Χ.: ο.π, σελ. 11

⁵⁹ Μπεζέ Α. Λ., ο. π σελ 20-25

⁶⁰ Βουϊδάσκης Β: «Κοινωνικά Αίτια Της Κυκλικής, Κάθετης Και Οριζόντιας Αμφίδρομης Επιθετικής Συμπεριφοράς Στις Πρωτογενείς Ομάδες Κοινωνικοποίησης» Στο *Η Επιθετικότητα Στην Οικογένεια, Στο Σχολείο Και Στην Κοινωνία*,: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα: 1999, σελ. 52-53

β. Ο Ρόλος Του Σχολείου Στην Διαμόρφωση Σύνομης ή Έκνομης Συμπεριφοράς.

Καλό θα ήταν ν' αναρωτηθούμε ποιος είναι ο ρόλος που καλείται να παίξει στη σημερινή εποχή το σχολείο και ποια η στάση που τελικά κρατάει απέναντι στις ανάγκες και τα προβλήματα των παιδιών, τα οποία οφείλει να προστατεύσει.

Δυστυχώς, το σχολείο στις μέρες μας από χώρος μετάδοσης γνώσεων, καλλιέργειας και ανάπτυξης του πνεύματος, έχει μεταμορφωθεί σε εργαλείο μαζικής παραγωγής μελλοντικών πειθήνιων, υπάκουων και απαθών πολιτών. Το εκπαιδευτικό σύστημα, παρά τις επισημάνσεις που έχουν γίνει κατά καιρούς και τις προσπάθειες αναμόρφωσής του, συνεχίζει να προσβλέπει στην διδασκαλία συγκεκριμένης ποσότητας και ποιότητας ύλης, με μόνο σκοπό την προετοιμασία του μαθητή για την είσοδό του σε κάποιο ανώτερο ή ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα⁶¹.

Η αποσπασματική επιλογή αντικειμένων προς αφομοίωση δεν επιτρέπει στους διδασκόμενους τον σχηματισμό μιας πλήρους εικόνας της πραγματικότητας, παρά προσφέρει περιορισμένα κομμάτια – εκφάνσεις της. Αυτός ο κατακερματισμός της γνώσης προκαλεί την αποξένωση του παιδιού όχι μόνο από την κοινωνία μέσα στην οποία ζει και κινείται, όχι μόνο από το φυσικό του περιβάλλον και γενικότερα τον κόσμο γύρω του, αλλά και από τον ίδιο του εαυτό. Δεν είναι δυνατόν το νεαρό άτομο να συνθέσει μια σαφή εικόνα του εαυτού του και να κατανοήσει ερωτήματα που το απασχολούν, όπως την ταυτότητά του, την προέλευσή του και τους προορισμούς (επαγγελματικούς, προσωπικούς), που θέλει να θέσει ως στόχους για την ενήλικη ζωή του.

Ο τρόπος διδασκαλίας, παρωχημένος, αναχρονιστικός και άκαμπος, δεν επιτρέπει παρά την χρήση συγκεκριμένων μεθόδων, λεξιλογίου και ποσότητας πληροφοριών, αφήνοντας από ελάχιστα έως και καθόλου

⁶¹ Κουράκης Ν. «Εφηβοι Παραβάτες Και Κοινωνία. Θεμελιώδεις Αξίες, Θεσμοί Και Νεανική Παραβατικότητα Στην Ελλάδα»: Εκδ. Σάκκουλα Α., Αθήνα:1999, σελ. 77-93

περιθώρια για την εισαγωγή καινοτομιών από τους δασκάλους. Πέρα από αυτό, η καθημερινότητα και η επανάληψη των ίδιων πραγμάτων αφαιρεί από τους διδάσκοντες κάθε όρεξη για να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να επιφέρουν δημιουργικές αλλαγές στον τρόπο που εργάζονται.

Επιπλέον, η εργασία του εκπαιδευτικού έχει εδώ και χρόνια χάσει το κύριο χαρακτηριστικό της γνώρισμα, αυτό του λειτουργήματος, αποτελώντας αποκλειστικά λύση επαγγελματικής αποκατάστασης. Η πλειοψηφία των ανθρώπων που επιλέγει να ασχοληθεί με το αντικείμενο το κάνει καθαρά για βιοποριστικούς λόγους, ενώ η στάση που κρατάει απέναντι στην δουλειά είναι αυστηρά επαγγελματική. Έχει παρέλθει ανεπιστρεπτή η εποχή κατά την οποία ο διδάσκων έπαιζε κυρίως έναν ηθικοπλαστικό, συμβουλευτικό ρόλο. Και είναι αμφίβολο επίσης κατά πόσον οι ίδιοι οι γονείς θα επιθυμούσαν κάτι τέτοιο πλέον από τους δασκάλους των παιδιών τους.

Αναδύεται έτσι μια εκφυλισμένη, αλλοτριωμένη μορφή του εκπαιδευτικού συστήματος το οποίο, κατασκευάζοντας την ιδέα του 'μέσου' μαθητή (πως μπορεί να υπάρξει αυτό εφόσον το κάθε παιδί έχει τις ιδιαιτερότητές του;), οργανώνει μαζικά την γνώση, και προσβλέπει στην μαζική, σχεδόν εργοστασιακή, παραγωγή μονάδων εργασίας.

Εντός του σχολείου δεν αναγνωρίζεται κανενός είδους διαφορετικότητα. Ξαφνιάζει η ανελευθερία που επικρατεί, η καταστολή του αυθορμητισμού, της δημιουργίας και της ανάπτυξης κριτικού πνεύματος.

Η αφαίρεση του δικαιώματος άρθρωσης διαφορετικής γνώμης, η άνευ λόγου/μη λειτουργική αποστήθιση (παπαγαλία) των θεωρητικών μαθημάτων, η απαγόρευση πρωτοβουλίας και χρήσης διαφορετικού τρόπου έκφρασης (για παράδειγμα στο μάθημα της έκθεσης αυστηρή τήρηση κανόνων σύνθεσης του κειμένου), όλα τα παραπάνω πλάθουν άγωνα πνεύματα, στερημένα για πάντα από την ικανότητα της πρωτοτυπίας, της δημιουργίας, της κριτικής και της αντίδρασης.⁶²

⁶² Κουράκης Ν. *«Εφηβοι Παραβάτες Και Κοινωνία. Θεμελιώδεις Αξίες, Θεσμοί Και Νεανική Παραβατικότητα Στην Ελλάδα»*: Εκδ. Σάκκουλα Α., Αθήνα:1999, σελ. 77-93

Μόνο λίγοι μαθητές καταφέρουν να προσαρμοστούν σε αυτό το εκπαιδευτικό καλούπι. Είναι αυτοί οι 'υποσχόμενοι' μαθητές, στους οποίους επικεντρώνουν οι διδάσκοντες, ενώ τα υπόλοιπα παιδιά αφήνονται στην κυριολεξία στην τύχη τους. Αυτή η άτυπη, αλλά καθόλου συγκαλυμμένη, απόρριψη αντιμετωπίζεται από πολλούς μαθητές με την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς εντός του σχολικού περιβάλλοντος, την ειρωνική έως και προσβλητική αντιμετώπιση που επιφυλάσσουν για το διδάσκον προσωπικό, ακόμα και με ξυλοδαρμούς μεταξύ των συνομηλίκων. Οι βανδαλισμοί της σχολικής περιουσίας συμπυκνώνουν μέσα τους όλη τη δυσaréσκεια και τα εχθρικά συναισθήματα του μαθητή απέναντι στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Τι άλλο μένει να διδάξει το σχολείο; Για όσους δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του 'καλού' μαθητή αλλά επιθυμούν να επιτύχουν τους στόχους που αυτό θέτει και επιτάσσει, η οδός μοιάζει να είναι αυτή της υποκρισίας, της εξαπάτησης, της επιδίωξης στόχων με δόλια μέσα. Με έμμεσο αλλά σαφή τρόπο, από μικρή ηλικία τα παιδιά μαθαίνουν ότι μπορούν να αποκομίσουν καρπούς από την καταστρατήγηση των κανόνων και την παραπλάνηση αυτών που τα ελέγχουν (εν προκειμένω, τους δασκάλους τους). Έχοντας μάθει να πράττει με αυτόν τον τρόπο μέσα στο περιβάλλον του σχολείου, τίποτα δεν θα εμποδίσει το παιδί να συμπεριφερθεί αναλόγως και στις εξωσχολικές του συναλλαγές και δραστηριότητες, καταπατώντας κανόνες και νόμους με σκοπό να πάρει αυτό που επιθυμεί κάθε φορά.

Η εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς των μαθητών στον ελληνικό χώρο ξεπερνά κατά πολύ αυτήν των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών (διπλάσια ή και πολλαπλάσια), και σύμφωνα με συμπεράσματα ερευνών «βρίσκεται σε έξαρση». Παρ' όλα αυτά, η εκτίμηση των αιτιών αυτής της σημαντικής στατιστικής δυσχεραίνεται από την έλλειψη λεπτομερών συγκριτικών στοιχείων που να προέρχονται από άλλες ευρωπαϊκές χώρες.⁶³

⁶³ Κουράκης Ν. «*Εφηβοι Παραβάτες Και Κοινωνία. Θεμελιώδεις Αξίες, Θεσμοί Και Νεανική Παραβατικότητα Στην Ελλάδα*»: Εκδ. Σάκκουλα Α., Αθήνα: 1999, σελ. 77-93

*γ. Ο Ρόλος Της Οικογένειας Στην Ανάπτυξη Παραβατικής Συμπεριφοράς
Του Ανήλικου.*

Οι περισσότεροι ψυχίατροι και ψυχολόγοι συμφωνούν στον πρωταρχικό ρόλο που παίζει η οικογένεια στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς του παιδιού. Το γεγονός ότι, σχεδόν σε κάθε κοινωνία, η οικογένεια είναι το άμεσο περιβάλλον στο οποίο ζει και από το οποίο επηρεάζεται ως επί το πλείστον κατά την διάρκεια όλης της παιδικής του ηλικίας, φανερώνει το πόσο σημαντική θέση κατέχει η οικογένεια όταν αναφερόμαστε στα αίτια της νεανικής παραβατικότητας.

Μια μερίδα κοινωνιολόγων επιστρέφουν στην εξέταση της οικογένειας προκειμένου για την ανεύρεση των βαθύτερων αιτιών που οδηγούν στην υιοθέτηση παραβατικής συμπεριφοράς. Επηρεασμένοι από τον Αριστοτέλη, ο οποίος έδωσε έμφαση στην σημασία της σωστής διαπαιδαγώγησης, υποστηρίζουν πως η επίμονη (ιδίως, και αυτή θα έπρεπε να μας ενδιαφέρει) παραβατική δραστηριότητα ενός ατόμου δεν πηγάζει από τις εκάστοτε πολιτισμικές δομές ούτε και από την εκμάθηση κατά τη διάρκεια του συγχρωτισμού με περιθωριακές – παραβατικές ομάδες. Επί της συγκεκριμένης θεώρησης των πραγμάτων συγκλίνουν οι Durkheim, Le Blanc, Novack, Wilson και Hirschi.⁶⁴

Η έλλειψη αυτοελέγχου, η ανικανότητα χειρισμού αφηρημένων εννοιών, η ασυνέπεια, η αντικοινωνική συμπεριφορά, η υποταγή στην παρόρμηση και η ελλιπής διανοητική και συναισθηματική ανάπτυξη αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα με το νόμο, κυρίως μακροχρόνια. Εμφανίζονται συνήθως όταν το παιδί μεγαλώνει σε ένα παιδαγωγικό κενό, και συμβάλλουν σε μεγάλο ποσοστό στην εμπλοκή του με παραβατικές / παράνομες δραστηριότητες. Η απειθαρχία, η παραμέληση, η οικογενειακή αστάθεια και η παρέκκλιση των γονιών οδηγούν το παιδί σε

⁶⁴ Cusson Maurice: «Σύγχρονη Εγκληματολογία», Εκδόσεις: Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002, σελ.148

συμπεριφορικές διαταραχές και κατά συνέπεια στην απόδοση μικρής βαρύτητας, έως και ελάχιστης, στην τήρηση των κανόνων.⁶⁵

Οι εκτιμήσεις αυτές δεν παραγνωρίζουν τον σοβαρό ρόλο που διαδραματίζει η ιδιοσυγκρασία του παιδιού. Κατά τους Brennan, Herrnstein, Sampson και Laub, η ελλιπής διαπαιδαγώγηση εμφανίζεται ακόμα και στις περιπτώσεις εκείνες που οι γονείς πληρούν όλες τις προϋποθέσεις για να προσφέρουν σωστή ανατροφή στο παιδί τους αλλά εκείνο, εξαιτίας του δύσκολου χαρακτήρα του, προκαλεί την γονεϊκή ηθική εγκατάλειψη. Κατά τον Cusson «είναι ευκολότερο να είναι κανείς καλός γονιός με ένα εύκολο παιδί. Στην αντίθετη περίπτωση, τα αποθέματα στοργής, αυστηρότητας, υπομονής και συνέπειας του ενήλικα κινδυνεύουν να εξαντληθούν».⁶⁶

Ξεκινώντας από το ζήτημα της διαπαιδαγώγησης, ένα πλήθος αιτιών αναφέρονται ως γεννήτορες παραβατικής συμπεριφοράς⁶⁷:

1. Η ιδιαίτερα αυστηρή ή σκληρή αντιμετώπιση των παιδιών από τους γονείς με παράλληλη επιβολή συχνών και αυστηρών τιμωριών.
2. Οι διαφωνίες των γονέων ως προς τον τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών τους, πράγμα το οποίο οδηγεί το παιδί σε εσωτερικές συναισθηματικές συγκρούσεις και σε ηθική σύγχυση.
3. Η υπερπροστατευτική στάση των γονιών ή η εκ διαμέτρου αντίθετη, δηλαδή η απόρριψη, η έλλειψη αγάπης και στοργής, ακόμα η παραμέληση, η κακοποίηση και η άσκηση βίας.
4. Η αδυναμία έγκαιρης αντίληψης της παραβατικής η παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς του παιδιού με την παράλληλη υπερβολική αντίδραση

⁶⁵, ⁶⁶ Cusson Maurice: «Σύγχρονη Εγκληματολογία», Εκδόσεις: Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002, σελ.148-149

⁶⁷ Ο.π σελ. 150 και επίσης Γεωργούλας Στράτος, «Ανήλικοι παραβάτες στην Ελλάδα. Κοινωνική αναπαράσταση και αντιμετώπιση» Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 2000, σελ.89-91

και μεγαλοποίηση του γεγονότος μόλις η δραστηριότητα του παιδιού τους γίνει γνωστή (όπως και διαφαίνεται αργότερα μέσα από τις συνεντεύξεις των Επιμελητών Ανηλίκων).

5. Η υπερβολική προσφορά καταναλωτικών αγαθών από τους γονείς προς το παιδί, αφαιρεί από αυτό την δυνατότητα να καταλάβει πως οι υλικές παροχές απαιτούν κόπο και προσπάθεια προκειμένου να τις απολαύσει κανείς, ενώ ταυτόχρονα το κάνουν απαιτητικό και προκαλούν επιθετικές και βίαιες αντιδράσεις με σκοπό να πάρει αυτό που ζητά.
6. Η υπέρμετρη ψυχολογική και συναισθηματική εξάρτηση του παιδιού από τους γονείς του, στην καλύτερη εκδοχή εμποδίζει το παιδί από την ωρίμανση και δεν του δίνει περιθώρια να οργανώσει μόνο του τις δραστηριότητές του και κατά συνέπεια να ανεξαρτητοποιηθεί. Υπάρχει όμως και η πιθανότητα το παιδί κάποια στιγμή να επαναστατήσει, να απομακρυνθεί εντελώς από τους γονείς, ενώ δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις στις οποίες οι ανήλικοι φτάνουν στο σημείο να εγκαταλείψουν την οικογενειακή στέγη, διατρέχοντας σοβαρούς κινδύνους για την μελλοντική πορεία τους.

Υπάρχει όμως και μια δεύτερη οπτική γωνία που έχει να κάνει με τις αντικειμενικές κοινωνικές παραμέτρους της οικογένειας, οι οποίες έχουν τη δύναμη να επηρεάζουν βαθύτατα τον ευαίσθητο ψυχικό κόσμο του παιδιού και να το οδηγούν σε εξίσου επικίνδυνες και παραβατικές συμπεριφορές. Ανάμεσα σε πολλά αίτια, κυρίαρχα αναδεικνύονται η κακή οικονομική κατάσταση των γονιών, η εγκληματική / παραβατική ή παρεκκλίνουσα συμπεριφορά αυτών (πράγμα το οποίο αναπόφευκτα οδηγεί και σε ελλιπή διαπαιδαγώγηση), η ύπαρξη ενός γονιού στην οικογένεια, τα

ενδοοικογενειακά προβλήματα, οι συγκρούσεις μεταξύ των γονιών και το διαζύγιο, όπως επίσης και η υιοθεσία⁶⁸.

Από έρευνες που έχουν διεξαχθεί στο παρελθόν έχει καταστεί σαφές πως η ύπαρξη και μόνο ενός παράγοντα δεν είναι ικανή να δημιουργήσει παραβατικά παιδιά. Είναι απαραίτητο να συντρέχουν 3 αίτια ή και παραπάνω, ούτως ώστε να νομιμοποιούμαστε να πούμε πως ένα παιδί βρίσκεται σε ηθικό κίνδυνο. Μεγαλύτερες πιθανότητες έχει να πέσει σε σφάλμα ένα παιδί όταν συνυπάρχουν μέσα στην ζωή του η οικονομική ανέχεια, η κακή διαπαιδαγώγηση από την μεριά των γονιών και η σχολική αποτυχία⁶⁹.

Αν και τα παιδιά των οποίων οι οικογένειες βρίσκονται σε καλύτερη οικονομική κατάσταση σίγουρα εμφανίζουν λιγότερες πιθανότητες να παραβούν μελλοντικά το νόμο, ωστόσο η ανέχεια δεν είναι αρκετή για να γεννήσει τέτοιου είδους συμπεριφορές. Απόδειξη αποτελεί το φαινόμενο της αύξησης των γόνων εύπορων και γνωστών οικογενειών της περιοχής του Πειραιά που εντάσσονται σε συμμορίες και προβαίνουν στην διάπραξη ποινικά κολάσιμων πράξεων⁷⁰.

Επικρατεί επίσης η άποψη πως τα παιδιά τα οποία ανήκουν στις κατώτερες κοινωνικο – οικονομικές τάξεις και διαβιούν σε υποβαθμισμένες περιοχές είναι κατά κάποιο τρόπο, εξαιτίας της θέσης τους, ήδη στιγματισμένα, γεγονός που προκαλεί την μεροληπτική συμπεριφορά της Αστυνομίας απέναντί τους. Τα συγκεκριμένα παιδιά, λόγω των κοινωνικών χαρακτηριστικών τους, τραβούν σε μεγαλύτερο βαθμό την προσοχή και επίβλεψη των διωκτικών μηχανισμών,

⁶⁸ Γεωργούλας Στράτος, «*Ανήλικοι παραβάτες στην Ελλάδα. Κοινωνική αναπαράσταση και αντιμετώπιση*»: Εκδ. Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα: 2000, σελ. 89- 91 και επίσης ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: παράγοντες εγκληματογένεσης.

⁶⁹ David Utting, Jon Bright and Clem Henricson, «Crime and the family. Improving child rearing and preventing delinquency.», Occasional Paper 16, Published by Family Policy Studies Centre, June 1993,

<http://www.apsoc.ox.ac.uk/fpsc/Publications/Documents/CrimeAndFamily.pdf>

⁷⁰ Δ. ΒΥΘΟΥΛΚΑΣ - Β. ΝΕΔΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΤΣΩΛΗ , ΤΟ ΒΗΜΑ , 03-04-2005, Κωδικός άρθρου: B14430A341, http://tovima.dolnet.gr/demo/owa/tobhma.print_unique?e=B&f=14430&m=A34&aa=1&cookie=

αυξάνοντας έτσι τις πιθανότητες σύλληψής τους σε περίπτωση τέλεσης κάποιας παράνομης πράξης.

Αποτελεί διαπιστωμένο γεγονός πάντως, πως όσον αφορά στα σοβαρά αδικήματα, σταματούν να παίζουν οποιοδήποτε ρόλο παράγοντες όπως το χαμηλό εισόδημα και η ύπαρξη ή μη οικογενειακής γαλήνης.

Παρατηρώντας την νεανική παραβατικότητα στον ελληνικό χώρο, διαπιστώνουμε πως τα αίτια της συγκλίνουν με τα προαναφερόμενα. Ανάμεσα σε πολλά αίτια αναφέρονται κυρίως η έντονη επιθυμία απόκτησης ενός αντικειμένου με παράλληλη έλλειψη χρημάτων ή ακόμα και η έλλειψη τροφής, κυρίως όσον αφορά στα παιδιά των μεταναστών (οικονομική ανέχεια). Επίσης, η χρήση κλεμμένων χρημάτων για να παίζουν διάφορα παιχνίδια ή η διάπραξη αδικημάτων με σκοπό να αποδείξουν ότι είναι σημαντικά πρόσωπα (έλλειψη ωριμότητας και ελλιπής μετάδοση αξιών από τους γονείς).

Θα πρέπει να σημειωθεί πως, αν και το είδος της γονικής επιτήρησης σαφέστατα παίζει δραματικό ρόλο, ωστόσο επηρεάζει το παιδί κυρίως κατά το στάδιο της προεφηβικής ηλικίας του και έχει την τάση να μειώνεται με το πέρασμα του χρόνου, όταν αντικαθίσταται από τις επιρροές των συνομηλίκων του.

Σύμφωνα με τους ειδικούς, ο ρόλος των γονιών δρα εγκληματοπροληπτικά και φτάνει στο ζενίθ του πριν ακόμα το παιδί κλείσει το 10^ο έτος της ηλικίας του.

Όλη η προεργασία πρέπει οπωσδήποτε να λάβει χώρα το συγκεκριμένο διάστημα, αν θέλουμε να έχουμε αποτελέσματα στο μέλλον⁷¹.

⁷¹ David Utting, Jon Bright and Clem Henricson, «Crime and the family. Improving child rearing and preventing delinquency.», Occasional Paper 16, Published by Family Policy Studies Centre, June 1993, <http://www.apsoc.ox.ac.uk/fpsc/Publications/Documents/CrimeAndFamily.pdf>

2.4 Προγράμματα Πρόληψης Νεανικής Παραβατικότητας.

Παρά τις κρατικές προσπάθειες για την χάραξη πολιτικής, είναι εμφανής και στην χώρα μας η απουσία συνεργασίας μεταξύ των κρατικών φορέων, των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των εθελοντικών ομάδων. Διαπιστώνεται η ανάγκη θέσπισης ενός οργάνου που θα έχει κύριο μέλημά του τον συντονισμό των προαναφερθέντων και την μέριμνα για επαφή και ανταλλαγή επιστημονικής γνώσης με φορείς του εξωτερικού.

Το ζήτημα μέχρι τώρα έχει αντιμετωπιστεί μόνο αποσπασματικά και οι ενέργειες που αφορούν διάφορες όψεις του, έχουν διαμοιραστεί σε ποικίλες ομάδες οι οποίες συχνά αγνοούν η μια τις ενέργειες της άλλης, όπως για παράδειγμα, ο τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών του Τμήματος Νομικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ο οποίος πραγματοποιεί από το 1991, σε συνεργασία με την Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων Θεσσαλονίκης, Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Στήριξης για Κοινωνικά Μειονεκτούντες Εφήβους, κέντρα κοινωνικής πολιτικής, κέντρα ψυχικής υγιεινής, ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, κέντρα νεότητας, συμβουλευτικοί σταθμοί σε διάφορους δήμους, ιδιωτικές εταιρείες. Στην προσπάθεια θέση έχουν επίσης οι επιχειρηματικοί κύκλοι, τα επαγγελματικά επιμελητήρια, η εκκλησία (όπως αναφέρθηκε και παραπάνω), τα πανεπιστήμια και γενικότερα ο επιστημονικός κόσμος, η τοπική αυτοδιοίκηση, τα ΜΜΕ, οι Δικηγορικοί Σύλλογοι ανά τη χώρα(μέσα από την παροχή νομικών συμβουλών), το Δικαστικό μας σύστημα.⁷²

Σαφώς, η διάσπαση ενεργειών και προσπαθειών είναι αδύνατο να αποφέρει καρπούς, τουλάχιστον σε τέτοιο βαθμό που να μπορούμε να μιλάμε για δυναμική καταπολέμηση του προβλήματος. Το ζητούμενο είναι η δημιουργία και η επιτυχής λειτουργία δικτύων ανάμεσα στους κοινωνικούς και προνοιακούς φορείς. Στην Ελλάδα, η δημιουργία και η εύρυθμη λειτουργία των προαναφερθέντων δικτύων είναι μια πρόταση

⁷² Γεωργούλας Στράτος, «Ανήλικοι παραβάτες στην Ελλάδα. Κοινωνική αναπαράσταση και αντιμετώπιση»: Εκδ. Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα: 2000, σελ. 176

πραγματοποιήσιμη, για τους εξής δύο λόγους: πρώτον, το πρόβλημα της νεανικής παραβατικότητας δεν έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις, ούτως ώστε να απαιτείται σύνθετη, μακροχρόνια και εντατική προσπάθεια για να περιοριστεί. Θα λέγαμε ότι είναι φαινόμενο που εκδηλώνεται μέσα σε λογικά και φυσιολογικά πλαίσια κατά καιρούς και δεύτερον, η μικρή γεωγραφική έκταση της χώρας διευκολύνει την επαφή, την συνεργασία και τον συντονισμό των αρμοδίων, πράγμα το οποίο είναι σχετικά δύσκολο σε μεγάλες χώρες του εξωτερικού (Η.Π.Α, Αυστραλία, Γερμανία, Γαλλία, κλπ).

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα για την κάλυψη σοβαρών ελλείψεων στο υπάρχον σύστημα. Η σημερινή πολιτική δεν μπορεί να αποδώσει με δεδομένη την απουσία ειδικευμένης Αστυνομίας Ανηλίκων, ειδικευμένου δικαστή ανηλίκων και το μεγάλο κενό που δημιουργεί η έλλειψη επιστημόνων στον τομέα της στήριξης των νέων αλλά και σε ρόλο συμβούλου κατευθυντήριων γραμμών στο κομμάτι της πρόληψης.

Προς το παρόν θα αναφερθούμε εν συντομία σε μερικά προληπτικά προγράμματα που σημείωσαν επιτυχία στο εξωτερικό αλλά και στην χώρα μας.

a. Σχολικό Πρόγραμμα Για Παιδιά Νηπιακής Ηλικίας (High/ scope Perry Preschool Project).

Πρόκειται για σχολικού τύπου πρόγραμμα⁷³ το οποίο ετέθη σε εφαρμογή το 1962 στις Η.Π.Α και στόχευε στην εκπαίδευση παιδιών μικρής ηλικίας, μεταξύ 3 και 4 ετών που είχαν χαρακτηριστεί ως έχοντα μεγάλες πιθανότητες σχολικής αποτυχίας στο μέλλον. Συμμετέχοντες ήταν 123 παιδιά από οικογένειες αμερικανών αφρικανικής καταγωγής, χαμηλής κοινωνικοοικονομικής στάθμης και με επίσης χαμηλό δείκτη νοημοσύνης που πλησίαζε τα όρια της πνευματικής καθυστέρησης. Ελήφθη μεγάλη φροντίδα ούτως ώστε ο πληθυσμός των επιλεγμένων

⁷³ U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, *Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention*, John J. Wilson, Acting Administrator, October 2000, «The High/Scope Perry Preschool Project», <http://www.ncjrs.org/pdffiles1/ojjdp/181725.pdf>

παιδιών να είναι όσο το δυνατόν ομοιογενής, χωρίς οποιουδήποτε είδους διαφορές μεταξύ τους. 58 από αυτά εντάχθηκαν στο πρόγραμμα ενώ τα υπόλοιπα 65 χρησίμευσαν ως ομάδα ελέγχου.

Οι αρμόδιοι χαρακτήρισαν το πρόγραμμα ως *«υψηλής ποιότητας εκπαιδευτική προσέγγιση, βασισμένη σε ένα μαθησιακό μοντέλο που δίνει έμφαση στην πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη του συμμετέχοντος»*. Τα παιδιά επισκέπτονταν καθημερινά το σχολείο για 2,5 ώρες επί δύο χρόνια. Κατά την ίδια περίοδο και για 1,5 ώρα εβδομαδιαίως, στο σπίτι του κάθε παιδιού οι γονείς δέχονταν επισκέψεις συμβουλευτικού χαρακτήρα από έναν δάσκαλο του σχολείου. Επιπλέον, οι γονείς συμμετείχαν σε μηνιαίες ομαδικές συναντήσεις τις οποίες οργάνωνε το προσωπικό του σχολείου.

Για την εξαγωγή συμπερασμάτων ελήφθησαν δεδομένα όταν τα παιδιά ήταν 4, 11, 15, 19 και 27 ετών. Κατά την εκτίμηση των αποτελεσμάτων, και ενώ το πρόγραμμα είχε ως στόχο την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας, έγινε φανερό ότι αυτό άσκησε αποτρεπτική επίδραση ενάντια στην εκδήλωση και άλλων προβλημάτων στην ζωή των παιδιών.

Σε αντίθεση με τα παιδιά που ανήκαν στην ομάδα ελέγχου, τα νήπια που πήραν μέρος στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα είχαν να επιδείξουν σημαντικά μικρότερο ποσοστό νεανικής παραβατικότητας αλλά και εγκληματικότητας κατά την ενήλικη ζωή τους. Με ασυγκρίτως μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας στις σπουδές, στην εργασία, στο εισόδημα και στην οικογενειακή σταθερότητα, οι περισσότεροι μέχρι τα 27 ήταν ιδιοκτήτες του δικού τους σπιτιού και είχαν 50% λιγότερες πιθανότητες από τους μη συμμετέχοντες να υποστηρίζονται οικονομικά από την πρόνοια.

Δυστυχώς, παρά την θετική έκβαση της προσπάθειας που αποτελούσε και περίτρανη απόδειξη περί του πρωταρχικού ρόλου της εκπαίδευσης σχετικά με το μέλλον των νέων, το πρόγραμμα εφαρμόστηκε μόνο για σύντομο χρονικό διάστημα και στην συνέχεια εγκαταλείφθηκε, άγνωστο γιατί.

Παρά τις προσπάθειες που κατεβλήθησαν, και κρατώντας μια κάποια επιφύλαξη, δεν στάθηκε δυνατό να ανεβρεθούν παρόμοια προγράμματα

που να εφαρμόζονται στην σημερινή εποχή. Έχει υποστηρικθεί ότι οι ΗΠΑ είναι μια χώρα στην οποία οι έγχρωμες φυλές, και κυρίως οι μαύροι, όπως επίσης και οι οικονομικά μειονεκτούντες και κοινωνικά αποκλεισμένοι έχουν χρησιμοποιηθεί ως άλλοθι πλείστες φορές από τις εκάστοτε κυβερνήσεις για να δικαιολογηθούν τα κακώς κείμενα και για να αποπροσανατολιστεί ο εύπορος, λευκός πληθυσμός από προβλήματα ουσίας. Στην χώρα που έχει να επιδείξει τον μεγαλύτερο σωφρονιστικό πληθυσμό στον κόσμο, όπως επίσης και το μεγαλύτερο ίσως ποσοστό εγκληματικότητας, πολιτικές πρόληψης που προάγουν την μόρφωση και συμβάλλουν στο να κρατηθούν τα παιδιά των μαύρων οικογενειών εκτός φυλακής, δεν μπορούν να έχουν καλύτερη τύχη από αυτήν της παύσης. Απεναντίας, πολλά και ενδιαφέροντα είναι τα προγράμματα που προτείνονται όταν το πρόβλημα είναι πλέον ορατό.

β. Συμβούλια Πρόληψης κατά της εφηβικής παραβατικότητας (Juvenile Crime Prevention Councils).

Το τμήμα Δικαιοσύνης Ανηλίκων και Πρόληψης νεανικής παραβατικότητας στη Β. Καρολίνα των Η.Π.Α έχει προχωρήσει στην σύσταση τοπικών συμβουλίων⁷⁴ σε κάθε κομητεία της Πολιτείας, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για πολυπαραγοντική προσέγγιση του προβλήματος. Σκοπός είναι η συγκέντρωση και συνεργασία εκπροσώπων διαφόρων τομέων, οι οποίοι μέσα από την ανταλλαγή πληροφοριών και την εκτίμηση των κατά τόπους συνθηκών συμβάλλουν στην ανάπτυξη πολιτικών πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας. Οι άνθρωποι αυτοί προέρχονται από τον χώρο των δικαστηρίων ανηλίκων, των αστυνομικών τμημάτων, των κέντρων ψυχικής υγείας, της εκπαίδευσης, των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και άλλων μελών των κοινοτήτων που μπορούν να συνεισφέρουν στο έργο.

⁷⁴ N.C Department of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, «NEW JUVENILE DELINQUENCY RISK ASSESSMENT WEBSITE AVAILABLE FOR NORTH CAROLINA COMMUNITIES», <http://sww.unc.edu/publication/April242002.htm>

Συνεχίζοντας στο ίδιο πνεύμα, το ίδιο τμήμα προέβη επίσης και στην δημιουργία ιστοσελίδας η οποία, μέσα από συμπεράσματα ερευνών στις διάφορες κομητείες, προτείνει προληπτικά μέτρα και παροτρύνει τις τοπικές κοινότητες να δραστηριοποιηθούν. Η ιστοσελίδα, η οποία είναι σχεδιασμένη με ιδιαίτερη μέριμνα, προσοχή και λεπτομέρεια (και γι' αυτό την παραθέτουμε πιστεύοντας ότι θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα για μίμηση στο μέλλον), παρέχει τα εξής:

- Λεπτομερή στοιχεία όσον αφορά τα Συμβούλια Πρόληψης της Νεανικής Παραβατικότητας : τις ευθύνες των Συμβουλίων, τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντά τους, όπως επίσης το είδος των υπηρεσιών και των προγραμμάτων για τα οποία τα μέλη του Συμβουλίου εργάζονται ούτως ώστε να εξασφαλίσουν τις απαιτούμενες επιδοτήσεις,
- Πληροφορίες σχετικά με τον πληθυσμό, τις δημογραφικές τάσεις και τους ενδοοικογενειακούς κινδύνους που διατρέχει το παιδί- παιδική κακοποίηση, άτομα-χρήστες ουσιών, άτομα νοσηλευμένα σε ψυχιατρικές κλινικές και κλινικές ψυχικής υγείας, ποσοστό λιπόβαρων νεογέννητων κλπ.
- Πληροφορίες σχετικά με τα τρέχοντα κοινοτικά προγράμματα για την στήριξη της οικογένειας και την καταπολέμηση της νεανικής παραβατικότητας,
- Ενημέρωση για το Κέντρο Πρόληψης Σχολικής βίας το οποίο παρέχει πληροφορίες και βοήθεια σε όσους επιθυμούν να συμβάλλουν στην δημιουργία ενός ασφαλούς σχολικού περιβάλλοντος,
- Στατιστικές, Ετήσιες Αναφορές και αναφορές επί των νομοθεσιών από το 2000 και έπειτα,

- Στατιστικές εξαγόμενες από δεδομένα των Δικαστηρίων σχετικά με την ηλικία του νεαρού ατόμου, τις σχέσεις του με τους συνομηλίκους, τα προβλήματα που εμφάνισε στο σχολικό περιβάλλον για τους προηγούμενους 12 μήνες, την χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών για το ίδιο διάστημα, την τυχόν εγκατάλειψη της οικογενειακής στέγης, την αποτελεσματικότητα της γονικής επίβλεψης κλπ.
- Στοιχεία σχετικά με το έργο των Υπηρεσιών των Δικαστηρίων Ανηλίκων όπως επίσης υπάρχουν και σύνδεσμοι μέσω των οποίων ο ενδιαφερόμενος μπορεί να αντλήσει πληροφορίες για τον τρόπο που λειτουργεί το Δικαστικό Σύστημα στην συγκεκριμένη Πολιτεία,
- Περιγραφή των εγκαταστάσεων μεταχείρισης των νεαρών παραβατών (κέντρα κράτησης, κέντρα θεραπευτικού χαρακτήρα), καθώς και του τρόπου εργασίας με τους ανήλικους μέσα σε αυτά.

γ. Εκπαιδευτικά Προγράμματα Γονέων (*Parent Effectiveness Training*).

Πρόκειται για προγράμματα τα οποία εφαρμόζονται στην Αμερική (και στην Βρετανία αλλά επίσης στον Καναδά, υπό την ονομασία “Systematic Training for Effective Parenthood”-“STEP” –περιφραστικά: Συστηματική Εκπαίδευση Για Αποτελεσματική Άσκηση Γονικού Ρόλου) ⁷⁵.

Οι μορφές που παίρνουν κατά περίπτωση ποικίλουν, ενώ οι επιστημονικές εκτιμήσεις διίστανται. Μια πρώτη άποψη είναι αυτή που υποστηρίζει ότι οι γονείς μέσα από τα συγκεκριμένα προγράμματα

⁷⁵ David Utting, Jon Bright and Clem Henricson, «Crime and the family. Improving child rearing and preventing delinquency.», Occasional Paper 16, Published by Family Policy Studies Centre, June 1993,

<http://www.apsoc.ox.ac.uk/fpsc/Publications/Documents/CrimeAndFamily.pdf>

και,

Bert Prinsen, MSc, Netherlands Institute of Care and Welfare, «CROSSING THE BORDER BETWEEN INDIVIDUAL AND COMMUNITY - COMMUNITY BASED PARENTAL SUPPORT IN THE NETHERLANDS»,

<http://www.alli.fi/nyri/nyris/nyris7/papers/prinsen.htm>

επιδεικνύουν μεγαλύτερη αυτοσυγκράτηση και μικρότερα ποσοστά κακοποίησης των παιδιών τους και παραμέλησης αυτών, ενώ τα παιδιά σημειώνουν καλύτερες σχολικές επιδόσεις και μικρότερους δείκτες παραβατικότητας. Από την άλλη μεριά, οι επικριτές διατείνονται πως τα προγράμματα στερούνται θεωρητικής βάσης και πως καταλήγουν στο να δημιουργούν γονείς με έντονο το συναίσθημα της ενοχής και εξαρτημένους από τους συμβούλους τους.

Όπως προαναφέραμε, τα είδη ποικίλουν:

- Εθνικές τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας που προσφέρουν συμβουλές σε γονείς
- Οργάνωση μαθημάτων με την συνδρομή της Αστυνομίας, των σχολικών Υπηρεσιών, της εκκλησίας και των κοινοτικών ομάδων, για γονείς παιδιών τα οποία έχουν συλληφθεί από την Αστυνομία. Κατά την διάρκεια των μαθημάτων παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το δικαστικό σύστημα και την εκπαίδευση
- Σύσταση ομάδων που απευθύνονται σε μητέρες νηπίων τα οποία εκδηλώνουν συμπεριφορικά προβλήματα. Κατά την διάρκεια των συναντήσεων οι μητέρες διδάσκονται τεχνικές ελέγχου του στρες, καθώς και τρόπους συνομιλίας και κατανόησης των παιδιών τους.

Πολύ καλό παράδειγμα αποτελεί το πανεπιστημιακό πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων που υλοποιήθηκε στην Βρετανία κατά την δεκαετία 1976-1986. Η φιλοσοφία του προγράμματος περιελάμβανε την χρήση των δυνατοτήτων που προσφέρουν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, αναδεικνύοντας την θετική πλευρά της ύπαρξής τους. Μέσα από τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά μεταδιδόμενα μαθήματα όπως και με την διανομή κασετών βίντεο και φυλλαδίων, προσεγγίστηκαν χιλιάδες άνθρωποι, ανάμεσα στους οποίους άτομα κατώτερης οικονομικής στάθμης και

μορφωτικού επιπέδου. Πέραν αυτών, επίτευγμα του προγράμματος μπορεί να θεωρηθεί επίσης και το γεγονός ότι έγινε ευρέως δεκτή και απόλυτα κατανοητή η ανάγκη επιμόρφωσης των γονέων σε θέματα ανατροφής των παιδιών τους. Ένα από τα πιο επιτυχημένα προγράμματα αυτής της μορφής ήταν και το «Preschool Child» το οποίο υπολογίζεται ότι προσέγγισε και ενημέρωσε γύρω στους 151.000 ανθρώπους, ανάμεσα στους οποίους πολλοί ανήκαν στις κατώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις.

Η γονική υποστήριξη αποτελεί μέρος της Ολλανδικής κοινωνικής πολιτικής από τα τέλη της δεκαετίας του '90. Παρά το γεγονός ότι πολλοί φορείς ασχολήθηκαν από την αρχή με το αντικείμενο, ωστόσο είναι έκδηλη ακόμα και σήμερα η δυσκολία που παρουσιάζει η εύρεση του σωστού ειδικού. Κύριο μέλημα των αρμοδίων αποτελεί πλέον να καταστήσουν περισσότερο προσβάσιμες στο ευρύ κοινό, υπηρεσίες που προσφέρουν ιατρική βοήθεια και ψυχολογική στήριξη οικογενειών, όπως ακόμα και όσες έχουν να κάνουν με την πρόληψη της σχολικής αποτυχίας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της νεανικής παραβατικότητας.

Κεφάλαιο 3^ο:

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ (BULLYING): Ο ΠΡΟΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.

3.1 Ορισμός Της Σχολικής Βίας:

Η σχολική βία είναι ένα κοινωνικό πρόβλημα το οποίο τα τελευταία 15-20 χρόνια έχει απασχολήσει εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους, ψυχιάτρους, κοινωνιολόγους και εγκληματολόγους. Παλαιότερα αποτελούσε μέρος της εγκληματολογίας και κυρίως της εγκληματικότητας των ανηλίκων σε θεωρητικό, ερευνητικό και πρακτικό επίπεδο. Από τη δεκαετία του '90, το πρόβλημα της σχολικής βίας ανεξαρτητοποιείται από το πλαίσιο της μεταχείρισης των ανηλίκων παραβατών και αυτονομείται ως αντικείμενο μελέτης, έρευνας και παρεμβάσεων.⁷⁶ Είναι ένα φαινόμενο που δημιουργεί πολλά ερωτήματα ως προς την κατανόηση του και ως προς την κατανόηση των συναφή με αυτό φαινομένων. Συχνά διατυπώνονται ερωτήματα ως προς την αποστολή και το ρόλο του σύγχρονου σχολείου, ως προς την αναζήτηση των στόχων (εκπαιδευτικών- παιδαγωγικών) της σύγχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης, τις ιδιαιτερότητες της κοινωνικοποίησης στη σύγχρονη κοινωνία σε σχέση με τις προοπτικές που η ίδια η διαδικασία της κοινωνικοποίησης θέτει ή ακυρώνει.

Η σχολική βία και επιθετικότητα, διεθνώς, ονομάζεται «bullying», που σημαίνει την επικράτηση του δυνατότερου στον ασθενέστερο μέσω της τρομοκρατίας και του εκφοβισμού. Ο όρος αυτός, σύμφωνα με την Αρτινοπούλου, μπορεί να περιγραφεί ως η συστηματική κατάχρηση της εξουσίας και περικλείει πράξεις παραβατικού χαρακτήρα, οι οποίες εκδηλώνονται μεταξύ ανηλίκων και έχουν επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα. Στην Ελλάδα ο όρος «bullying» μεταφράζεται συνήθως ως

⁷⁶ Αρτινοπούλου Β., «Βία στο σχολείο, Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη»: Εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα: 2001, σελ.9

παληκαρισμός ή νταηλικί και απειλεί συνήθως ένα μεγάλο μέρος των μαθητών του δημοτικού.⁷⁷

Το «bullying» πολλές φορές δεν είναι εύκολο να καθοριστεί, αφού κάθε πρόσωπο, κάθε οικογένεια, κάθε σχολείο και κάθε κοινότητα μπορούν να ορίζουν διαφορετικά τη βία και τη σύγκρουση. Ο εκφοβισμός μπορεί να γίνεται μόνο από ένα άτομο ή από μια ομάδα ατόμων και ο πιο δυνατός ανήλικος ή η πιο δυνατή ομάδα προσβάλλει ή επιτίθεται στον πιο αδύνατο ανήλικο ή την λιγότερο δυνατή ομάδα ανηλικών. Έτσι, χρησιμοποιείται η δύναμη κάποιου για να βλάψει, να εκφοβίσει ή να ταπεινώσει κάποιον άλλον. Το πρόβλημα αυτό εντοπίστηκε πριν 75 χρόνια περίπου, χωρίς όμως να υπάρξει κάποια αξιόλογη αντιμετώπιση, με αποτέλεσμα φυσικά την επιδείνωσή του. Το «bullying» συναντάται σε πολλά σχολεία και προκαλεί πολλά προβλήματα μεταξύ των δασκάλων, των γονιών και των παιδιών.

Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για την περιγραφή αρκετών αρνητικών τύπων συμπεριφοράς από ένα απλό πείραγμα και την αδιαφορία μέχρι πολύ σοβαρές επιθέσεις και καταχρήσεις (π.χ. λεκτική επίθεση, ελαφριά κτυπήματα, σπρωξίματα, προσβλητικές χειρονομίες, απειλές, διάδοση φημών, σαρκασμός, κλοπή προσωπικών αντικειμένων, σκληρές πράξεις που μπορούν να είναι πολύ καταστρεπτικές, κοινωνική απομόνωση και σκόπιμος αποκλεισμός από την ομάδα). Η μορφή που εκδηλώνεται το bullying μπορεί να είναι σωματική, λεκτική ή συναισθηματική-κοινωνική. Ο εκφοβισμός μπορεί επίσης να καθοριστεί ως η μορφή βίας, η οποία δεν έχει ποινικοποιηθεί.

Μια νέα μορφή του bullying είναι το *Fotobullying* και το *Cyber bullying*. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για τον εκφοβισμό και την παρενόχληση μέσω των ηλεκτρονικών συσκευών, μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μέσω μηνυμάτων, κινητών τηλεφώνων, blogs, και ιστοχώρων. Περιλαμβάνει την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, η οποία γίνεται μέσω του ηλεκτρονικού κειμένου. Επίσης μπορεί να περιλαμβάνει απειλές, σεξουαλική παρενόχληση ή μειωτικούς

⁷⁷ Αρτινοπούλου Β., «Βία στο σχολείο, Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη»: Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα: 2001, σελ.14

χαρακτηρισμούς ή τη δημοσιοποίηση των προσωπικών στοιχείων των θυμάτων στο διαδίκτυο.

Το διαδίκτυο προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα στα άτομα που θέλουν να παρενοχλούν αφού μπορούν να διατηρήσουν την ανωνυμία τους και μπορούν να απειλούν τον οποιοδήποτε, ακόμη και άτομα που σε άλλη περίπτωση δεν θα μπορούσαν να απειλήσουν (π.χ. μικρότερος να απειλεί μεγαλύτερο). Επίσης τα ηλεκτρονικά φόρουμ δεν επιβλέπονται, δεν ελέγχονται ούτε λογοκρίνεται το περιεχόμενό τους. Όσον αφορά τους έφηβους, στις μέρες μας συνήθως γνωρίζουν πολύ περισσότερα για το διαδίκτυο από τους γονιούς τους και έτσι μπορούν να δρουν χωρίς τον έλεγχο τους.

Σύμφωνα με άρθρο του Καρανίκα Χ., στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια έκαναν την εμφάνισή τους στο διαδίκτυο κάποια βίντεο με παιδιά που γρονθοκοπούνται μεταξύ τους. Τα φιλμ αυτά βιντεοσκοπούνται στα κινητά από συμμαθητές τους, οι οποίοι δεν παρεμβαίνουν για να δοθεί ένα τέλος σε αυτούς τους καβγάδες, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις δημιουργούν με τον τρόπο τους μεγαλύτερες εντάσεις, έτσι ώστε να έχουν ακόμα πιο βίαια πλάνα των συμμαθητών τους που καβγαδίζουν. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα επεισόδια βίας διαδραματίζονται στη σχολική τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

Οι επισκέπτες στα site που απεικονίζουν τέτοιες σκηνές στο διαδίκτυο ανέρχονται σε εκατομμύρια παγκοσμίως, χωρίς να λαμβάνονται μέτρα για την εξάλειψη του φαινομένου και της προώθησης της παιδικής βίας και επιθετικότητας μέσω του διαδικτύου⁷⁸. Όσον αφορά αυτή τη νέα μορφή άσκησης βίας είναι απαραίτητο να αναθεωρηθεί η υφιστάμενη νομοθεσία, αφού δεν περιλαμβάνεται σε αυτή, έτσι ώστε να μπορούν να προστατευθούν τα θύματα.

Σύμφωνα με τον Olweus, κατά το bullying υπάρχει διαφορά δύναμης μεταξύ θύτη και θύματος τέτοια ώστε το θύμα να αδυνατεί να αμυνθεί και να αντιδράσει. Εμφανίζεται σε πολλές ηλικιακές ομάδες, από τα μικρά παιδιά μέχρι τους ενήλικες και παρουσιάζεται συνήθως όταν υπάρχει

⁷⁸ Αναφέρεται στο άρθρο του Καρανίκα Χ., «*Η παιδική βία στην Ελλάδα δικτυώνεται*»: Τα Νέα on line , 04/08/2007. <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=1&artid=33166>

έλλειψη αγάπης και πειθαρχίας στην παιδική και την εφηβική ηλικία. Όσο πιο μικρά είναι τα παιδιά είναι πιο συνηθισμένες οι σωματικές απειλές και όσο μεγαλώνουν, πιο συχνές οι λεκτικές και ψυχολογικές απειλές. Όσον αφορά το φύλο, τα αγόρια ασκούν ή βιώνουν πιο συχνά τη σωματική και λεκτική μορφή και με άμεσο τρόπο, ενώ τα κορίτσια ασκούν ή βιώνουν τη λεκτική και ψυχολογική μορφή, με έμμεσο τρόπο. Επίσης είναι ένα φαινόμενο το οποίο δεν αποκαλύπτεται συχνά, αφού τα θύματα φοβούνται να μιλήσουν και να πουν τι βιώνουν.⁷⁹

3.2 Χαρακτηριστικά Των Θυτών Και Των Θυμάτων:

Ο καθηγητής εγκληματολογίας Κουράκης Νέστωρ, στην μελέτη του με τίτλο *«Μορφές σχολικής βίας και δυναμότητες αντιμετώπισής της»*, χαρακτηρίζει την άσκηση βίας, δηλ. την άσκηση σωματικής ή άλλης δύναμης ή τη χρήση απειλών για να επιβάλει κάποιος έτσι τη θέλησή του, ένα φαινόμενο ιδιαίτερα συνηθισμένο στον κόσμο των εφήβων.

«Τα παρατσούκλια, οι κοροϊδίες, η διάδοση φημών για τους άλλους, οι σεξουαλικές παρενοκλήσεις, τα σκασιάρχεια, τα graffiti, οι ζημιές στα σχολεία, ακόμη και οι ξυλοδαρμοί, εφόσον συμβαίνουν περιστασιακά και με διάθεση παιχνιδιού, είναι εκδηλώσεις που εντάσσονται σ' αυτό το φυσιολογικό στάδιο της εφηβείας, έστω και αν με εγκληματολογικά κριτήρια χαρακτηρίζονται ως αποκλίνουσα συμπεριφορά»⁸⁰.

Σύμφωνα με τον καθηγητή D. Olweus, τα άτομα που παρουσιάζουν την προαναφερθείσα συμπεριφορά, οι θύτες (bullies όπως έχουν ονομαστεί), θέλουν να αισθάνονται ισχυροί, να επιβεβαιώνουν τη δύναμη τους, γι' αυτό όταν κακομεταχειρίζονται τους άλλους αισθάνονται ευχαρίστηση και ικανοποίηση. Επίσης δικαιολογούν τις ενέργειες τους

⁷⁹ Smith K., Morita Y., Junger-Tas J., Olweus D., Catalano R., Slee P., (1999), *The Nature of school Bullying, A Cross-National Perspective*, Routledge, London and New York., page 2.

⁸⁰ Αναφέρεται στη μελέτη *«Μορφές σχολικής βίας και δυναμότητες αντιμετώπισής της»* του καθηγητή εγκληματολογίας Κουράκη Νέστωρ.

www.theartofcrime.gr/assets/sxoliki%20via%20kourakis.doc

με τον ισχυρισμό ότι για αυτές τους προκάλεσαν τα ίδια τα θύματα. Είναι αντιδραστικοί, αντικοινωνικοί και οποιοδήποτε πρόβλημα αντιμετωπίζουν το διαχειρίζονται με βιαιότητα. Επιπρόσθετα έχουν τη τάση να παραβαίνουν τους σχολικούς κανόνες. Συνήθως είναι άτομα που προέρχονται από οικογένειες όπου παρατηρείται σωματική κακοποίηση και παραμέληση. Είναι άτομα τα οποία χαρακτηρίζονται από ένα υπερτροφικό «εγώ», από αυταρέσκεια, αρχηγική και αυταρχική συμπεριφορά και κομπορημοσύνη⁸¹.

Αντιθέτως, τα θύματα των bullies είναι ήσυχτοι, ευαίσθητοι, αγχώδεις και ανασφαλείς μαθητές, που σπάνια αμύνονται ή αντεπιτίθενται σε αυτές τις προσβολές. Στις πλείστες περιπτώσεις είναι πιο αδύναμοι, τόσο σωματικά, όσο και ψυχολογικά, από τους συνομήλικους τους και διακατέχονται από συναισθήματα απόρριψης και καταδίωξης. Χαρακτηρίζονται από κοινωνική αποστροφή και φτωχή ακαδημαϊκή μόρφωση ή είναι μαθητές με ανεπτυγμένη μαθητική κουλτούρα. Συχνά είναι παιδιά με διαφορετική εθνικότητα ή θρησκεία ή παιδιά με αναπηρίες. Το κοινό στοιχείο που χαρακτηρίζει θύτες και θύματα είναι η ανασφάλεια την οποία εκφράζουν με διαφορετικό τρόπο⁸².

Συμπερασματικά, το φαινόμενο αυτό είναι πολύ πιθανόν να δημιουργήσει ένα κλίμα φόβου και ανασφάλειας στο σχολείο, ενώ τα θύματα αλλά και οι θύτες ίσως αντιμετωπίσουν δυσκολίες στο να κάνουν φίλους, μαθησιακές δυσκολίες ή αποτυχίες στο σχολείο, ενδέχεται να αισθανθούν μοναξιά και να υιοθετήσουν προβληματικές συμπεριφορές, π.χ βανδαλισμούς, κλοπές, κ.α. Δυσμενές στοιχείο του bullying ενδέχεται να αποτελέσει, το οι θύτες δύνανται να διατηρήσουν αυτή τη συμπεριφορά και μετά την ενηλικίωση τους, με αποτέλεσμα να δυσκολευθούν στη δημιουργία μιας ομαλής κοινωνικής ζωής ή ακόμη και να οδηγηθούν στην παραβατικότητα.

⁸¹ Περιλαμβάνεται σε άρθρο του καθηγητή D.Olweus με τίτλο «*Bullying at school*» (1994), Vol.1 P.27

⁸² D.Olweus, «*Bullying at school*» (1994), Vol.1, ο.π. P.29

3.3 Οι Διαστάσεις Της Σχολικής Βίας:

Τον Μάρτιο του 2001 πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι, το πρώτο Παγκόσμιο συνέδριο με θέμα τη «Βία στο σχολείο και τις δημόσιες πολιτικές» (School violence and public policies). Στο συνέδριο αυτό αναγνωρίστηκε ως προτεραιότητα η χάραξη πολιτικών, η λήψη αποφάσεων και η ανάγκη για έρευνα και υλοποίηση προγραμμάτων πρόληψης και αντιμετώπισης, αφού μέσα από τις έρευνες, παγκοσμίως, διαφαίνεται ότι η βία στο σχολείο αυξάνει δραματικά. Κυρίως παρατηρείται αύξηση του φόβου και της ανασφάλειας των μαθητών και των εκπαιδευτικών και όχι τόσο των περιστατικών βίας.

Το φαινόμενο της βίας στο σχολείο σχετίζεται με κάποιες παραμέτρους όπως είναι το φύλο (πιο υψηλά ποσοστά άσκησης βίας ή θυματοποίησης στα αγόρια), η προέλευση των μαθητών (κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες ή μειονότητες), η χαμηλή επίδοση στα μαθήματα, το οικογενειακό περιβάλλον, ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, η αυταρχική εκπαίδευση, το σύστημα εκπαίδευσης κλπ. Οι παράμετροι αυτοί είναι πιθανόν να οδηγήσουν στην εκδήλωση άσκησης βίας στο σχολείο ή σε θυματοποίηση⁸³.

Βία στο σχολείο μπορεί να εκδηλωθεί από τη συμπεριφορά των διδασκόντων προς τους μαθητές, από τη συμπεριφορά των μαθητών προς τους διδάσκοντες, τη συμπεριφορά των διδασκόντων μεταξύ τους, τη συμπεριφορά των μαθητών μεταξύ τους και τη συμπεριφορά μεταξύ δασκάλων και διευθυντών ή της διοίκησης του σχολείου. Επίσης συχνά παρουσιάζονται φαινόμενα βανδαλισμών και καταστροφών που προκαλούνται από τους μαθητές σε περιουσία του σχολείου.

Για την εξήγηση των βανδαλισμών, έχουν αναπτυχθεί διάφορες θεωρίες. Μια από αυτές είναι η **θεωρία της απόλαυσης** (Csikszentmihaly & Larsen, 1978), κατά την οποία οι βανδαλισμοί που παρατηρούνται κυρίως στο σχολείο, οφείλονται στο συνδυασμό του συστήματος αξιολόγησης που ενθαρρύνει την ενδοτικότητα και το

⁸³ «Η βία στο σχολείο. Το Παγκόσμιο Συνέδριο του Παρισιού»: Αρτινοπούλου Β. Αθήνα 2001

σύστημα τιμωριών, της σχέσης απόκτησης γνώσεων στο σχολείο και επιτυχούς αποκατάστασης στην κοινωνία (μια σχέση που δεν είναι και τόσο πιστευτή από τους μαθητές) και τέλος, στο ότι το σχολείο δεν προσφέρει χαρά, κίνητρα για μόρφωση, σε αντίθεση με τις παραβατικές δραστηριότητες που προσφέρουν περισσότερες ευκαιρίες για διασκέδαση και εκτόνωση. Έτσι, τα παιδιά που δεν διαθέτουν άλλες δυνατότητες και δεξιότητες για δράση καταφεύγουν στη βία και στις καταστροφές, βλέποντας τες ως τρόπο απόλαυσης.

Μια άλλη θεωρία της εξήγησης των βανδαλισμών είναι αυτή της **αισθητικής**, σύμφωνα με την οποία, οι βανδαλισμοί μπορούν να μειωθούν απλώς με τη «μείωση του διασκεδαστικού» της εμπειρίας. Τέλος, κατά τη **θεωρία της αδικίας**, το κύριο κίνητρο για τους βανδαλισμούς είναι η αντίληψη της αδικίας, δηλαδή ότι υπάρχει η αντίληψη της καταπάτησης των κανονισμών και του δικαίου σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά σχήματα και στόχος του βανδαλισμού είναι η αποκατάσταση του δικαίου. Και από τις τρεις θεωρίες κατανοούμε ότι η εκπαίδευση στη σημερινή της μορφή και στον τρόπο λειτουργίας της δεν μπορεί να συμβάλει στη μείωση του φαινομένου⁸⁴.

Οι περισσότερες σκηνές βίας διαδραματίζονται συνήθως στο προαύλιο του σχολείου και ακολουθούν οι διάδρομοι, οι τουαλέτες και οι τάξεις, συνήθως όταν απουσιάζει ο εκπαιδευτικός. Η ψυχολογική-συναισθηματική βία μπορεί να εκδηλωθεί με την απομόνωση ή τον αποκλεισμό κάποιων παιδιών από τις παρέες συνομηλίκων ή από το παιχνίδι. Παιδιά τα οποία έχουν κάποια ιδιαιτερότητα στη συμπεριφορά ή την εμφάνισή τους (π.χ. γυαλιά, πάχος, ιδιαίτερο ντύσιμο, μια αναπηρία, εξαιρετικές σχολικές επιδόσεις, συνεργασία και ενεργητικότητα στο μάθημα) ή παιδιά με διαφορετική εθνικότητα, θρήσκευμα ή γλώσσα, γίνονται στόχος σκληρών προσβολών από τους συμμαθητές τους, απομονώνονται από τις παρέες και στιγματίζονται

⁸⁴ Πετρόπουλος Ν., Παπαστυλιανού Α., «Μορφές επιθετικότητας, βίας και διαμαρτυρίας στο σχολείο» (Γενεσιουργοί παράγοντες και επιπτώσεις), Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα, 2001, σελ. 21-22

(«απροσάρμοστα», «σπασίκλης» κλπ). Άλλωστε η ψυχολογική βία είναι μια μορφή βίας που εμφανίζεται πολύ συχνά στα ελληνικά σχολεία⁸⁵.

Κατά τη γνώμη των διευθυντών των σχολείων, η αντικοινωνική συμπεριφορά κατά προσώπου παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ένταση στους μαθητές γυμνασίου (έναρξη της εφηβείας) και την συσχετίζουν με τις κακές σχέσεις των εκπαιδευτικών και τον μεγάλο αριθμό των μαθητών που φοιτούν σε ένα σχολείο. Αντίθετα οι διευθυντές λυκείων συσχετίζουν την επιθετική συμπεριφορά των μαθητών με τη χαμηλή σχολική επίδοση και ταυτόχρονα παραβλέπουν το γεγονός ότι κάποια παιδιά μπορεί να αντιμετωπίζουν κάποια άλλα προβλήματα, για τα οποία δεν έχουν την κατάλληλη υποστήριξη είτε από το σχολείο είτε από την οικογένεια⁸⁶.

Η βία στο σχολείο μπορεί να πηγάζει εντός του σχολικού χώρου (ενδογενής βία) ή εκτός του σχολικού χώρου (εξωγενής βία). Μεγάλο ποσοστό παραβατικών μαθητών δηλώνει ότι η βία αποτελεί το καλύτερο μέσο για να αποκτήσουν αυτό που επιθυμούν. Επίσης οι μισοί μαθητές δηλώνουν ότι δεν μετανιώνουν καθόλου που χρησιμοποιούν βία, αλλά το θεωρούν ένα προτέρημα τους, μια έκφραση δύναμης, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό δεν θεωρεί μορφές βίας τις ύβρεις και τις προσβολές που θίγουν καθηγητές και μαθητές. Η εξωγενής βία μπορεί να είναι βία που εισάγεται από κακοποίηση στην οικογένεια και εκφράζεται προς αδύνατους ανθρώπους ή ακόμη και προς τους διδάσκοντες με τη μορφή της λεκτικής βίας.

Όσον αφορά την ενδογενή βία, παρόλο που καταγγελίες για διδάσκοντες που βιαιοπραγούν εις βάρος των μαθητών σπανίζουν, σε έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, μαθητές δηλώνουν ότι έχουν δεχτεί βία από εκπαιδευτικούς. Φαίνεται ότι τα παιδιά που τιμωρούνται πιο συχνά είναι αυτά που προέρχονται από υποβαθμισμένο περιβάλλον και κυρίως παιδιά που φοιτούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό που είναι πιο έντονο όσον αφορά την ενδογενή βία είναι η σχολική αποτυχία

⁸⁵ Βογιατζιδάκης Λ., «Σχολική βία: θύτες και θύματα», *Εκσυγχρονιστής* στο <http://metarithmisi.gr/el/readArchives.asp?catID=26&subCatID=0&page=1&textID=421>

και Σχολική Βία στο <http://49gym-athin.att.sch.gr/diogenes/diogenesmain.htm>

⁸⁶ Πετρόπουλος Ν., Παπαστυλιανού Α., ο.π. σελ. 159-165.

και το αίσθημα απόρριψης που αισθάνονται οι μαθητές που αποτυγχάνουν. Λόγω αυτής της αποτυχίας αναπτύσσουν ένα συναίσθημα περιφρόνησης του εαυτού τους και των άλλων και εν τέλει της κοινωνίας.⁸⁷

Τα φαινόμενα επιθετικότητας αποδίδονται σε εσωτερικούς, εξελικτικούς παράγοντες που σχετίζονται με την περίοδο βιο-γνωστικο-συναισθηματικών αλλαγών στο παιδί και τον έφηβο, αλλά και σε εξωτερικούς περιβαλλοντικούς παράγοντες π.χ. κοινωνικούς (οικογένεια, σχολείο, επιρροή συνομηλίκων)⁸⁸. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Πανούση, το σχολείο καλλιεργεί την επιτυχία με κάθε μέσο και η βία στο σχολείο υπάρχει λόγω της ανισότητας, της αδικίας και της αμάθειας εντός και εκτός των «σχολικών τειχών», ένα στοιχείο το οποίο πρέπει να κατανοηθεί και να διαχειριστεί με τα κατάλληλα μέσα από το σχολείο και τη δημιουργία δομών υποστήριξης, έτσι ώστε το παιδί να αισθάνεται αποδεκτό και να νιώθει ότι ανήκει στο χώρο αυτό.

Το «bullying» προκύπτει από το συνδυασμό της αρνητικής εικόνας για τον εαυτό των μαθητών που επιδίδονται σε αυτό και της αρνητικής εικόνας που έχουν αυτοί για το σχολείο και τους δασκάλους τους. Η έλλειψη σεβασμού που αισθάνονται τους οδηγεί να κάνουν «το βίο αβίωτο» στους αδύναμους συμμαθητές τους και η χαμηλή αυτοεκτίμηση που αισθάνονται τους οδηγεί στην απόρριψη του σχολείου και την αποτυχία. Έτσι ο δάσκαλος πρέπει να ενισχύσει τις θετικές πλευρές των επιθετικών μαθητών προτού πάρει ανησυχητικές διαστάσεις το πρόβλημα. Ένας ακατάλληλος δάσκαλος είναι πιθανόν, όχι μόνο να μην καταφέρει να συγκρατήσει τον μαθητή από την παραβατικότητα, αλλά να τον ωθήσει σε αυτή.⁸⁹

⁸⁷ Fortin J., «Κατάρτιση των εκπαιδευτικών στην πρόληψη των καταστάσεων βίας. Προβληματική. Προτάσεις», στο Courtecuisse V., Fortin J., Μπεζέ Λ., Pain J., Selosse J., (1998), σελ. 93-97.

⁸⁸ Πετρόπουλος Ν., Παπαστυλιανού Α., ο.π. σελ. 13.

⁸⁹ Πανούσης Γ., «“Ταξικοί” Αγώνες με ή χωρίς διατητή; Βία στα σχολεία», *Ποινική Δικαιοσύνη*, έτος 9, Ιανουάριος 2006, σελ. 76- 79

3.4 Σχέσεις δασκάλου-μαθητή, σχολική ζωή.

Οι μαθητές στο χώρο του σχολείου αναπτύσσουν φιλίες, διαμορφώνουν το χαρακτήρα τους και αποκομίζουν γνώσεις. Από έρευνες προκύπτει ότι η ζωή στο σχολείο είναι σημαντικότερη για τους μικρότερους μαθητές, οι οποίοι δεν έχουν αναπτύξει ακόμα άλλες μορφές κοινωνικής ζωής. Το μεγαλύτερο μέρος των ασχολιών τους έξω από το σπίτι σχετίζεται με το σχολείο, ενώ οι μαθητές μικρότερης ηλικίας αναφέρουν σε υψηλότερο ποσοστό, από τους μεγαλύτερους μαθητές ότι τους αρέσει το σχολείο. Οι έφηβοι που απολαμβάνουν τη σχολική εμπειρία, είναι πιθανόν να τα πηγαίνουν καλύτερα με τον εαυτό τους, ενώ οι μαθητές που δεν αντλούν ευχαρίστηση από το σχολείο είναι πιθανόν να έχουν χαμηλή σχολική επίδοση και να νιώθουν πιεσμένοι από αυτό. Η ικανοποίηση των μαθητών από τη ζωή τους στο σχολείο σχετίζεται με την ποιότητα των σχέσεων με τους καθηγητές και τους συμμαθητές τους, με τη σχολική τους επίδοση και την αποδοχή τους μέσα στο χώρο αυτό⁹⁰.

Όσο μεγαλώνουν οι μαθητές, τόσο αυξάνονται και οι απαιτήσεις του σχολείου με αποτέλεσμα να αυξάνεται και η πίεση που αισθάνονται. Όπως αποτυπώνεται και σε έρευνες που έχουν διεξαχθεί για την ποιότητα ζωής τους, εντός και εκτός σχολείου, οι ίδιοι δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν ένα ιδιαίτερα φορτωμένο πρόγραμμα και αναφέρουν ότι τους λείπει ο ελεύθερος χρόνος και η ψυχική ηρεμία. Συγχρόνως, οι μαθητές συχνά δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις σχέσεις τους με τους συμμαθητές και τους καθηγητές τους. Αισθάνονται ότι υπάρχει μεταξύ τους έλλειψη εμπιστοσύνης και επικοινωνίας και ότι ο σχολικός χώρος χαρακτηρίζεται από αποξένωση και μοναξιά. Έτσι βλέπουν το σχολείο ως ένα χώρο αφιλόξενο, στον οποίο δεν αισθάνονται άνετα, δεν αποδίδουν και δεν μπορούν να αναπτύξουν υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο χώρος και ο τρόπος

⁹⁰ ΕΠΙΨΥ-Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής, Έφηβοι και σχολικό περιβάλλον σελ.1, στο www.educational-center.gr/dmdocuments/ygeia-efibwn-02.pdf.

λειτουργίας του σχολείου στις μέρες μας δεν αφήνει τα περιθώρια στους μαθητές να δημιουργήσουν οι ίδιοι και να συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν τους ίδιους.

Σύμφωνα με τον J. Cestermeier και τον F. Hamburger, στο σχολείο, συνυπάρχουν σαν κοινωνική ομάδα, μαθητές και δάσκαλοι από διάφορα κοινωνικά στρώματα, με διαφορετικές κοινωνικές τοποθετήσεις και διαφορετικό πνευματικό επίπεδο. Ο δάσκαλος, ο οποίος έχει μεγάλη και σημαντική επίδραση στο παιδί, πρέπει να συντελέσει στην κοινωνικοποίηση του, ακόμη και αν αντιμετωπίσει άρνηση, απογοήτευση και άλλες δυσκολίες που είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε επιθετική συμπεριφορά. Επίσης είναι πολύ πιθανόν να «στιγματίσει» έναν αδιάφορο ή αδύναμο μαθητή και άρα να διαφοροποιήσει τις προσδοκίες του από αυτόν. Έτσι ο μαθητής, ο οποίος αντικρίζει ένα δάσκαλο, ο οποίος τον απωθεί και τον ειρωνεύεται, απογοητεύεται, κλείνεται στον εαυτό του ή ενισχύει την προκλητική του συμπεριφορά με επιθετικότητα. Την επιθετικότητα αυτή, που αρχικά εμφανίζεται στην οικογένεια και στο σχολείο, είναι πιθανόν αργότερα να την διοχετεύσει στην κοινωνία.

Ο εκπαιδευτικός έχει να αντιμετωπίσει τον υπερβολικό φόρτο εργασίας που προϋποθέτει το επάγγελμα του, την εκπλήρωση του διδακτικού προγράμματος με όλες τις δυσκολίες που αυτό επιφέρει, την έλλειψη των κατάλληλων διδακτικών μέσων, προβλήματα επικοινωνίας με τους συναδέλφους και τη διεύθυνση του σχολείου ή και προσωπικά-εξωσχολικά προβλήματα που αντιμετωπίζει εκτός σχολείου, μια λανθασμένη επιλογή επαγγέλματος⁹¹, τα οποία είναι πιθανόν να οδηγήσουν τον ίδιο στο να εκδηλώσει επιθετική συμπεριφορά, απέναντι στους μαθητές του⁹².

⁹¹ Δεν είναι όλοι οι άνθρωποι κατάλληλοι για να αναλάβουν το ρόλο του εκπαιδευτικού και ιδιαίτερα για να διδάξουν μαθητές με κοινωνικές ή σχολικές δυσκολίες (Fortin J., «Κατάρτιση των εκπαιδευτικών στην πρόληψη των καταστάσεων βίας. Προβληματική. Προτάσεις.», στο Courtecuisse V., Fortin J., Μπεζέ Λ., Pain J., Selosse J., (1998), σελ. 111).

⁹² Βουϊδάκη Β., «Η Επιθετικότητα Σαν Κοινωνικό Πρόβλημα Στην Οικογένεια Και Στο Σχολείο, Συμβολή Στην Κοινωνιολογία Της Παιδείας, Εκδόσεις: Γρηγόρη, Αθήνα: 1987, σελ. 117-120.

Η επιθετικότητα του δασκάλου θα οδηγήσει στην απώλεια της αμοιβαίας βάσης εμπιστοσύνης μεταξύ του ιδίου και των μαθητών του, αφού όταν προσβάλλει ή χτυπά τον μαθητή, καταστρέφει το συναισθηματικό κλίμα συνεργασίας και δημιουργούνται εντάσεις και εναντιώσεις μεταξύ τους. Έτσι οι μαθητές αντιμετωπίζουν τους εκπαιδευτικούς με υποτίμηση, αποστροφή ή επιθετικότητα επομένως μιμούνται το παράδειγμα τους⁹³. Επίσης, στις περιπτώσεις εκείνες που υπάρχει δυσλειτουργία ανάμεσα στις σχέσεις των καθηγητών, αυτό περνά και στους ίδιους τους μαθητές και δημιουργεί προβλήματα στο σχολικό περιβάλλον.

3.5 Σχολική επίδοση και ανταγωνισμός μαθητών.

Οι καλές σχολικές επιδόσεις των μαθητών συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση, την ολοκλήρωση της προσωπικότητας και τη μελλοντική επαγγελματική τους αποκατάσταση, σε αντίθεση με τη σχολική αποτυχία και την εγκατάλειψη του σχολείου που αυξάνουν τις πιθανότητες για εμπλοκή των νέων σε περιθωριακές και αποκλίνουσες δραστηριότητες. Ωστόσο η επιτυχία εκτός από τα χαρίσματα του μαθητή και την στήριξη από την οικογένεια του, εξαρτάται και από τη συμβολή του εκπαιδευτικού συστήματος⁹⁴. Ένα σύστημα το οποίο μπορούμε να το χαρακτηρίσουμε βαθμοθηρικό, αφού όπως συμβαίνει στην κοινωνία, έτσι και στο σχολείο, τα πάντα λειτουργούν με κυρίαρχο χαρακτηριστικό τις επιδόσεις, οι οποίες προσδιορίζουν την κοινωνική θέση των ατόμων.

Το σχολείο έχει προσαρμοστεί στη λογική των επιδόσεων και του ανταγωνισμού και λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε η «αξία» κάθε μαθητή μετρά κυρίως και σχεδόν αποκλειστικά βάση των επιδόσεων του σε αυτό.

Οι βαθμοί επηρεάζουν σε σημαντικό σημείο την σταδιοδρομία του τόσο στο σχολείο όσο και στην κοινωνία. Οι επιδόσεις που πετυχαίνονται στο σχολείο τις περισσότερες φορές απέχουν σε μεγάλο βαθμό από τις

⁹³ Βουϊδάσκη Β., ο.π. σελ. 125.

⁹⁴ Πετρόπουλος Ν., Παπαστυλιανού Α., ο.π. σελ. 44.

πραγματικές ανάγκες του μαθητή. Αυτά που δίνουν πραγματικό περιεχόμενο και αξία στη ζωή (π.χ. δημιουργία, κοινωνική προσφορά, αλληλεγγύη, επικοινωνία) δεν περιλαμβάνονται στα σχολικά προγράμματα και τις λοιπές διαδικασίες του σχολείου.

Ο μαθητής, για να καταφέρει να διατηρήσει τις επιδόσεις ή να βελτιώσει κάποιες χαμηλές βρίσκεται συνεχώς αντιμέτωπος με αγχώδεις καταστάσεις και αγωνία. Αυτό δημιουργεί εντάσεις, αφού οι περισσότεροι μαθητές λειτουργούν ανταγωνιστικά και βλέπουν τους υπόλοιπους συμμαθητές τους ως ανταγωνιστές, που πρέπει να πάρουν καλύτερους βαθμούς από αυτούς⁹⁵. Ο ανταγωνισμός αυτός είναι πολύ πιθανόν να οδηγήσει σε βίαιες ενέργειες, ενώ ο μαθητής ο οποίος δεν πετυχαίνει αισθάνεται ότι για την αποτυχία του ευθύνεται ο δάσκαλος, ο οποίος δεν του «έβαλε» καλό βαθμό.

Ο Parsons αναφέρει ότι, «το επίπεδο εκπαίδευσης που θα επιτύχει ένα άτομο προκύπτει από αντικειμενικούς παράγοντες, όπως είναι η κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας του, και από υποκειμενικούς, όπως είναι τα επιτεύγματα του παιδιού». Οι προσανατολισμοί και οι στόχοι των μαθητών επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνική τους προέλευση, αφού συνήθως τα παιδιά που προέρχονται από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα έχουν χαμηλούς στόχους και αντίστοιχα τα παιδιά που προέρχονται από τα υψηλά κοινωνικά στρώματα έχουν υψηλότερους στόχους. Επίσης ανάλογα με την κοινωνική τάξη από την οποία προέρχονται οι γονείς, έχουν πολύ διαφορετικές προσδοκίες και οι ίδιοι οι μαθητές πολύ διαφορετικές φιλοδοξίες και κίνητρα. Ένας από τους ρόλους του εκπαιδευτικού συστήματος είναι η πλήρης εξάλειψη αυτών των κοινωνικών ανισοτήτων. Παρόλο που οι εκπαιδευτικοί μηχανισμοί έχουν συμβάλει σε ένα σημαντικό βαθμό σε αυτό, δεν το έχουν επιτύχει ουσιαστικά. Το σχολείο οφείλει να ετοιμάσει το παιδί για την ανάληψη κοινωνικών και

⁹⁵ Δήμου Γ., «Απόκλιση-Στιγματισμός. Αφομοιωτική θεωρητική προσέγγιση των αποκλίσεων στο σχολείο», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 146-149 και 153

επαγγελματικών δραστηριοτήτων, ανεξάρτητα από την καταγωγή του και να προσφέρει ίσες ευκαιρίες σε όλους.⁹⁶

Η σχολική αποτυχία είναι πολύ πιθανόν να οδηγήσει στον κοινωνικό αποκλεισμό του μαθητή από το σχολείο. Εξάλλου το σχολείο θεωρείται «μηχανισμός κοινωνικού αποκλεισμού και περιθωριοποίησης των κοινωνικά αδύνατων ομάδων». Η αδιαφορία των μαθητών, ο αναλφαβητισμός, η έκφραση βίας στο χώρο του σχολείου, η απόρριψη του σχολείου που εμφανίζονται όλο και περισσότερο στους σχολικούς χώρους, οδηγούν πολλούς μαθητές στο να εγκαταλείψουν το σχολείο. Γι' αυτό είναι απαραίτητη, εκτός από τη συμβολή των εκπαιδευτικών για τη μείωση αυτού του φαινομένου, η δημιουργία σχολείων δεύτερης ευκαιρίας, τα οποία μπορούν να συμβάλουν στον περιορισμό της περιθωριοποίησης συγκεκριμένων μαθητών από την εκπαίδευση, προσφέροντας μια δεύτερη ευκαιρία σ' αυτούς που αποκλείστηκαν από την πρώτη (π.χ. διαρροές από τα γυμνάσια)⁹⁷.

Οι προσδοκίες στη σχολική μάθηση αποτελούν ένα σημαντικό κίνητρο για καλύτερη επίδοση. Δηλαδή οι θετικές προσδοκίες ενισχύουν το κίνητρο απόδοσης και επίδοσης, σε αντίθεση με τις αρνητικές που το αποδυναμώνουν και το οδηγούν σε λανθασμένες ενέργειες. Οι προσδοκίες που έχει ο δάσκαλος από το παιδί θα διαμορφώσουν τις μεταξύ τους σχέσεις και θα διαμορφώσουν το δρόμο που θα ακολουθήσει το παιδί σχετικά με τις επιτυχίες του, αλλά και τις προσδοκίες του ίδιου του εκπαιδευτικού. Άλλωστε επιτυχημένος δάσκαλος θεωρείται αυτός που προσδοκά από το παιδί, ανάλογα με τις δυνάμεις του, καλές επιδόσεις και επιτυχίες και ταυτόχρονα στις περιπτώσεις αποτυχίας, περιμένει από αυτό να εφεύρει νέα

⁹⁶ Νόβα-Καλτσούνη Χ., ο.π. σελ. 118-120 και 124

⁹⁷ *Σχολική Αποτυχία και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αιτίες, Συνέπειες και Αντιμετώπιση*, Πρακτικά του Η' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου (Επιμ. Κωνσταντίνου Χ., Πλειός Γ.), (1999), Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος-Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Β' Έκδοση, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ. 14-17.

ενδιαφέροντα, έτσι ώστε να πραγματοποιηθούν κάποιες από τις προσδοκίες του.⁹⁸

⁹⁸ Μπασέτας Κ., «Οι αρνητικές προσδοκίες του δασκάλου για τις ικανότητες των μαθητών του ως αιτία σχολικής αποτυχίας και κοινωνικού αποκλεισμού», στο *Σχολική Αποτυχία και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αιτίες, Συνέπειες και Αντιμετώπιση*, Πρακτικά του Η' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου (Επιμ. Κωνσταντίνου Χ., Πλειός Γ.), Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος-Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 1999, σελ. 181-182.

Κεφάλαιο 4ο:

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ / ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΤΟΥΣ
ΝΟΜΟΥΣ ΧΑΝΙΩΝ ΚΑΙ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΠΑΡΑΒΑΤΗ.

4.1 Η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, Η Ποινική Αντιμετώπιση Των Ανηλίκων- Ιστορική Αναδρομή.

Η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ποινικής αντιμετώπισης των παραβατικών ανηλίκων που έχουν γίνει αντιληπτοί από τους επίσημους διωκτικούς μηχανισμούς, και εναντίον των οποίων έχει ασκηθεί ποινική δίωξη. Πριν προβούμε στην παράθεση στοιχείων και απόψεων περί της συγκεκριμένης υπηρεσίας, χρήσιμη κρίνεται μια ιστορική αναδρομή όσον αφορά στην ποινική δίωξη των ανήλικων παραβατών.

Η λειτουργία ενός από τα πρώτα Δικαστήρια Ανηλίκων στον κόσμο ξεκίνησε το 1899 από το Σικάγο στην Πολιτεία του Ιλινόις και θεωρείται πως ήταν αποτέλεσμα δύο κύριων παραγόντων: της κινητοποίησης του γυναικείου φύλου της εποχής και της επιθυμίας τους να συμβάλλουν με όποιο τρόπο μπορούσαν στην αναδιάρθρωση της κοινωνικής πολιτικής⁹⁹.

Οι κοινωνικο – οικονομικές συνθήκες και αλλαγές που ελάμβαναν χώρα τον καιρό εκείνο στις ΗΠΑ, έπαιξαν φυσικά μεγάλο ρόλο. Οικονομικές αλλαγές επέφεραν μείωση του αριθμού των παιδιών στις οικογένειες της εν λόγω τάξης, συχνά κατεβάζοντάς τον στο ένα παιδί, ρίχνοντας όλο το γονεϊκό βάρος στην διαπαιδαγώγηση και την μόρφωσή του.

⁹⁹ Τα ιστορικά στοιχεία σχετικά με την γέννηση του Δικαστηρίου Ανηλίκων στο Σικάγο είναι από το άρθρο της Elizabeth J. Clapp, *Juvenile Justice - An Evolving Juvenile Court: On the Front Lines*, Volume VI · Number 2, December 1999 « The Chicago Juvenile Court Movement in the 1890s», <http://www.ncjrs.org/html/ojdp/jjjournal1299/2.html>

Η παιδική ηλικία δεν ήταν πλέον απλά ένα μεταβατικό στάδιο του ατόμου προς την ενηλικίωση αλλά έκριζε ιδιαίτερης φροντίδας και ενδιαφέροντος, καθώς η ανατροφή αποτελούσε κρίσιμο παράγοντα για την μετέπειτα εξέλιξη του παιδιού ως ενήλικου. Η μητέρα επομένως, ως βασικός αρωγός στην προσπάθεια αυτή, έπρεπε να είναι πλήρως ενημερωμένη και εκπαιδευμένη ούτως ώστε να μπορέσει να δώσει τις σωστές κατευθυντήριες γραμμές στο παιδί της. Άρχιζε να γίνεται αντιληπτό ότι, εφόσον τα παιδιά αποτελούσαν το μέλλον της χώρας, ήταν επιτακτικό να ανεβρεθούν νέοι τρόποι, περισσότερο αποτελεσματικοί για την αντιμετώπιση της παιδικής παραβατικότητας και φτώχειας.

Η έναρξη των εργασιών του πρώτου Δικαστηρίου Ανηλίκων στο Σικάγο την 1^η Ιουλίου 1899 ήταν καρπός των προσπαθειών δύο ολόκληρων δεκαετιών από δύο γυναικείες κοινότητες : το Γυναικείο Κλαμπ του Σικάγο (Chicago Woman's Club) και την Κοινότητα Hull House (Hull House Community). Οι δύο ομάδες, αν και έχουσε διαφορετικές καταβολές και λόγους ύπαρξης, συνεργάστηκαν στενά μεταξύ τους καθώς και με άλλους φορείς. Ορμώμενες από την βαθιά πίστη στα ιδανικά της μητρότητας και της οικογενειακής ζωής, από τα οποία διέπονταν τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, προσπάθησαν να εφαρμόσουν αυτές τις αξίες και στους ευρύτερους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Ήδη από το 1880, τα μέλη της ομάδας δραστηριοποιήθηκαν στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών εκείνων που διαβιούσαν σε συνθήκες οικονομικής στέρξης. Ξεκίνησε έτσι μια σειρά από συχνές επισκέψεις στα αστυνομικά τμήματα της πόλης, τις φυλακές, τα κρατητήρια, αλλά και σε υποβαθμισμένες περιοχές. Στο επίκεντρο τέθηκε ή όλο και περισσότερο αυξανόμενη οικονομική κρίση, τα ανερχόμενα ποσοστά της παιδικής παραβατικότητας, και η διαπίστωση πως τα παιδιά αυτά στερούσαν γονικής επίβλεψης εφόσον οι οικογενειακές ανάγκες απαιτούσαν να εργάζεται και η μητέρα πλέον.

Κι ενώ αρχικά η οργάνωση ευελπιστούσε να επιφέρει αλλαγές με την επιμόρφωση των μητέρων, από το 1890 επικεντρώθηκε στην εκπαίδευση

των παιδιών που εξέτιαν ποινή φυλάκισης και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας διαφαινόταν καθαρά η πρόθεση ανεύρεσης τρόπων για τον μετασχηματισμό του δικαστικού συστήματος. Το 1894 είναι η χρονιά κατά την οποία ξεκινά, ανεπίσημα, ο διαχωρισμός της εκδίκασης των υποθέσεων των ανηλίκων από αυτές των ενηλίκων, με σκοπό την αποφυγή της μεταξύ τους άμεσης επαφής. Από εδώ και στο εξής, οι ανήλικοι δικάζονται αμέσως, χωρίς παράταση της προφυλάκισής τους, σε συνεδριάσεις που ελάμβαναν χώρα κάθε Σάββατο, ειδικά γι'αυτούς. Παρ' όλα αυτά, δεν ήταν ακόμα πρόσφορες οι συνθήκες για την επίσημη θεσμοθέτηση ειδικού Δικαστηρίου Ανηλίκων, καθώς κάτι τέτοιο είχε θεωρηθεί από τους νομικούς της εποχής ως αντισυνταγματικό.

Συνεργάτης και συνοδοιπόρος σε αυτήν την προσπάθεια ήταν η Κοινότητα Hull House, τα μέλη της οποίας, αν και συχνά χρησιμοποιούσαν στο λόγο τους μια φιλοσοφία περί μητρότητας (κυρίως για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους), στην πραγματικότητα ήταν στην πλειοψηφία τους γυναίκες με πανεπιστημιακή μόρφωση και εμπειρία ιδίως στις κοινωνικές επιστήμες. Μέσα από την εργασία τους και την ζωή τους στην κοινότητα, τα μέλη είχαν την ευκαιρία να διεκδικήσουν μια θέση ως επιστήμονες, εφαρμόζοντας τις γνώσεις και τα ταλέντα τους και προσφέροντας βοήθεια σε όσους ανθρώπους το είχαν ανάγκη.

Καθώς οι δραστηριότητες της κοινότητας επεκτείνονταν, τα μέλη εισήγαγαν στο έργο τους και αυτό της κοινωνικής έρευνας, πραγματοποιώντας επισκέψεις στα σπίτια των παιδιών που επρόκειτο να δικαστούν, συγκεντρώνοντας πληροφορίες για τα ίδια και τα προβλήματά τους. Στην συνέχεια εξέθεταν τα στοιχεία ενώπιον του δικαστή, δίνοντάς του την ευκαιρία να εκτιμήσει καλύτερα την κατάσταση και να προτείνει αποτελεσματικότερους τρόπους για να βοηθήσει το κάθε παιδί. Πέτυχαν ακόμα και την ανάληψη, από τις ίδιες, της άσκησης επιμέλειας των παιδιών σε πολλές περιπτώσεις. Σημαντικό ρόλο στην διεξαγωγή της έρευνας έπαιξε σαφέστατα και η εκπαίδευση που είχαν γύρω από τις κοινωνικές επιστήμες. Ίσως να έχουμε εδώ τον προπομπό του λειτουργήματος του δικαστικού επιμελητή.

Προς το τέλος της δεκαετίας έγινε πλέον ξεκάθαρη η επιδίωξη και των δύο κοινοτήτων για διαρθρωτικές αλλαγές στη νομοθεσία, τον τρόπο εκδίκασης των υποθέσεων που αφορούσαν παιδιά, και τα ιδρύματα τα οποία αναλάμβαναν την μετέπειτα μεταχείρισή τους, ούτως ώστε να διακοπεί η παράλληλη κράτησή τους με ενήλικες.

Ύστερα από συνέδρια και πιέσεις που ασκήθηκαν εξίσου και από τις δύο ομάδες, το πρώτο Δικαστήριο Ανηλίκων στις ΗΠΑ άνοιξε τις πύλες του την 1^η Ιουλίου 1899. Συγκεκριμένα, στην δικαιοδοσία του δικαστηρίου ανήκαν οι υποθέσεις εκείνες που αφορούσαν παραμελημένα ή παραβατικά παιδιά, μέχρι την ηλικία των 16 ετών. Ο χαρακτήρας του δικαστηρίου ήταν περισσότερο αναμορφωτικός παρά τιμωρητικός και η διαδικασία εντός της αίθουσας έπαιρνε πλέον ανεπίσημη χροιά. Η τήρηση του απορρήτου όσον αφορά στους φακέλους των ανηλίκων ήταν απαραίτητη για την μείωση του κινδύνου του στιγματισμού.

Εφ'εξής, απαγορευόταν η κράτηση παιδιών κάτω των 12 ετών καθώς επίσης και η φυλάκιση ανηλίκων στους ίδιους χώρους που προορίζονταν για τους ενήλικους.

Συγκροτείται έτσι ένα Δικαστήριο ανηλίκων του οποίου σκοπός είναι όχι να δικάζει, αλλά στην ουσία επιδιώκει να αναμορφώσει και να εντάξει ομαλά το παιδί στην κοινωνία: μέσα από ανεπίσημες διαδικασίες στις οποίες απουσιάζουν οι συνήθεις πρακτικές παγίδευσης των αντιδίκων, προσεγγίζοντας τον ανήλικο, ερευνώντας τις συνθήκες διαβίωσής τους, κατανοώντας τους προσωπικούς του προβληματισμούς και ανευρίσκοντας τις αιτίες που τον οδήγησαν στην παραβατικότητα.

Με την θεσμοθέτηση του Δικαστηρίου Ανηλίκων αναγνωρίζεται «...η ευθύνη του κράτους απέναντι στα παραμελημένα και παραστρατημένα παιδιά του και η υποχρέωσή του να τα αντιμετωπίζει ως παιδιά παρά ως εγκληματίες οδηγώντας τα έτσι, μέσα από σκληρά μέτρα, στα όρια της ακριβότητας και του εγκλήματος...»

4.2 Λειτουργία των Ελληνικών Δικαστηρίων Ανηλίκων – δρομολόγηση των υποθέσεων - ο ρόλος του Δικαστή και τα προτεινόμενα μέτρα.

Καθώς το έργο του Επιμελητή Ανηλίκων είναι στενά συνδεδεμένο με αυτό του Δικαστή Ανηλίκων κρίνεται αναγκαία στο παρόν στάδιο μια σύντομη εξέταση του τρόπου λειτουργίας του εν λόγω Δικαστηρίου και των ακολουθούμενων από αυτό οδών προς μια αποτελεσματικότερη πρόληψη και αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας.

Όσον αφορά στο δίκαιο ανηλίκων, αυτό από την αρχή της σύστασής του στα περισσότερα κράτη του προηγμένου κόσμου, χαρακτηρίζεται από τις αρχές της πρόληψης και της αναμόρφωσης, παρά από την πρόθεση έρευνας της τελεσθείσας πράξης και της τιμωρίας αυτής. Στόχος των διαχειριστών του νόμου, είναι η αγωγή του ανηλίκου, η θεραπεία των προβλημάτων του και η προστασία του, με σκοπό την αποφυγή διάπραξης περαιτέρω παράνομων πράξεων¹⁰⁰. Ειδικά με το νέο νόμο 3189/2003 στην Ελλάδα, καθίσταται σαφές πως η επιβολή του ποινικού σωφρονισμού γίνεται πλέον μόνο κατ' εξαίρεση, στις περιπτώσεις της κατ' εξακολούθηση τέλεσης παράνομων πράξεων ή καθ' υποτροπή ή σε όσες ενέχουν μέσα τους το στοιχείο της βίας¹⁰¹.

Η ποινική αντιμετώπιση των παραβατικών ανηλίκων παίρνει με αυτόν τον τρόπο καθαρά προληπτικό και αναμορφωτικό χαρακτήρα, προσβλέποντας στην μείωση των πιθανοτήτων της υποτροπής του παιδιού.

1. Στην δικαιοδοσία των ελληνικών Δικαστηρίων Ανηλίκων υπάγονται δύο ειδών περιπτώσεις :

- των παιδιών που έχουν ήδη παραβεί το νόμο και εναντίον των οποίων έχει ασκηθεί ποινική δίωξη, όπως επίσης και

¹⁰⁰ Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα «Η Υπηρεσία Επιμελητών Των Δικαστηρίων Ανηλίκων», , Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα: 1999, σελ:18

¹⁰¹Κουράκης Νέστωρ «Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο μεταίχμιο του ποινικού δικαίου και εγκληματολογίας» Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 320

- των ανηλίκων εκείνων, που χωρίς να έχουν έρθει αντιμέτωποι με το επίσημο πρόσωπο της ποινικής δικαιοσύνης, ωστόσο τελούν υπό ηθικό κίνδυνο, είτε εξαιτίας του περιβάλλοντος στο οποίο μεγαλώνουν ή λόγω της προσωπικότητάς τους, συγκεντρώνουν όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία μας νομιμοποιούν να πιστεύουμε πως υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να παρανομήσουν στο μέλλον¹⁰².

Από τη φύση του το δικαστήριο είναι επιφορτισμένο αυστηρά με την λειτουργία της απονομής δικαιοσύνης και της επιβολής τιμωρίας στην περίπτωση διαπιστωθείσης τετελεσμένης παράνομης πράξης. Ωστόσο όταν μιλάμε για ανήλικους, η δικαιοδοσία επεκτείνεται και ο δικαστής πλέον μεριμνά επίσης (και ίσως ακόμα περισσότερο) για την αναμόρφωση του παιδιού και την επίλυση των ζητημάτων που το οδήγησαν σε αυτήν την συμπεριφορά. Αυτήν την τάση παρουσιάζουν όλες σχεδόν οι σύγχρονες νομοθεσίες, μαζί και η ελληνική.

Η διαδικασία εισαγωγής των υποθέσεων στο Δικαστήριο Ανηλίκων ξεκινά με την αποστολή των δικογραφιών από τα αστυνομικά τμήματα στην Εισαγγελία Ανηλίκων. Από εκεί και πέρα, και εφόσον ασκηθεί ποινική δίωξη από τον Εισαγγελέα, διαβιβάζεται η υπόθεση στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων όπου, μέχρι την ορισθείσα δικάσιμο ημερομηνία, διενεργείται τακτική ανάκριση από ειδικό ανακριτή ανηλίκων. Παράλληλα με αυτήν, διεξάγεται και κοινωνική έρευνα από την πλευρά των Επιμελητών. Η εν λόγω έρευνα, αν και αναφέρεται στο περί ανακρίσεως άρθρο, σε καμιά περίπτωση δεν έχει προανακριτικό χαρακτήρα, ούτε στην ουσία αλλά ούτε και στους τύπους.

Με το νέο νόμο **3189/2003** δίνεται η δυνατότητα στον Εισαγγελέα, και εφόσον δεν ασκήσει ποινική δίωξη, να επιβάλλει ούτως ή άλλως αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα, αν το κρίνει απαραίτητο για την αναμόρφωση και τον συνετισμό του παιδιού. Την επιβολή των μέτρων αυτών δύναται να επιβλέπει και ο ίδιος, όπως επίσης και να αναλάβει την υπεύθυνη επιμέλεια του ανήλικου¹⁰³. Πρόκειται για καινούρια

¹⁰² Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα, ο.π, σελ.33

¹⁰³ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3189 (ΦΕΚ Α' 243/21.10.2003)

ρύθμιση, η οποία δεν είναι δυνατόν να γίνει αντικείμενο κριτικής, τουλάχιστον επί του παρόντος, καθότι η επιβολή της βρίσκεται ακόμα σε υβριδικό στάδιο. Πάντως η σύλληψη της ιδέας κρίνεται θετικά από τους Επιμελητές Ανηλίκων, αν και οι ίδιοι επίσης αδυνατούν να την κρίνουν ως προς την αποτελεσματικότητά της για τους λόγους που εκθέσαμε παραπάνω.

Καθότι κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη των πορισμάτων των επιμελητών κατόπιν της προαναφερθείσας κοινωνικής έρευνας, δεν υφίσταται η διαδικασία του αυτοφώρου. Παρ' όλα αυτά, ακολουθώντας βασικές αρχές απονομής δικαιοσύνης, επιδιώκεται η όσο το δυνατόν συντομότερη εκδίκαση της υπόθεσης, για να μπορέσει ο ανήλικος να συσχετίσει την πράξη του με την επαφή του με τους φορείς απονομής δικαιοσύνης, και να κατανοήσει την σοβαρότητα των γεγονότων. Στις περιπτώσεις εκείνες που κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό (συχνά η εκδίκαση υποθέσεων μπορεί να οριστεί και για ένα χρόνο μετά την τέλεση της πράξης), ο σε σύντομο χρονικό διάστημα προσδιορισμός της ημερομηνίας αρκεί και μόνο για να έχουμε το ίδιο αποτέλεσμα στην συνείδηση του παιδιού¹⁰⁴.

Κρίνεται απαραίτητη η κατάρτιση του Δικαστή Ανηλίκων σε θέματα ψυχιατρικής, ψυχολογίας, παιδαγωγικής, κοινωνιολογίας και ίσως ακόμα και εγκληματολογίας. Διαφορετικά είναι αδύνατη η κατανόηση του ψυχισμού του κάθε παιδιού, που φέρει τις δικές του χαρακτηριστικές ιδιαιτερότητες και μεγαλώνει σε ποικίλα οικογενειακά και κοινωνικά περιβάλλοντα. Οι γνώσεις αυτές όχι μόνο θα βοηθήσουν τον Δικαστή να εισχωρήσει στην εξέταση των στοιχείων εκείνων που οδήγησαν τον ανήλικο στην παράβαση του νόμου, αλλά θα του επιτρέψει επίσης και την ανεύρεση των κατάλληλων μέτρων που πρέπει να επιβληθούν σε κάθε περίπτωση. Πέρα από αυτό, μια ατμόσφαιρα φιλική, εντός της αίθουσας του δικαστηρίου, εμπνέουσα εμπιστοσύνη και έκδηλη των προθέσεων του Δικαστή για συνεργασία με τον ανήλικο και όχι για την αυστηρή τιμωρία αυτού, καθιστούν αυτόν τον τελευταίο

¹⁰⁴ Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα, ο.π, σελ 44-45

περισσότερο πρόθυμο να συμμορφωθεί και να ακολουθήσει τα μέτρα που προτείνονται, καθώς κατανοεί πως όλα γίνονται για το καλό του.

Τα επιβαλλόμενα μέτρα διακρίνονται στα Αναμορφωτικά, στα Θεραπευτικά μέτρα και τέλος στον Ποινικό Σωφρονισμό.

Επιβολή των θεραπευτικών μέτρων έχουμε στην περίπτωση διάγνωσης ψυχικής ασθένειας, χρήση ουσιών (ναρκωτικών/ αλκοόλ), πνευματικής ή ηθικής καθυστέρησης, διατάραξης πνευματικών λειτουργιών κλπ. Χρήση των μέτρων αυτών γίνεται σπανίως καθότι η εξακρίβωση ενός από τα παραπάνω προβλήματα κατά την διάρκεια της κοινωνικής έρευνας είναι ιδιαίτερος δυσχερής. Συνήθως, τα ζητήματα αυτά ανακαλύπτονται εκ των υστέρων, όταν το παιδί έχει υποτροπιάσει και εμφανίζεται εκ νέου στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων. Τα θεραπευτικά μέτρα περιλαμβάνουν την ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας στους γονείς, σε αναδόχους, στις Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων, ή ακόμα και στην ίδια την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων. Ακόμα, ο Δικαστής ενδέχεται να διατάξει την παρακολούθηση από τον ανήλικο, συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος (π.χ. στην περίπτωση χρήσης ουσιών) ή ακόμα και να τον παραπέμψει σε θεραπευτικό κατάστημα για ορισμένο χρονικό διάστημα. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις τα προαναφερθέντα μέτρα μπορούν ακόμα και να συνδυαστούν. Η επιβολή αυτών όμως προϋποθέτει την σύσταση γνωμάτευσης από ομάδα ειδικών επιστημόνων όπως Γιατρών, Ψυχολόγων και Κοινωνικών Λειτουργών¹⁰⁵.

Τα αναμορφωτικά μέτρα¹⁰⁶ συστήνονται με σκοπό την βελτίωση του χαρακτήρα του ανήλικου και διακρίνονται στα εξής :

- Επίπληξη, που συνίσταται στην απλή αποδοκιμασία της πράξης του ανήλικου από την μεριά του δικαστηρίου.

¹⁰⁵ Πιτσελά Αγγελική «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων» Εκδ. Αντ. Ν.Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004 Ε' έκδοση, σελ. 209

¹⁰⁶ Πιτσελά Αγγελική, ο.π, σελ. 184-196 και επίσης «Η Υπηρεσία Επιμελητών Των Δικαστηρίων Ανηλίκων», Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα: 1999, σελ. 62

- Ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανήλικου στους γονείς, στους ανάδοχους ή στους επιτρόπους. Το μέτρο δεν μπορεί να αποδώσει όταν οι δεσμοί της οικογένειας είναι χαλαροί ή όταν αυτή τελεί υπό πλήρη αποδιοργάνωση. Απαιτείται ιδιαίτερη μέριμνα από την μεριά των γονιών ή των αναδόχων, οι οποίοι, μέσα από το συγκεκριμένο μέτρο, έρχονται αντιμέτωποι με τις ευθύνες τους και αναλαμβάνουν να διαπαιδαγωγήσουν σωστά το παιδί.

- Ανάθεση της επιμέλειας σε ανάδοχη οικογένεια, όταν δεν υφίσταται το κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον, ή όταν τίθενται ζητήματα που απαιτούν την απομάκρυνση του παιδιού από το σπίτι.

- Ανάθεση της επιμέλειας σε Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων ή στους Επιμελητές Ανηλίκων. Αυτοί οι τελευταίοι ασκούν, στις περισσότερες των περιπτώσεων, μια άτυπη επιμέλεια καθώς είναι επιφορτισμένοι με την επίβλεψη της τήρησης των μέτρων και την καθοδήγηση του ανήλικου ούτως ώστε να τηρηθεί το επιβληθέν από το δικαστήριο μέτρο.

- Η συνδιαλλαγή μεταξύ ανήλικου δράστη και θύματος, μέτρο το οποίο θεωρείται ιδιαίτερα αποδοτικό, εφόσον, φέρνοντας το παιδί σε επαφή με το θύμα του, έρχεται παράλληλα αντιμέτωπο με τις συνέπειες των πράξεών του, συνειδητοποιεί το κακό που έχει προκαλέσει και αναλαμβάνει τις ευθύνες του.

Ο ψυχισμός των παιδιών είναι τέτοιος που, σε πολλές περιπτώσεις πρέπει να εξακριβώσουν «ιδίους όμασι» τις συνέπειες των πράξεών τους για να μπορέσουν να διδαχτούν από τα λάθη τους και να καταλάβουν τι ακριβώς έχουν κάνει. Και το θύμα όμως μπορεί, εν τοιαύτη περίπτωση, να κατανοήσει τα τυχόν προβλήματα του δράστη που τον οδήγησαν στην εκάστοτε παράνομη πράξη, και μέσα από την άρση των παρεξηγήσεων και την ειλικρινή μεταμέλεια του παιδιού, να επιτευχθεί ηθική ικανοποίηση τέτοια που δεν θα είχαμε στην περίπτωση δικαστικής διαμάχης. Το μέτρο συνιστάται όταν το αδίκημα δεν είναι ιδιαίτερα σοβαρό.

- Αποζημίωση του θύματος, και γενικότερα επανόρθωση της προκληθείσας βλάβης. Η αποζημίωση θα πρέπει να προέρχεται από το ίδιο το παιδί γιατί διαφορετικά (αν για παράδειγμα προβούν στην παροχή αποζημίωσης οι γονείς), το μόνο που θα διδαχθεί είναι ότι μπορεί να υποκύπτει σε παράνομες και αποδοκιμαστές συμπεριφορές ελεύθερα καθώς κάποιοι άλλοι θα καλούνται να διορθώσουν τα λάθη του.

- Παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο σε Δήμους, Κοινότητες, τον Ερυθρό Σταυρό, σε υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς κλπ. που του δίνει τη δυνατότητα όχι μόνο να προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο αλλά και να πάρει κάποια εκπαίδευση σε συγκεκριμένους εργασιακούς τομείς.

- Η παρακολούθηση ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής που επιτρέπει στον ανήλικο να κατανοήσει την σοβαρότητα της παράβασης των άρθρων του ΚΟΚ, όπως και τις άσχημες συνέπειες που μπορεί να έχει κάτι τέτοιο. Το μέτρο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους παραβάτες του ΚΟΚ, οι οποίοι άλλωστε αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό του συνόλου των παραβατικών ανηλίκων που δικάζονται κάθε χρόνο. Παραβάσεις του ΚΟΚ, όπως αυτή της οδήγησης άνευ άδειας, ή γενικότερα χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα, είναι πολύ κοινές μεταξύ των ανηλίκων.

- Παρακολούθηση ψυχολογικών και κοινωνικών προγραμμάτων

- Φοίτηση σε σχολές επαγγελματικής κατάρτισης.

- Άσκηση εντατικής επιμέλειας του ανηλίκου από τις Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων ή από τους ίδιους τους Επιμελητές Ανηλίκων, οι οποίοι αναλαμβάνουν μέσα από συχνές προγραμματισμένες επαφές, την επίβλεψη, διαπαιδαγώγηση και καθοδήγηση του παιδιού. Επιβάλλεται

όταν υφίσταται σοβαρός λόγος αλλά όχι τόσο σοβαρός ώστε να κρίνεται απαραίτητη η εισαγωγή του ανήλικου σε κάποιο ίδρυμα.

- Αναγκαστικός εγκλεισμός του ανήλικου σε κρατικό, δημοτικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής. Ο νέος νόμος 3189/2003 προβλέπει την ίδρυση και λειτουργία τέτοιων ιδρυμάτων από δημόσιο ή φυσικό πρόσωπο¹⁰⁷, πράγμα το οποίο δημιουργεί ερωτηματικά περί του καθεστώτος αυτών των τελευταίων, της δυνατότητας ελέγχου τους από το κράτος, της διασφάλισης των δικαιωμάτων των ανηλίκων εντός των ιδρυμάτων όπως και τις συνθήκες κράτησής τους (στέγαση, τροφή, ώρες επισκεπτηρίου, προστασία της ψυχικής και σωματικής ακεραιότητας του παιδιού εντός του ιδρύματος κλπ). Ένα επιπλέον ζήτημα που γεννάται, είναι η παράλληλη κράτηση προπαραβατικών ανηλίκων, στα ίδια ιδρύματα με τους παραβατικούς. Τα καταστροφικά αποτελέσματα του συγχρωτισμού αποτελούν πλέον κοινή παραδοχή και γι' αυτό το λόγο κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία χώρων που θα προορίζονται για αυτήν την ειδική κατηγορία παιδιών που βρίσκονται στο μεταίχμιο νομιμότητας και παραβατικής συμπεριφοράς¹⁰⁸.

Τέλος, ο Ποινικός Σωφρονισμός αποτελεί την τελευταία κατηγορία των μέτρων που βρίσκονται στην διάθεση του Δικαστή Ανηλίκων¹⁰⁹. Ο εγκλεισμός ορίζεται επακριβώς χρονικά και επιβάλλεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις μόνο, όταν ο ανήλικος δεν είναι δυνατόν να συγκρατηθεί με άλλο τρόπο από την τέλεση σοβαρών παράνομων πράξεων. Δεν διευκρινίζεται πότε ο Δικαστής νομιμοποιείται να επιβάλλει το συγκεκριμένο μέτρο. Κάτι τέτοιο αφήνεται στην κρίση του και διαφέρει ανάλογα με την ιδιομορφία της κάθε υπόθεσης

¹⁰⁷ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3189 (ΦΕΚ Α' 243/21.10.2003)

¹⁰⁸ Όπως ενημερωθήκαμε από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων

¹⁰⁹ Ο.π, Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα, 1999, σελ. 79

4.3 Η λειτουργία και το έργο της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων/ Ο Ρόλος των Επιμελητών Ανηλίκων-Κοινωνικών Λειτουργών.

a. Ιστορική Αναδρομή

Οι πρώτες Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων κάνουν την εμφάνισή τους σχεδόν ταυτόχρονα με τη γέννηση των πρώτων Δικαστηρίων Ανηλίκων και στοχεύουν να συνδράμουν στο έργο της αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας εφαρμόζοντας κυρίως το μέτρο της δοκιμασίας (probation). Εξαιτίας της άμεσης σχέσης των δύο θεσμών, γίνεται αμέσως φανερό πως η αποτελεσματικότητα του ενός εξαρτάται σαφώς από την επιτυχία των εργασιών του άλλου.

Στην Ελλάδα ο όρος «επιμελητής ανηλίκων» αναφέρεται από το 1931 και ως βασικός του ρόλος ορίζεται αυτός της άσκησης της επιμέλειας του ανηλίκου που έχει έρθει αντιμέτωπος με το νόμο. Η επιλογή των ατόμων δεν έχει ακόμα επιστημονική βάση και ο διορισμός τους γίνεται κατόπιν υποδείξεως του Δικαστή Ανηλίκων, μέσα από τον χώρο των Εταιρειών Προστασίας Ανηλίκων, φιλανθρωπικών ιδρυμάτων κλπ¹¹⁰.

Αργότερα και με νέο νόμο του 1939, αναφέρεται ρητά πως αποκλειστικά και μόνο μέλη του προσωπικού των ΕΠΑ θα επιτελούν τον συγκεκριμένο ρόλο, ο οποίος δεν διαφέρει πολύ από αυτόν του σύγχρονου επιμελητή: επίβλεψη του απολυθέντος ή υπό αναστολή ή υπό όρους απόλυση ανηλίκου, και διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας σχετικά με την προσωπικότητα, το οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον του. Στην πράξη όμως, και εξαιτίας της έλλειψης πόρων συνεχίζεται η άσκηση των συγκεκριμένων καθηκόντων κυρίως από εθελοντές, πράγμα το οποίο εμποδίζει την άρτια επιστημονική και υπεύθυνη αντιμετώπιση των θεμάτων που σχετίζονται με τη νεανική παραβατικότητα. Τα απορρέοντα προβλήματα από την απουσία κατάρτισης και την αδυναμία για σωστή υπηρεσιακή οργάνωση, οδηγούν την Πολιτεία το 1954 στην σύσταση Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων, της οποίας προΐσταται πάντα ο Δικαστής Ανηλίκων. Ωστόσο η εθελοντική εργασία δεν θα πάψει να

¹¹⁰ Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα, «Η Υπηρεσία Επιμελητών Των Δικαστηρίων Ανηλίκων», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα: 1999, ο.π σελ 26-27

υφίσταται, ούτε και η υπηρεσία θα σταματήσει να εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από αυτήν. Το πρόβλημα θα λυθεί οριστικά χρόνια μετά, το 1976, έτος κατά το οποίο συστήνεται ξεχωριστός κλάδος Επιμελητών Ανηλίκων οι οποίοι εφ εξής, ως δημόσιοι υπάλληλοι πλέον, θα υπάγονται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης¹¹¹.

β. Ο Κλάδος των Επιμελητών Ανηλίκων.

Όπως ενημερωθήκαμε από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, ο κλάδος τους μέχρι σήμερα παρουσιάζει μια εσωτερική διάσπαση η οποία βασίζεται στα τυπικά προσόντα και στο αντικείμενο σπουδών, αλλά όχι στις μεθόδους εργασίας και αντιμετώπισης της εκάστοτε περίπτωσης. Έτσι, σήμερα διακρίνονται σε ΤΕ (Τεχνολογικής Εκπαίδευσης) Επιμελητές και σε ΠΕ (Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης) Σωφρονιστικοί. Οι μεν πρώτοι προέρχονται από σχολές ΤΕΙ που έχουν εκπαιδευτεί γύρω από την κοινωνική εργασία, ενώ η δεύτερη ομάδα αποτελείται κυρίως από απόφοιτους της Νομικής και του Παντείου Πανεπιστημίου (π.χ τμήμα Κοινωνιολογίας).

Παλαιότερα υπήρχε διάχυτη η πεποίθηση πως το λειτούργημα του επιμελητή ανηλίκων αποτελούσε αντικείμενο των κοινωνικών λειτουργών, κάτι το οποίο με την πάροδο του χρόνου αμφισβητήθηκε από τους ίδιους τους κοινωνικούς λειτουργούς και τελικά εξαλείφθηκε. Αναμφισβήτητα ο ρόλος του επιμελητή είναι διφυής και δεν σχετίζεται αποκλειστικά και μόνο με το προαναφερθέν γνωστικό πεδίο. Σαφέστατα η σημασία της κοινωνικής εργασίας και της συνέντευξης είναι μεγάλη, ωστόσο δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις παιδιών που αδυνατούν να ανταποκριθούν στο συγκεκριμένο κομμάτι. Ο επιμελητής πρέπει να διαθέτει κάποιες βασικές τουλάχιστον γνώσεις ψυχολογίας για να καταφέρει να πλησιάσει τον ανήλικο, να σχηματίσει εμπειρισταωμένη άποψη για την προσωπικότητά του, και να προλειαίνει το έδαφος για την επαφή του παιδιού με τον Δικαστή και την τελική κρίση της πράξης του.

¹¹¹Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα, «Η Υπηρεσία Επιμελητών Των Δικαστηρίων Ανηλίκων», , Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα: 1999, σ.π σελ 30-31

Απαραίτητη επίσης κρίνεται και η συνεχής ενημέρωσή του γύρω από θέματα της Ποινικής Δικαιοσύνης Ανηλίκων και τις αλλαγές που προκύπτουν κατά καιρούς.

γ. Ο ρόλος των Επιμελητών Ανηλίκων-Κοινωνικών Λειτουργών.

Η τυπική διαδικασία που τηρείται μετά την σύλληψη του ανήλικου από την αστυνομία περιλαμβάνει την αποστολή των σχετικών εγγράφων στην εισαγγελία, την εκεί άσκηση της ποινικής δίωξης και ακολούθως την μεταβίβαση του φακέλου στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων.

Με την εισαγωγή της κάθε περίπτωσης στην Υπηρεσία, σχεδιάζεται ένα χρονοδιάγραμμα, ανάλογα με το είδος των περιστατικών, την ημερομηνία που επιλαμβάνεται του θέματος η Υπηρεσία όπως επίσης και την ορισθείσα ημερομηνία της δικάσιμου. Η κάθε περίπτωση δουλεύεται σε βάθος χρόνου, καθώς η παρέμβαση του επιμελητή ξεκινά από την στιγμή της ποινικής δίωξης (εφόσον το παιδί παρουσιαστεί στην Υπηρεσία) συνεχίζει μέχρι την ημέρα του Δικαστηρίου (πράγμα το οποίο διαρκεί περίπου ένα έτος) και μπορεί να παραταθεί και μετά την έκδοση της απόφασης¹¹².

Η λειτουργία του συστήματος σίγουρα δεν είναι απαλλαγμένη από προβλήματα, προερχόμενα συνήθως από την μεριά της αστυνομίας όπου παρατηρείται συχνά κωλυσιεργία στην αποστολή των εγγράφων αφότου έχει ασκηθεί ποινική δίωξη. Έτσι πολλές φορές εμφανίζονται οι ανήλικοι ενώπιον του επιμελητή μόλις ένα μήνα πριν από το Δικαστήριο, όταν έχει περάσει ανεκμετάλλευτο μεγάλο χρονικό διάστημα και όταν είναι ήδη αργά για οποιαδήποτε παρέμβαση, διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας και άσκησης συμβουλευτικής. Δεν είναι σπάνια επίσης η απροθυμία των ίδιων των ανηλίκων να προσέλθουν, κατόπιν υποδείξεων που τους έχουν γίνει μετά από την κατάθεσή τους στον Εισαγγελέα. Αυτό όμως θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί αν η αστυνομία ενημέρωνε εγκαίρως τους

¹¹² Όπως ενημερωθήκαμε από την Υπηρεσία επιμελητών ανηλίκων.

επιμελητές ούτως ώστε να κινήσουν από μόνοι τους τα νήματα για να ξεκινήσει η διαδικασία συνεργασίας με το παιδί.

Η κοινωνική έρευνα και η συμβουλευτική διαρκούν μέχρι την στιγμή του Δικαστηρίου. Η κατά τόπον επισκέψεις και οι συναντήσεις με το παιδί αλλά και την οικογένεια σκοπό έχουν την διακριτική επέμβαση για την αναμόρφωση ενός καλύτερου χαρακτήρα του παιδιού όπως και για την διαμόρφωση καλύτερων σχέσεων με τον εαυτό του κατ' αρχήν, την οικογένειά του και το ευρύτερο περιβάλλον. Ανεξαρτήτως της έκβασης της κάθε περίπτωσης και της πορείας εξέλιξης του ανηλίκου, κύριο μέλημα των επιμελητών είναι να διατηρηθεί μια ανθρωπιστική ποιότητα επαφής ώστε ο ανήλικος να μην νοιώσει ότι μεταβάλλεται σε αντικείμενο ψυχρής μεταχείρισης και αντιμετώπισης.

Καρπός της προδικαστικής έρευνας του επιμελητή είναι η σύνταξη έκθεσης με την παράλληλη συμπλήρωση του ατομικού δελτίου του παραβάτη, το οποίο διαβιβάζεται στον δικαστή και στον εισαγγελέα για ανάγνωση λίγες μέρες πριν το δικαστήριο. Η έκθεση περιλαμβάνει τα συμπεράσματα του επιμελητή καθώς και τα προτεινόμενα από αυτόν μέτρα τα οποία, κατά την άποψή του, θα λειτουργήσουν αναμορφωτικά και αποτρεπτικά από την διάπραξη νέων αξιόποινων πράξεων. Διεξαγωγή της δίκης δεν μπορούμε να έχουμε χωρίς την ύπαρξη της έκθεσης, η οποία είναι απόρρητη ακόμα και για τον δικηγόρο του ανηλίκου, αν υπάρχει.

Η παρουσία του επιμελητή στο Δικαστήριο είναι απαραίτητη. Αν και δεν συμμετέχει ενεργά, είναι πάντα παρών ούτως ώστε να παρέμβει για την συμπλήρωση και διευκρίνιση όσων κατατίθενται από την πλευρά των γονέων ή του κατηγορούμενου, ή και για να υποδείξει ακόμα στον Δικαστή στοιχεία τα οποία μόνο ο ίδιος, εξαιτίας της θέσης του, μπορεί να έχει αντιληφθεί.

Η συνεργασία με το παιδί εξακολουθεί όταν επιβληθεί το μέτρο της επιμέλειας των επιμελητών. Αλλά και σε περίπτωση επιβολής αναμορφωτικών μέτρων από το Δικαστήριο, την εφαρμογή αυτών την αναλαμβάνει ο επιμελητής. Πρόκειται στην ουσία περισσότερο για διαμεσολάβηση προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνεργασία του παιδιού και η διεκπεραίωση των υποχρεώσεών του που απορρέουν από την απόφαση του Δικαστή.

Από τα δώδεκα αναμορφωτικά μέτρα που υφίσταται τα τρία κυριότερα είναι η επιμέλεια, η επίπληξη και η ανάθεση της επιμέλειας στους γονείς. Όταν επιβάλλονται τα δύο τελευταία, ο ρόλος του επιμελητή τερματίζεται και το παιδί ανατίθεται στην φροντίδα των γονέων. Τελευταία έχουν προστεθεί και δευτερεύοντα τα οποία συντονίζει ο επιμελητής κατά το μέτρο του δυνατού. Γι' αυτό το λόγο, η συνεργασία μεταξύ αυτού και του ανηλικού εξακολουθεί και μετά το δικαστήριο, καθώς αυτή είναι μια περίοδος ιδιαίτερα δύσκολη για το παιδί το οποίο έχει ανάγκη από στήριξη ψυχολογική, κοινωνική και ηθική. Η χρονική διάρκεια των συναντήσεων κυμαίνεται από τρεις μήνες (όταν πρόκειται για παραβάσεις του ΚΟΚ) έως και ένα με ενάμιση χρόνο όταν πρόκειται για το μέτρο της ανάθεσης της επιμέλειας στην Υπηρεσία. Όταν ολοκληρωθεί ο ορισμένος χρόνος επιβολής μέτρων διακόπτεται και η συνεργασία με τον ανήλικο εκτός και αν συντρέχουν σοβαροί λόγοι που συνηγορούν υπέρ της παράτασης της επικοινωνίας μεταξύ τους (όταν για παράδειγμα υπάρχουν θέματα που ακόμα δεν έχουν βρει τη λύση τους). Η παράταση πραγματοποιείται κατόπιν αιτήσεως του επιμελητή, αν και η συνήθης πρακτική είναι να συνεχίζεται η συνεργασία άτυπα.

Ο ανήλικος καλείται στην υπηρεσία με επιστολή και κατά την πρώτη συνάντηση ο επιμελητής οφείλει να του εξηγήσει τον ρόλο του. Διευκρινίζει πως κινείται σε επίπεδο προληπτικό, συμβουλευτικό και κατασταλατικό και πως βασική προϋπόθεση για να ευοδωθεί η συνεργασία είναι η παύση της παραβατικής δραστηριότητας του παιδιού. Γι' αυτό το λόγο, και για να δοθούν κάποιες πρώτες κατευθυντήριες γραμμές, ο επιμελητής προτείνει διεξόδους και λύσεις αναλόγως την περίπτωση (π.χ αλλαγή σχολείου, προγράμματα απεξάρτησης αν γίνεται χρήση ουσιών κλπ).

Επιδίωξη του επιμελητή είναι να καταλάβει ο ανήλικος (αλλά και οι γονείς) την παράβαση στην σωστή της διάσταση και να δει με καθαρότερο μάτι την θέση του στο κοινωνικό σύνολο. Δεν εστιάζει στην τιμωρία. Αντιπαρέρχεται το κατασταλατικό κομμάτι και εστιάζει στην ουσία, στην κατανόηση των αναγκών του παιδιού και του μηνύματος που κρύβεται πίσω από την παραβατική συμπεριφορά.

Για τον σχηματισμό πλήρους εικόνας όσον αφορά την κοινωνική και οικογενειακή κατάσταση του ανηλίκου δεν υπάρχει δομημένο ερωτηματολόγιο. Οι επιμελητές οφείλουν να συμπληρώσουν το ατομικό δελτίο του ανηλίκου, με συγκεκριμένες ερωτήσεις σχετικά με τον τόπο διαμονής της οικογένειας, την εργασία των γονέων, αν τυχόν αυτοί είναι διαζευγμένοι ή σε διάσταση, τον αριθμό μελών της οικογένειας, αν το παιδί είναι εντός ή εκτός γάμου, στοιχεία σχετικά με το σχολείο του παιδιού, για την παιδική του ηλικία και για τις σχέσεις του εντός και εκτός οικογένειας. Από εκεί και πέρα ο επιμελητής πρέπει μόνος του να εισχωρήσει στην ψυχολογία του παιδιού και να ανακαλύψει στοιχεία τα οποία θα τον οδηγήσουν ενδεχομένως στα αίτια που προκάλεσαν την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Προσπάθειά του είναι να γνωρίσει όσο το δυνατόν καλύτερα το παιδί, απευθύνοντάς του ερωτήσεις σχετικά με την αντίληψη που έχει το ίδιο για τον εαυτό του, για τις παρέες του και για τους λόγους που έχει επιλέξει αυτές που έχει, για τις σκέψεις που κάνει σχετικά με το μέλλον του, αν η παρακολούθηση του σχολείου είναι επιτυχής και τακτική, αν εργάζεται (πού, πόσες ώρες, το είδος της εργασίας) κλπ. Δεν πρόκειται για μια κλίμακα μέτρησης ή για

ένα ψυχομετρικό τεστ. Οι επιμελητές συχνά ξεκινούν με σκοπό μια ορισμένη κατεύθυνση και κατά την πορεία προκύπτουν στο δρόμο τους στοιχεία απρόβλεπτα που τους κινούν το ενδιαφέρον, που τους ωθούν προς περαιτέρω διερεύνηση ή που αφήνουν να εννοηθεί ότι ίσως ακόμα να υπάρχουν πράγματα που υποκρύπτονται από την οικογένεια ή από το παιδί. Επαφίεται στην προσωπικότητα του επιμελητή να εγκαθιδρύσει μια σχέση εμπιστοσύνης με το παιδί και να καταστήσει σαφές ότι ο ρόλος του δεν είναι να τιμωρήσει ή να φοβερίσει αλλά να βοηθήσει στην λήψη σημαντικών αποφάσεων που θα επηρεάσουν την υπόλοιπη ζωή του.

Όσον αφορά τις επισκέψεις στους χώρους στους οποίους το παιδί κινείται, ο νόμος αναφέρει γενικά χωρίς διευκρινίσεις πως ο επιμελητής οφείλει να διεξάγει μια πλήρη κοινωνική έρευνα. Αυτό σημαίνει πως σαφώς θα πραγματοποιηθούν επισκέψεις στον τόπο κατοικίας του ανήλικου ούτως ώστε να διαπιστωθεί το είδος του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο μεγαλώνει. Από εκεί και πέρα η επαφή με το σχολείο σε γενικές γραμμές δεν πρέπει να επιδιώκεται. Και αυτό γιατί ο επιμελητής δεσμεύεται από την τήρηση του απορρήτου ούτως ώστε να μην εκτίθεται το παιδί στον ευρύτερο κοινωνικό του περίγυρο. Εξαιρέση αποτελούν οι περιπτώσεις στις οποίες το σχολείο γνωρίζει για την παραβατική δραστηριότητά του, οπότε και είναι ανοικτός ο δρόμος για την πραγματοποίηση κάποιας επίσκεψης, αν αυτό κριθεί απαραίτητο. Όταν όμως ο επιμελητής πρέπει να κινηθεί με περισσότερη διακριτικότητα τότε εξετάζει τους βαθμούς του παιδιού, τις απουσίες που έχει κάνει από τα μαθήματα ή ακόμα ενδέχεται να ζητήσει κάποιο χαρτί χωρίς το σχολείο να γνωρίζει το λόγο που το χορηγεί. Όσον αφορά τους εργοδότες, η επικοινωνία είναι περισσότερο άνετη καθώς είναι πολύ πιθανό να γνωρίζουν για την τέλεση της πράξης και επιπλέον δεν συντρέχει κίνδυνος να εκτεθεί το παιδί σε πολλά άτομα. Εκτός αυτού, ειδικά αν το παιδί απασχολείται για αρκετό χρονικό διάστημα, ο εργοδότης έχει σχηματίσει μια καλή αντίληψη για τον χαρακτήρα του και μπορεί να δια φωτίσει τον επιμελητή γύρω από πολλά ζητήματα.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Το αντικείμενο της μελέτης μας αυτής, αφορά την παραβατική συμπεριφορά των ανηλίκων στην πόλη του Ρεθύμνου. Ο βασικός προβληματισμός που μας οδήγησε στην επιλογή του συγκεκριμένου αντικειμένου, είναι τα ερεθίσματα που λαμβάνουμε σχεδόν σε καθημερινή βάση, τόσο από τα Μ.Μ.Ε, όσο και από συζητήσεις και προβληματισμούς πολιτών στο περιβάλλον μας, η πλειοψηφία των οποίων είναι γονείς.

Κρίνουμε απαραίτητο, ως σπουδαστές σήμερα και επαγγελματίες στο άμεσο μέλλον, να δείξουμε ευαισθησία σε ένα ζήτημα όπως η παραβατικότητα των ανήλικων νέων, ζήτημα το οποίο προβληματίζει εμάς αλλά και μια μεγάλη μερίδα ανθρώπων που μεγαλώνουν τα παιδιά τους σε ένα περιβάλλον με πολλά, δυστυχώς, αρνητικά ερεθίσματα.

Σκοπός της έρευνας

Πιο συγκεκριμένα, μέσα από την εργασία αυτή, επιδιώκουμε να διερευνήσουμε τις απόψεις που έχουν οι γονείς γύρω από σημαντικά ερωτήματα που αφορούν τη φύση, τις μορφές και τα αίτια γέννησης της παραβατικότητας των ανηλίκων, καθώς και την αποτελεσματικότητα των προσφερόμενων κοινωνικών υπηρεσιών.

Αναγνωρίζουμε ως εξαιρετικά σημαντικό την παρέμβαση και εργασία του επαγγελματία Κοινωνικού Λειτουργού στο επίπεδο της πρόληψης όσον αφορά την παραβατικότητα των ανηλίκων, αλλά και στην εύστοχη και επιτυχή επέμβαση του σε όλα τα στάδια παρέμβασης, στο σημείο και βαθμό που κρίνεται απαραίτητο ώστε να επωφελείται στο μέγιστο βαθμό η ομάδα-στόχος.

Ακόμη, χρησιμοποιώντας μια προσέγγιση από τα κάτω, προσπαθούμε να προσεγγίσουμε από τη βάση το πρόβλημα της παραβατικότητας των ανηλίκων, καθώς θεωρούμε σημαντική τη συμμετοχή των πολιτών-γονέων. Σκοπός μας είναι να δοθεί ένα ερέθισμα για τη βελτίωση των δομών πρόληψης που την παρούσα χρονική στιγμή λειτουργούν, όπως επίσης και η ενημέρωση, αφύπνιση,

προβληματισμός και ενεργοποίηση των γονέων γύρω από την παραβατικότητα των νέων, των παιδιών τους, τα οποία αποτελούν τους αυριανούς πολίτες της χώρας μας.

Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων

Στο ερευνητικό μέρος της εργασίας μας θα διερευνηθούν τα εξής τμήματα μέσα από την αντίστοιχη διατύπωση των ερωτημάτων.

1. Ποιοί είναι οι πιο σημαντικοί παράγοντες που ευθύνονται για την παραβατικότητα των ανηλίκων, όπως π.χ το χαμηλό μορφωτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.
2. Κατά πόσο οι γονείς θεωρούν ότι οι φορείς κοινωνικοποίησης (οικογένεια, σχολείο, σχέσεις με συνομήλικους), επιδρούν στην ανάπτυξη παραβατικών συμπεριφορών.
3. Σε ποιο βαθμό οι γονείς γνωρίζουν για τις υπηρεσίες που συνδέονται με τους ανήλικους παραβάτες (καταστολή & υποστήριξη)
4. Ποιά είναι η εικόνα που έχουν οι γονείς από τους επίσημους κρατικούς φορείς που είναι αρμόδιοι για την παραβατικότητα.

Εννοιολογικός προσδιορισμός της ομάδας-στόχου

Το αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας είναι « οι απόψεις των γονέων για την νεανική παραβατικότητα και τις προσφερόμενες κοινωνικές υπηρεσίες στο Ρέθυμνο». Στο παρελθόν έχουν διεξαχθεί έρευνες με θέμα την παραβατικότητα των ανηλίκων στην Κρήτη τόσο σε αγροτικές όσο και σε αστικές περιοχές. Συγκεκριμένα η έρευνά μας απευθύνεται σε γονείς μαθητών οι οποίοι φοιτούν στα γυμνάσια της πόλης του Ρεθύμνου, με απώτερο σκοπό να διερευνηθούν οι απόψεις των γονέων σχετικά με την ανήλικη παραβατικότητα και οι γνώσεις τους για τις προσφερόμενες κοινωνικές υπηρεσίες που υπάρχουν στο Ρέθυμνο.

Επιδιώξαμε το δείγμα μας να έχει διασπορά, πάρθηκε από τα έξι (6) γυμνάσια της πόλης των οποίων τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά είναι διαφοροποιημένα. Σαφώς, δεν είναι αντιπροσωπευτικό του συνόλου του πληθυσμού του Ρεθύμνου, επιδιώξαμε βέβαια να πλησιάζει τα χαρακτηριστικά του. Η επιλογή του δείγματος έγινε με όρους γεωγραφικής διασποράς, προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε τη σύνθεση του πληθυσμού (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, απασχόληση, οικογενειακή κατάσταση, ηλικία παιδιών).

Μεθοδολογικά εργαλεία-επιλογή δείγματος

- Ποσοτική Έρευνα

Η έρευνα μας, αποτελεί μια έρευνα πρωτογενή, αφορά δηλαδή τη συγκέντρωση στοιχείων και δεδομένων μέσω επιτόπιας έρευνας. Ως μέθοδο για να εργασθούμε, επιλέξαμε την ποσοτική έρευνα καθώς:

- ο Σκοπός της μεθόδου αυτής είναι η εύρεση σχέσεων μεταξύ μεταβλητών-έμφαση στην διατύπωση και τον έλεγχο υποθέσεων-θεωριών,
- ο Αποτελεί μια πιο δομημένη και γραμμική μορφή της ερευνητικής διαδικασίας,
- ο Υπάρχει δυνατότητα συγκέντρωσης μεγαλύτερου δείγματος σε σχέση με την ποιοτική έρευνα,
- ο Τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων είναι ποσοτικοποιημένα,
- ο Χρησιμοποιείται Επισκόπηση (ερωτηματολόγια), με την οποία σχηματίζεται μια γενική εικόνα, διαμορφώνονται υποθέσεις που δύναται να ερευνηθούν σε βάθος με συνεντεύξεις.
- ο Στην μέθοδο ποσοτικής έρευνας, δίδεται έμφαση στην γενίκευση σε μεγαλύτερο αριθμό του πληθυσμού,
- ο Το «ύφος» το οποίο χρησιμοποιείται είναι ουδέτερο, γίνεται χρήση 3^{ου} προσώπου,
- ο Τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας είναι ευκολότερο ν' αναλυθούν και να ποσοτικοποιηθούν, ώστε να μετατραπούν σε στατιστικά δεδομένα,

- ο Μεταξύ του ερευνητή και των υποκειμένων παρεμβάλλεται το όργανο συλλογής δεδομένων, ένα ερωτηματολόγιο προσαρμοσμένο στις ανάγκες της έρευνας, δομημένο ώστε να συλλέξει τα επιθυμητά στοιχεία.

- Χαρακτηριστικά του δείγματος

Το δείγμα μας αποτελείται από 106 Έλληνες και 14 αλλοδαπούς. Οι περισσότεροι από τους γονείς που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο είναι γυναίκες (81) έναντι των ανδρών (39) με μέση ηλικία τα 43 χρόνια. Οι μισοί περίπου από τους ερωτώμενους (45%) είναι απόφοιτοι Λυκείου, έγγαμοι και σχετικά μέτριου οικονομικού επιπέδου. Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό από τους ερωτώμενους είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι σε ποσοστό 38%, ακολουθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι (18%) και τέλος οι ελεύθεροι επαγγελματίες (17%). Συμπερασματικά θα θέλαμε να τονίσουμε ότι οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους ήταν δεκτικοί στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και δεν αντιμετωπίσαμε σχεδόν καμία δυσκολία.

- Το ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο είναι ένα εύχρηστο εργαλείο επεξεργασίας και συλλογής δεδομένων, το οποίο μας δίνει τη δυνατότητα να διαχειριστούμε συστηματικά και μεθοδικά τις απαντήσεις των ερωτώμενων, αφού η δομή και η μορφή των ερωτοαπαντήσεων έχει διαμορφωθεί για το συγκεκριμένο σκοπό. Η εστίαση στις περιοχές διερεύνησης που μας ενδιαφέρουν, έχει πλεονεκτήματα όπως την αποτροπή εμφάνισης περιττών πληροφοριών, επιτρέπει μια πιο συγκεκριμένη, συστηματική προσέγγιση του υπό μελέτη ζητήματος, τα δεδομένα του μπορούν εύκολα να επεξεργασθούν μέσα από κάποιο λογισμικό πακέτο, δεν είναι ιδιαίτερα δαπανηρό και χρονοβόρο και

επιπροσθέτως, σε σχέση με άλλες μεθόδους, απαιτεί λιγότερο χρόνο στη διαχείριση δεδομένων.

Το ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε για την έρευνα αυτή, απευθύνεται σε γονείς τα παιδιά των οποίων φοιτούν σε γυμνασιακές τάξεις του Ρεθύμνου.

Αποτελείται από:

Τέσσερις (4) κατηγορίες ερωτήσεων, κάθε μια από τις οποίες έχει ως σκοπό τη συλλογή διαφορετικών στοιχείων:

A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στην ενότητα αυτή, οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν σε δέκα (10) ερωτήσεις που αφορούν το 1) φύλο, 2) εθνικότητα, 3) έτος γέννησης, 4) ακαδημαϊκή εκπαίδευση, 5) οικογενειακή κατάσταση 6) επάγγελμα, 7) οικονομική κατάσταση, 8) αριθμό παιδιών, 9) ηλικία παιδιών, 10) τάξη που τα παιδιά φοιτούν.

Οι ερωτήσεις 1, 4, 5, 7 απαντώνται με τη μέθοδο της πολλαπλής επιλογής. Με σύντομη, μονολεκτική απάντηση ή αριθμό απαντώνται οι ερωτήσεις 2, 3, 6, 8, 9, 10.

B. ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου έχει δώδεκα (12) ερωτήσεις που αναφέρονται τόσο στις σχέσεις των γονέων μεταξύ τους όσο και στις σχέσεις γονέων- παιδιών. Απαντώνται όλες με την επιλογή μιας ή περισσότερων απαντήσεων που δίδονται ως δυνατότητα κάτω από την κάθε ερώτηση.

Γ. ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Στην τρίτη ενότητα, ο ερωτώμενος καλείται να συμπληρώσει 14 ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, εκ των οποίων οι τρεις (3), συγκεκριμένα οι ερωτήσεις 27, 30 και 31 είναι διευκρινιστικές, σύντομης απάντησης.

Δ) ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ

Στην τέταρτη και τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου, οι ερωτώμενοι συμπληρώνουν οκτώ (8) ερωτήσεις με τη μέθοδο της πολλαπλής επιλογής, με εξαίρεση τις ερωτήσεις 41 και 42 που είναι ερωτήσεις σύντομης απάντησης, προαιρετικές και διευκρινιστικές προς την ερώτηση 40.

- Συλλογή πληροφοριών

Αρχικά προσεγγίσαμε τους διευθυντές των γυμνασίων για να πάρουμε έγκριση για την έρευνά μας, εξηγώντας τους την αναγκαιότητα αυτής, εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης της νεανικής παραβατικότητας στην Ελλάδα. Στη συνέχεια συγκροτήσαμε το δείγμα μας, που περιλαμβάνει τους γονείς των παιδιών που φοιτούν στα συγκεκριμένα σχολεία του δήμου Ρεθύμνου με τυχαία δειγματοληψία. Για να γίνει αυτό κρίθηκε απαραίτητη η βοήθεια των διευθυντών και καθηγητών των σχολείων καθώς και η συνεργασία των γονέων μαζί μας, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην διεξαγωγή αυτής της έρευνας.

Με την ολοκλήρωση της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων θα εισάγουμε τα στοιχεία σε αρχείο του προγράμματος SPSS και θα προχωρήσουμε στην στατιστική τους ανάλυση με βάση τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα που θέσαμε.

Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το πρόγραμμα SPSS. Χρησιμοποιήθηκε απλή περιγραφική στατιστική, και για την εύρεση της σχέσης σε ζεύγη μεταβλητών χρησιμοποιήθηκαν οι δοκιμασίες χ^2 και Mann-Whitney στις οποίες στατιστικά σημαντικό θεωρήθηκε το (2-tailed) $P < 0,05$.

Αποτελέσματα

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

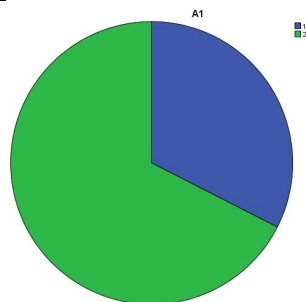
A. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ

A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στην πρώτη ομάδα ερωτήσεων που αφορούν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά θα παρουσιάσουμε πόσοι από τους ερωτώμενους είναι άνδρες ή γυναίκες, την εθνικότητά τους, την εκπαίδευσή τους, την οικογενειακή-οικονομική τους κατάσταση, την ηλικία καθώς και το επάγγελμά τους.

ΦΥΛΟ

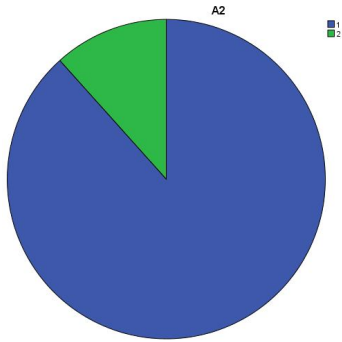
A1	Συχνότητα	Ποσοστό %
1	39	32.5
2	81	67.5
Σύνολο	120	100.0

Το δείγμα μας αποτελείται από 39 άντρες και 81 γυναίκες.

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ

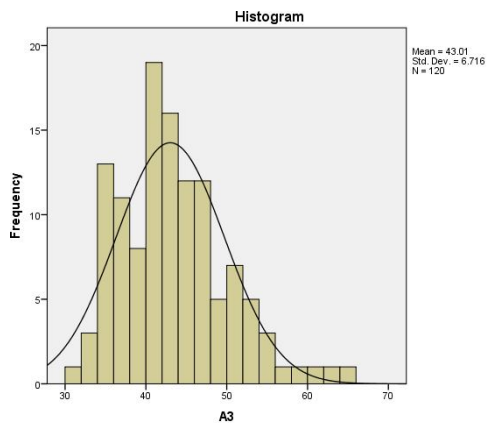
A2	Συχνότητα	Ποσοστό %
1	106	88.3
2	14	11.7
Σύνολο	120	100.0

Το δείγμα μας αποτελείται από 106 Έλληνες και 14 Αλλοδαπούς.

ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ

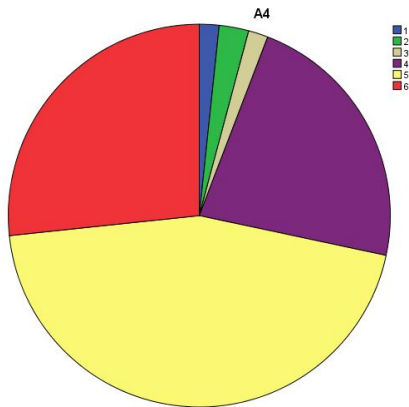
A3	
Μέση τιμή	43.01
Διάμεση	43
Επικρατούσα	43
Τυπική απόκλιση	6.716
Ελάχιστο	31
Μέγιστο	65

Όπως βλέπουμε παραπάνω η μέση τιμή ηλικίας των γονέων είναι τα 43 χρόνια.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

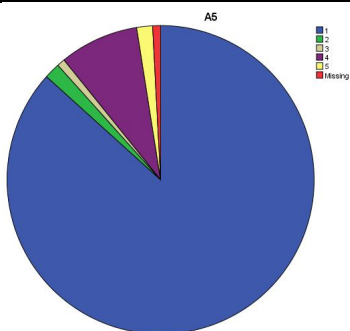
A4	Συχνότητα	Ποσοστό %
1	2	1.7
2	3	2.5
3	2	1.7
4	27	22.5
5	54	45.0
6	32	26.7
Σύνολο	120	100.0

Σύμφωνα με το παραπάνω σχήμα διαπιστώνουμε ότι οι περισσότεροι από τους γονείς σε ποσοστό 45% είναι απόφοιτοι Λυκείου. Ακολουθούν οι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ποσοστό 26,7%.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

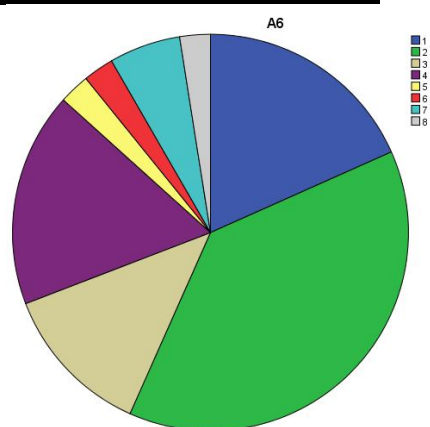
A5	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	104	86.7	87.4
2	2	1.7	1.7
3	1	.8	.8
4	10	8.3	8.4
5	2	1.7	1.7
Σύνολο	119	99.2	100.0
Λείπουν	1	.8	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Σύμφωνα με το παραπάνω σχήμα οι περισσότεροι γονείς είναι έγγαμοι σε ποσοστό 86,7%.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

A6	Συχνότητα	Ποσοστό %
1	22	18.3
2	46	38.3
3	15	12.5
4	21	17.5
5	3	2.5
6	3	2.5
7	7	5.8
8	3	2.5
Σύνολο	120	100.0

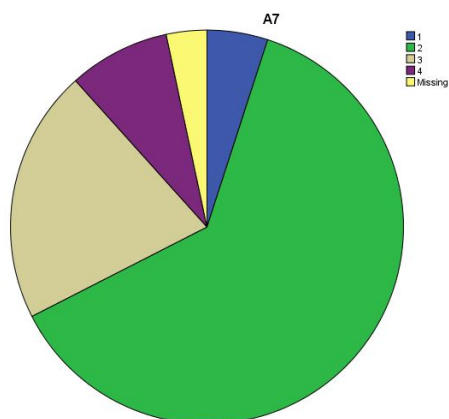

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι(38,3%).

Ακολουθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι(18,3%) και οι ελεύθεροι επαγγελματίες(17,5%).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

A7	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	6	5.0	5.2
2	75	62.5	64.7
3	25	20.8	21.6
4	10	8.3	8.6
Σύνολο	116	96.7	100.0
Λείπουν	4	3.3	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

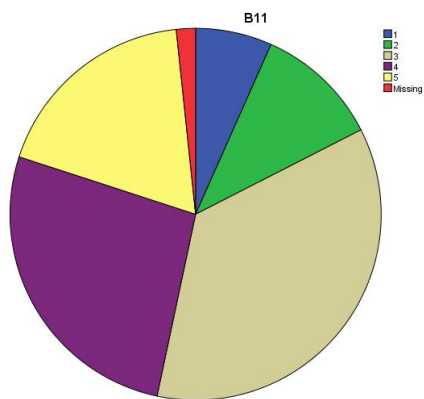
Σύμφωνα με το παραπάνω σχήμα οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους χαρακτηρίζουν την οικονομική τους κατάσταση ως μέτρια σε ποσοστό 64,7%.

B. ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Στην δεύτερη ομάδα ερωτήσεων που αναφέρεται στις ενδοοικογενειακές σχέσεις, θα παρουσιάσουμε την σχέση που έχουν οι σύζυγοι μεταξύ τους καθώς και με τα παιδιά τους. Στη συνέχεια τους παρουσιάζουμε κάποιες πράξεις ώστε να μας πουν ποιες από αυτές θεωρούν βίαιες και αν έχουν παρατηρηθεί τέτοιου είδους πράξεις από τους ίδιους τους ερωτώμενους προς τα παιδιά τους και τη συχνότητα αυτών. Τέλος, θα παρουσιάσουμε την ύπαρξη επικοινωνίας μεταξύ των ερωτώμενων και των παιδιών τους, καθώς και το χρόνο που περνούν με τα παιδιά τους.

ΠΩΣ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΣΑΣ ΜΕ ΤΟΝ/ΤΗΝ ΣΥΖΥΓΟ ΣΑΣ;

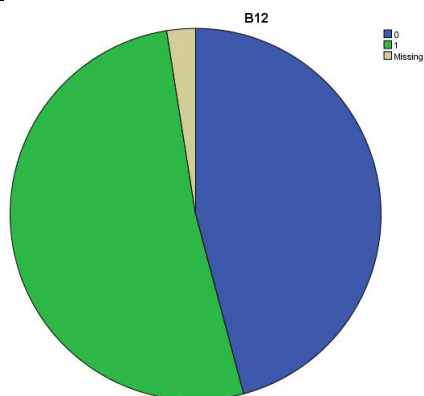
B11	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	8	6.7	6.8
2	13	10.8	11.0
3	43	35.8	36.4
4	32	26.7	27.1
5	22	18.3	18.6
Σύνολο	118	98.3	100.0
Λείπουν	2	1.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Σύμφωνα με το παραπάνω σχήμα οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους χαρακτηρίζουν τη σχέση τους με τον/την σύζυγό τους ως αρκετά καλή σε ποσοστό 36,4%. Ένα μικρό ποσοστό χαρακτηρίζει τη σχέση αυτή ως κακή(6,8).

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ/ΚΑΒΓΑΔΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ ΣΑΣ ΕΝΩΠΙΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΑΣ;

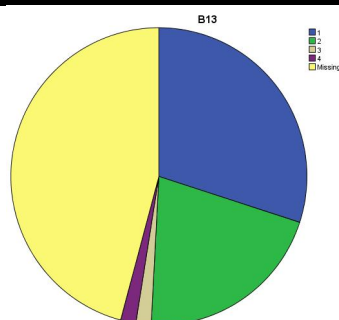
B12	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	55	45.8	47.0
1	62	51.7	53.0
Σύνολο	117	97.5	100.0
Λείπουν	3	2.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Σύμφωνα με το παραπάνω σχήμα περισσότεροι από τους μισούς γονείς(53%) αναφέρουν ότι υπάρχουν αντιθέσεις μεταξύ αυτών και των συζύγων τους ενώπιων των παιδιών.

ΕΑΝ ΝΑΙ ΠΟΣΟ ΣΥΧΝΑ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ;

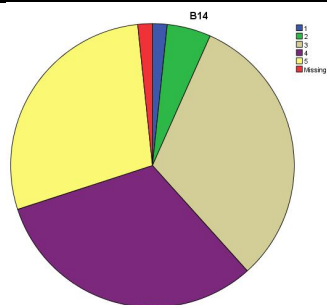
B13	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	36	30.0	55.4
2	25	20.8	38.5
3	2	1.7	3.1
4	2	1.7	3.1
Σύνολο	65	54.2	100.0
Λείπουν	55	45.8	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Οι καβγάδες ενώπιον των παιδιών συμβαίνουν από σπάνια έως μερικές φορές.

ΠΩΣ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

B14	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	2	1.7	1.7
2	6	5.0	5.1
3	38	31.7	32.2
4	38	31.7	32.2
5	34	28.3	28.8
Σύνολο	118	98.3	100.0
Λείπουν	2	1.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

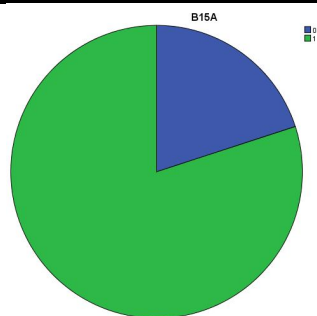

Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους χαρακτηρίζουν τη σχέση μεταξύ του/της συζύγου τους και του παιδιού τους από αρκετά έως πάρα πολύ καλή.

ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΡΑΞΕΙΣ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ ΒΙΑΙΕΣ;

ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

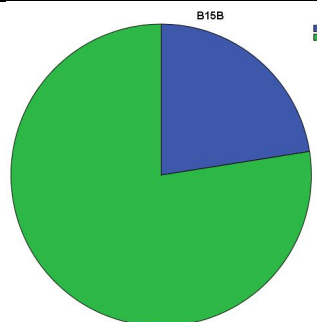
B15A	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	24	20.0
1	96	80.0
Σύνολο	120	100.0

Το 80% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν τον εκφοβισμό ως βίαιη πράξη.

ΥΒΡΕΙΣ

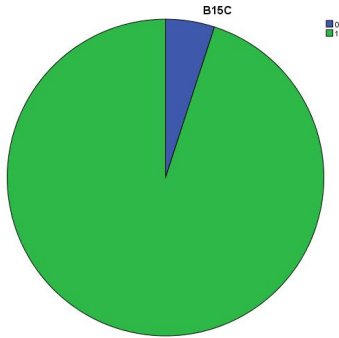
B15B	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	27	22.5
1	93	77.5
Σύνολο	120	100.0

Το 77,5% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν τις ύβρεις ως βίαιη πράξη.

ΧΤΥΠΗΜΑΤΑ

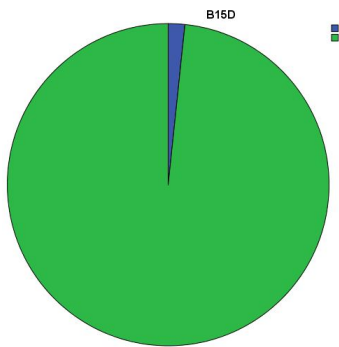
B15C	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	6	5.0
1	114	95.0
Σύνολο	120	100.0

Το 95% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν τα χτυπήματα ως βίαιη πράξη.

ΞΥΛΟΔΑΡΜΟΣ

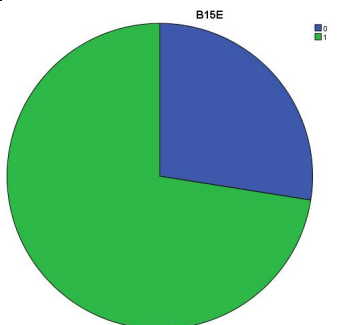
B15D	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	2	1.7
1	118	98.3
Σύνολο	120	100.0

Το 98,3% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν τον ξυλοδαρμό ως βίαιη πράξη.

ΤΑΠΕΙΝΩΣΗ

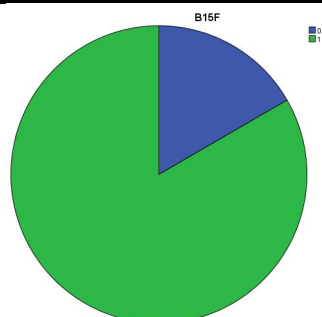
B15E	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	33	27.5
1	87	72.5
Σύνολο	120	100.0

Το 72,5% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν την ταπείνωση ως βίαιη πράξη.

ΕΠΙΘΕΣΗ ΜΕ ΑΙΧΜΗΡΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

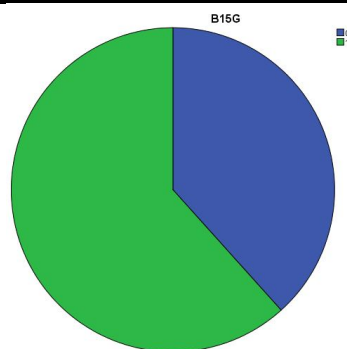
B15F	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	20	16.7
1	100	83.3
Σύνολο	120	100.0

Το 83,3% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν την επίθεση με αιχμηρό αντικείμενο ως βίαιη πράξη.

ΦΩΝΕΣ

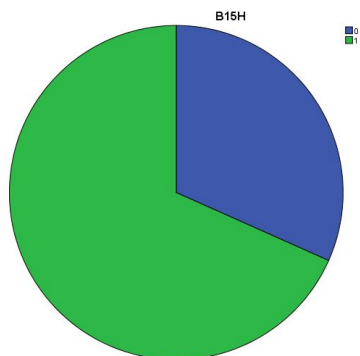
B15G	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	46	38.3
1	74	61.7
Σύνολο	120	100.0

Το 61,7% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν τις φωνές ως βίαιη πράξη.

ΠΡΟΣΒΟΛΕΣ

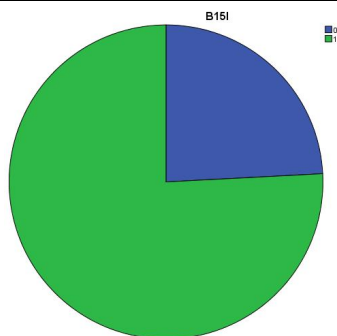
B15H	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	38	31.7
1	82	68.3
Σύνολο	120	100.0

Το 68,3% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν τις προσβολές ως βίαιη πράξη.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

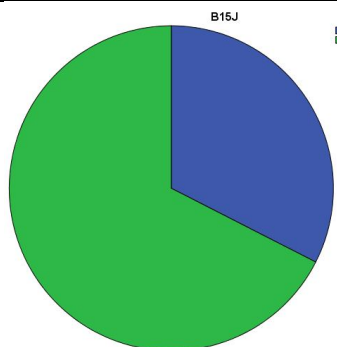
B15I	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	29	24.2
1	91	75.8
Σύνολο	120	100.0

Το 75,8% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν τη καταστροφή προσωπικής περιουσίας ως βίαιη πράξη.

ΑΠΕΙΛΕΣ

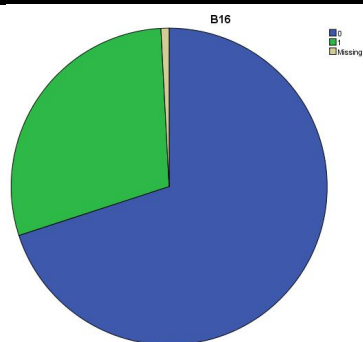
B15J	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	39	32.5
1	81	67.5
Σύνολο	120	100.0

Το 67,5% των ερωτώμενων χαρακτηρίζουν τις απειλές ως βίαιη πράξη.

ΕΧΟΥΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΘΕΙ ΤΕΤΟΙΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟ ΕΣΑΣ Η ΤΟΝ/ΤΗΝ ΣΥΖΥΓΟ ΣΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ;

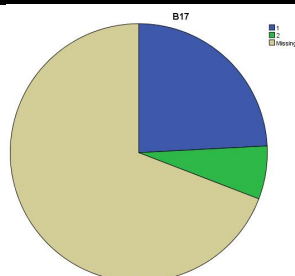
B16	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	84	70.0	70.6
1	35	29.2	29.4
Σύνολο	119	99.2	100.0
Λείπουν	1	.8	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους σε ποσοστό 70,6% απαντούν ότι δεν έχουν παρατηρηθεί τέτοιου είδους πράξεις προς τα παιδιά τους.

ΕΑΝ ΝΑΙ ΠΟΣΟ ΣΥΧΝΑ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ;

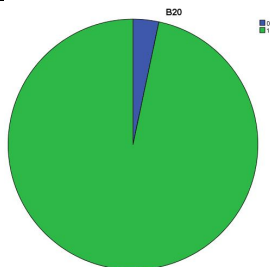
B17	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	29	24.2	78.4
2	8	6.7	21.6
Σύνολο	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Οι περισσότεροι από τους γονείς που υποστηρίζουν ότι έχουν παρατηρηθεί τέτοιου είδους πράξεις προς τα παιδιά τους απαντούν ότι αυτό είναι κάτι που συμβαίνει σπάνια.

ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ;

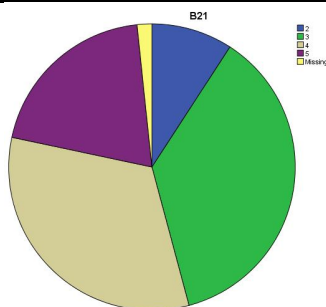
B20	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	4	3.3
1	116	96.7
Σύνολο	120	100.0

Οι ερωτώμενοι σε συντριπτική πλειοψηφία(96,7%) θεωρούν ότι υπάρχει επικοινωνία με τα παιδιά τους.

ΑΝ ΝΑΙ ΠΩΣ ΘΑ ΤΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ;

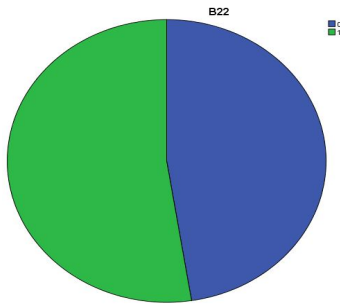
B21	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
2	11	9.2	9.3
3	44	36.7	37.3
4	39	32.5	33.1
5	24	20.0	20.3
Σύνολο	118	98.3	100.0
Λείπουν	2	1.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Οι περισσότεροι γονείς χαρακτηρίζουν την επικοινωνία που υπάρχει μεταξύ αυτών και των παιδιών τους από αρκετά καλή έως πάρα πολύ καλή.

ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΠΟΥ ΠΕΡΝΑΤΕ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΟΣ;

B22	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	57	47.5
1	63	52.5
Σύνολο	120	100.0

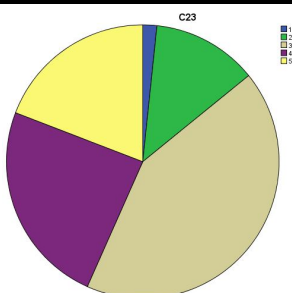
Το 47,5% των ερωτώμενων θεωρούν ότι ο χρόνος που περνάνε με το παιδί τους δεν είναι αρκετός.

Γ. ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Στην τρίτη ενότητα ερωτήσεων οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούν το σχολικό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του ανηλίκου. Θα σας παρουσιάσουμε λοιπόν στην συγκεκριμένη ενότητα κατά πόσο οι γονείς είναι ευχαριστημένοι από τις σχολικές επιδόσεις του παιδιού τους και πόσο χρόνο αφιερώνει συνήθως το παιδί τους στο διάβασμα. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στο αν το παιδί έχει μείνει στην ίδια τάξη και αν έχει αποβληθεί ποτέ από το σχολείο, στοιχεία τα οποία μπορεί να μας δείξουν την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς. Παρακάτω θα παρουσιάσουμε την ύπαρξη επικοινωνίας μεταξύ του γονέα και των καθηγητών του παιδιού και τη συχνότητα αυτής. Τέλος, θα ερωτηθούν οι γονείς κατά πόσο γνωρίζουν τις παρέες του παιδιού τους, αν τις εγκρίνουν και κατά πόσο θεωρούν ότι επηρεάζουν τη συμπεριφορά του παιδιού τους.

ΕΙΣΤΕ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;

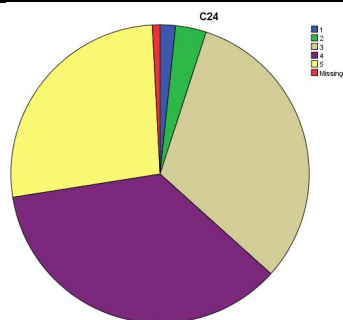
C23	Συχνότητα	Ποσοστό %
1	2	1.7
2	15	12.5
3	51	42.5
4	29	24.2
5	23	19.2
Σύνολο	120	100.0

Το 42,5% των ερωτώμενων υποστηρίζουν ότι είναι αρκετά ευχαριστημένοι από τις επιδόσεις του παιδιού τους στο σχολείο. Ακολουθούν αυτοί που είναι πολύ ευχαριστημένοι με ποσοστό 24,2%.

ΠΟΣΕΣ ΩΡΕΣ ΑΦΙΕΡΩΝΕΙ ΤΗ ΜΕΡΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ;

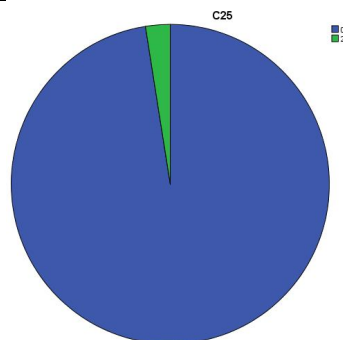
C24	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	2	1.7	1.7
2	4	3.3	3.4
3	38	31.7	31.9
4	43	35.8	36.1
5	32	26.7	26.9
Σύνολο	119	99.2	100.0
Λείπουν	1	.8	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους υποστηρίζουν ότι τα παιδιά τους αφιερώνουν από μία ώρα έως δύο ώρες και πάνω στο διάβασμα ημερησίως.

ΕΧΕΙ ΜΕΙΝΕΙ ΠΟΤΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΤΑΞΗ;

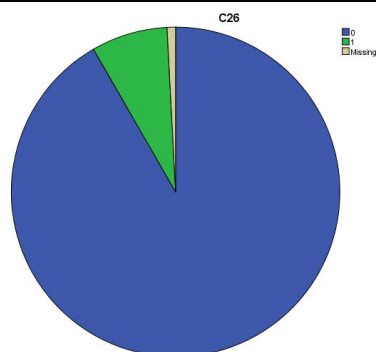
C25	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	117	97.5
2	3	2.5
Σύνολο	120	100.0

Οι ερωτώμενοι στην πλειοψηφία τους(97,5%) υποστηρίζουν ότι δεν έχει μείνει ποτέ το παιδί τους στην ίδια τάξη.

ΕΧΕΙ ΑΠΟΒΛΗΘΕΙ ΠΟΤΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;

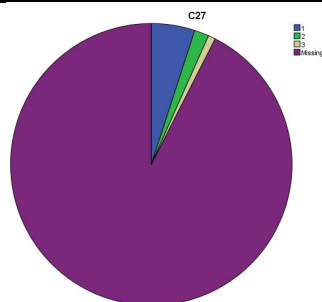
C26	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	110	91.7	92.4
1	9	7.5	7.6
Σύνολο	119	99.2	100.0
Λείπουν	1	.8	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Οι ερωτώμενοι στην πλειοψηφία τους απαντούν ότι δεν έχει αποβληθεί ποτε το παιδί τους από το σχολείο.

ΕΑΝ ΝΑΙ ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ;

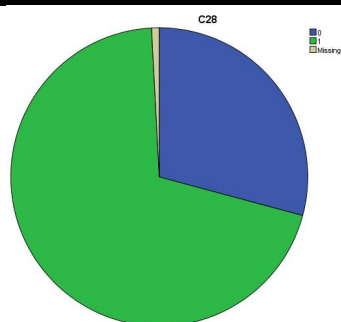
C27	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	6	5.0	66.7
2	2	1.7	22.2
3	1	.8	11.1
Σύνολο	9	7.5	100.0
Λείπουν	111	92.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Για τα παιδιά που έχουν αποβληθεί από το σχολείο ο κυριότερος λόγος ήταν ο καβγάς σε ποσοστό 66,7%.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΥΧΝΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

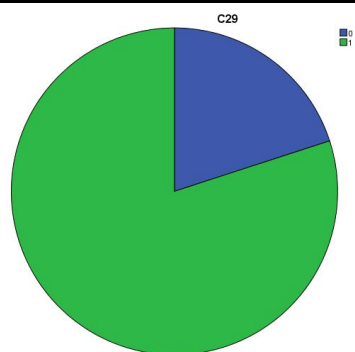
C28	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	35	29.2	29.4
1	84	70.0	70.6
Σύνολο	119	99.2	100.0
Λείπουν	1	.8	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους (70,6%) υποστηρίζουν ότι υπάρχει συχνή επαφή μεταξύ αυτών και των καθηγητών των παιδιών τους.

ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΜΕ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ;

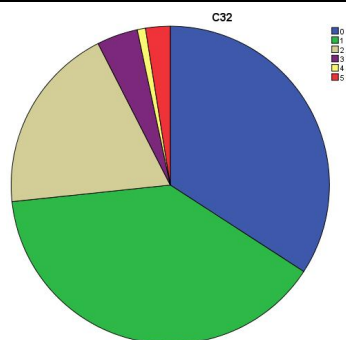
C29	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	24	20.0
1	96	80.0
Σύνολο	120	100.0

Το 80% των ερωτώμενων απαντά ότι ασχολείται το παιδί τους με εξωσχολικές δραστηριότητες.

**ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΜΙΑΣ ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ ΠΟΣΑ ΒΡΑΔΙΑ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΕΞΩ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ;**

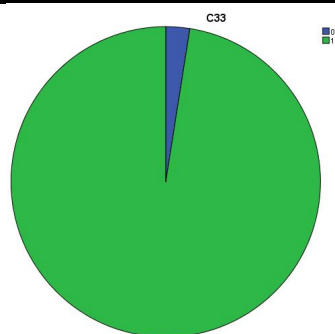
C32	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	41	34.2
1	47	39.2
2	23	19.2
3	5	4.2
4	1	.8
5	3	2.5
Σύνολο	120	100.0

Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους υποστηρίζουν ότι κατά τη διάρκεια μιας συνηθισμένης εβδομάδας τα παιδιά τους βγαίνουν έξω από κανένα έως δύο βράδια.

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΙΣ ΠΑΡΕΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

C33	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	3	2.5
1	117	97.5
Σύνολο	120	100.0

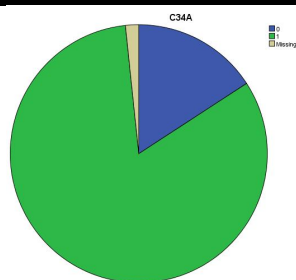

Οι περισσότεροι από τους γονείς σε ποσοστό 97,5% γνωρίζουν τις παρέες των παιδιών.

ΕΑΝ ΤΙΣ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ, ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ ΕΙΝΑΙ:

ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ

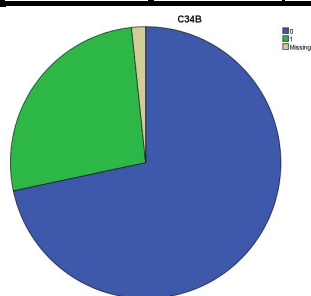
C34A	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	19	15.8	16.1
1	99	82.5	83.9
Σύνολο	118	98.3	100.0
Λείπουν	2	1.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 83,9% από τις παρέες των παιδιών είναι συμμαθητές.

ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΟΙ

C34B	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	86	71.7	72.9
1	32	26.7	27.1
Σύνολο	118	98.3	100.0
Λείπουν	2	1.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

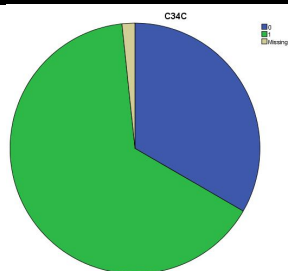

Το 27,1% από τις παρέες των παιδιών είναι εξωσχολικοί.

ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΟΙ

C34C	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	40	33.3	33.9
1	78	65.0	66.1
Σύνολο	118	98.3	100.0

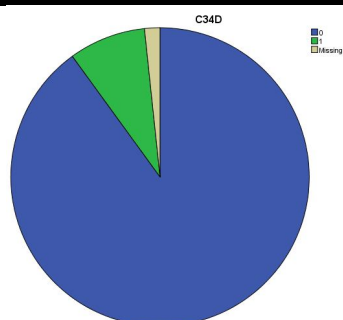
Λείπουν	2	1.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 66,1% από τις παρέες των παιδιών είναι συνομήλικοι.

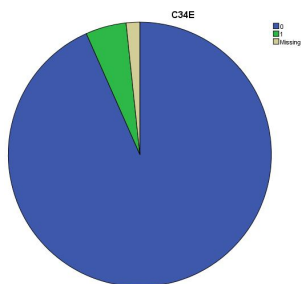
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙΣ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ

C34D	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	108	90.0	91.5
1	10	8.3	8.5
Σύνολο	118	98.3	100.0
Λείπουν	2	1.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 8,5% από τις παρέες των παιδιών είναι μεγαλύτεροι στην ηλικία.

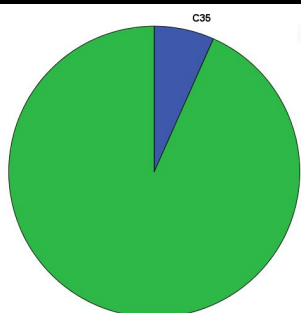
C34E	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	112	93.3	94.9
1	6	5.0	5.1
Σύνολο	118	98.3	100.0
Λείπουν	2	1.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 5,1% από τις παρέες των παιδιών είναι μικρότεροι στην ηλικία.

ΕΓΚΡΙΝΕΤΕ ΤΙΣ ΠΑΡΕΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

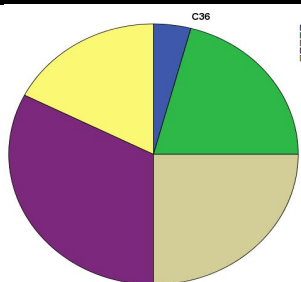
C35	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	8	6.7
1	112	93.3
Σύνολο	120	100.0

Οι περισσότεροι γονείς σε ποσοστό 93,3% εγκρίνουν τις παρέες των παιδιών τους.

ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΟΙ ΠΑΡΕΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ;

C36	Συχνότητα	Ποσοστό %
1	5	4.2
2	25	20.8
3	30	25.0
4	39	32.5
5	21	17.5
Σύνολο	120	100.0

Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους θεωρούν ότι οι παρέες των παιδιών τους επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους από λίγο έως πολύ.

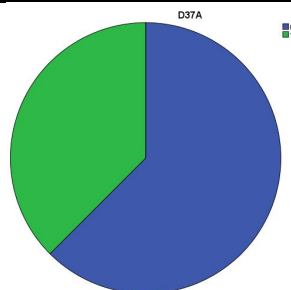
Δ) ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ

Στην τέταρτη ενότητα ερωτήσεων οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν σχετικά με τις γνώσεις τους για την ανήλικη παραβατικότητα και για τις προσφερόμενες υπηρεσίες που υπάρχουν. Συγκεκριμένα, θα παρουσιάσουμε ποιές από τις καταγγεγραμμένες πράξεις θεωρούν οι ίδιοι οι γονείς παραβατικές και για το αν γνωρίζουν, αν το παιδί τους έχει διαπράξει κάποιες από αυτές ή αν υπήρξε κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί τους και αν ναι σε ποιόν απευθύνθηκαν. Στη συνέχεια ερωτούνται για το ποιός είναι ο ειδικός στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας και τέλος πώς επηρεάζει (π.χ το οικονομικό επίπεδο των γονέων, οι σχέσεις των γονέων μεταξύ τους, η μόρφωση κτλ) στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας.

ΠΟΙΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΕΦΗΒΩΝ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΕΣ;

ΓΚΡΑΦΙΤΙ ΣΕ ΤΟΙΧΟΥΣ

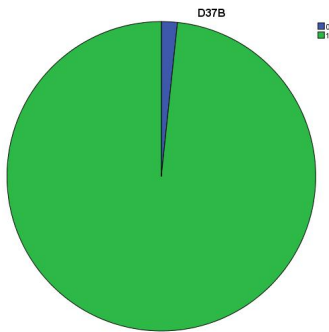
D37A	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	75	62.5
1	45	37.5
Σύνολο	120	100.0

Το 62,5% των ερωτώμενων δεν θεωρεί το γκραφιτι σε τοίχους παραβατική πράξη.

ΚΛΟΠΗ

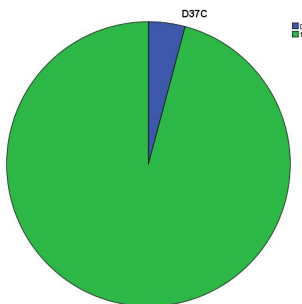
D37B	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	2	1.7
1	118	98.3
Σύνολο	120	100.0

Το 98,3% των ερωτώμενων θεωρεί την κλοπή ως παραβατική πράξη.

ΧΡΗΣΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

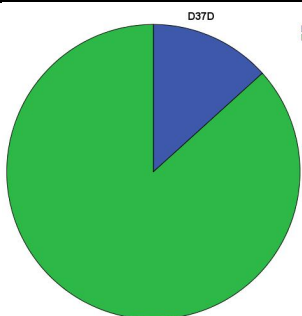
D37C	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	5	4.2
1	115	95.8
Σύνολο	120	100.0

Το 95,8% των ερωτώμενων θεωρεί τη χρήση ναρκωτικών ουσιών ως παραβατική πράξη.

ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΑΛΚΟΟΛ

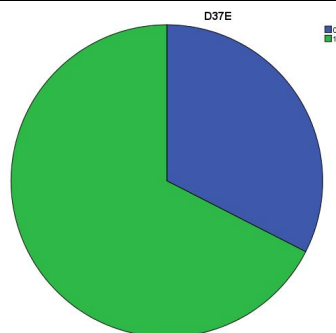
D37D	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	16	13.3
1	104	86.7
Σύνολο	120	100.0

Το 86,7% των ερωτώμενων θεωρεί την υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ ως παραβατική πράξη.

ΚΑΠΝΙΣΜΑ

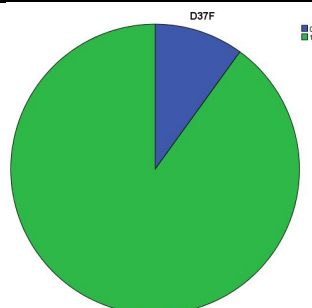
D37E	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	39	32.5
1	81	67.5
Σύνολο	120	100.0

Το 67,5% των ερωτώμενων θεωρεί το κάπνισμα ως παραβατική πράξη.

ΟΔΗΓΗΣΗ ΧΩΡΙΣ ΔΙΠΛΩΜΑ

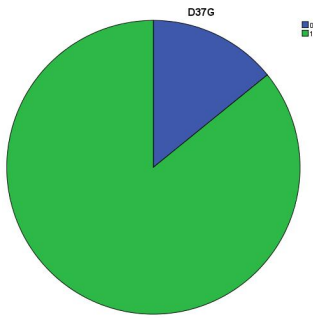
D37F	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	12	10.0
1	108	90.0
Σύνολο	120	100.0

Το 90% των ερωτώμενων θεωρεί την οδήγηση χωρίς δίπλωμα ως παραβατική πράξη.

ΑΣΚΗΣΗ ΒΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ

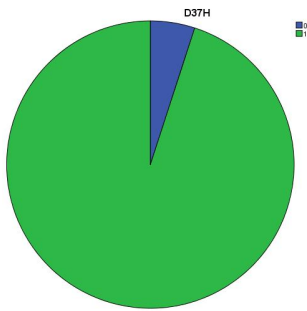
D37G	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	17	14.2
1	103	85.8
Σύνολο	120	100.0

Το 85,8% των ερωτώμενων θεωρεί την άσκηση βίας στους αθλητικούς χώρους ως παραβατική πράξη.

ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

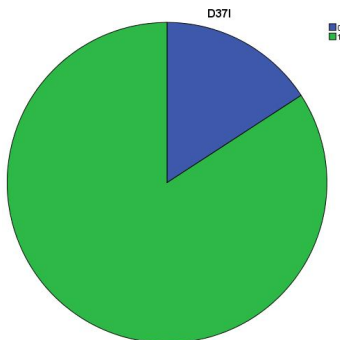
D37H	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	6	5.0
1	114	95.0
Σύνολο	120	100.0

Το 95% των ερωτώμενων θεωρεί τον τραυματισμό ανθρώπων ως παραβατική πράξη.

ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΖΩΩΝ

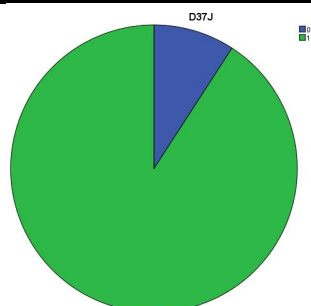
D37I	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	19	15.8
1	101	84.2
Σύνολο	120	100.0

Το 84,2% των ερωτώμενων θεωρούν τον τραυματισμό ζώων ως παραβατική πράξη.

ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ

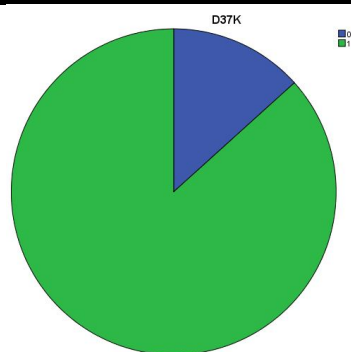
D37J	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	11	9.2
1	109	90.8
Σύνολο	120	100.0

Το 90,8% των ερωτώμενων θεωρούν τον βανδαλισμό ως παραβατική πράξη.

ΕΜΠΡΗΣΜΟΙ

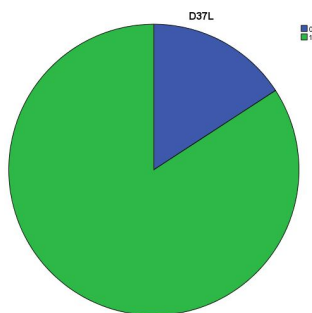
D37K	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	16	13.3
1	104	86.7
Σύνολο	120	100.0

Το 86,7% των ερωτώμενων θεωρούν τον εμπρησμό ως παραβατική πράξη.

ΟΠΛΟΦΟΡΙΑ

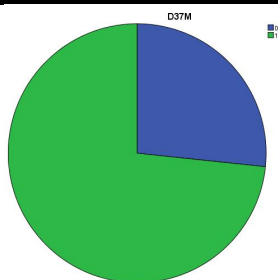
D37L	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	19	15.8
1	101	84.2
Σύνολο	120	100.0

Το 84,2% των ερωτώμενων θεωρούν την οπλοφορία ως παραβατική πράξη.

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΞΕΝΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

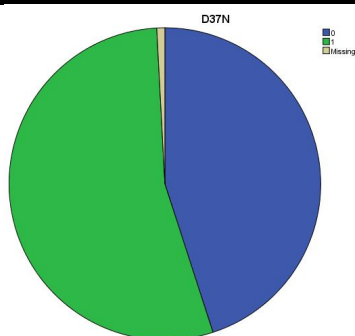
D37M	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	32	26.7
1	88	73.3
Σύνολο	120	100.0

Το 73,3% των ερωτώμενων θεωρούν τα εγκλήματα κατά της ξένης ιδιοκτησίας ως παραβατική πράξη.

ΕΠΑΙΤΕΙΑ

D37N	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	54	45.0	45.4
1	65	54.2	54.6
Σύνολο	119	99.2	100.0
Λείπουν	1	.8	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

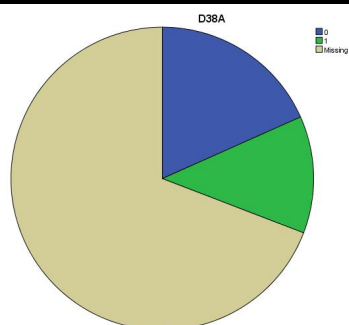

Το 54,6% των ερωτώμενων θεωρούν την επαίτεια ως παραβατική πράξη.

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΑΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΕΧΕΙ ΔΙΑΠΡΑΞΕΙ ΚΑΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΡΑΞΕΙΣ;

ΓΚΡΑΦΙΤΙ ΣΕ ΤΟΙΧΟΥΣ

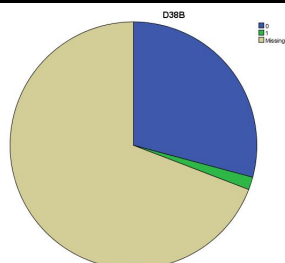
D38A	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	22	18.3	59.5
1	15	12.5	40.5
Σύνολο	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 40,5 από τους ερωτώμενους υποστηρίζουν ότι το παιδί τους έχει διαπράξει γκράφιτι σε τοίχους.

ΚΛΟΠΗ

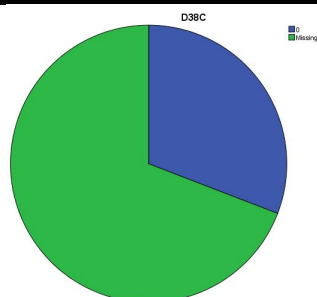
D38B	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	35	29.2	94.6
1	2	1.7	5.4
Σύνολο	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 94,6% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει διαπράξει κλοπή.

ΧΡΗΣΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

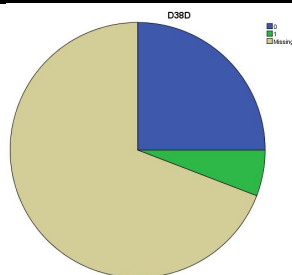
D38C	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 100% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών.

ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΑΛΚΟΟΛ

D38D	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	30	25.0	81.1
1	7	5.8	18.9
Σύνολο	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

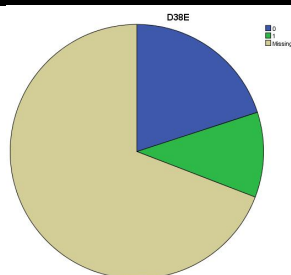

Το 81,1% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει κάνει υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ.

ΚΑΠΝΙΣΜΑ

D38E	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	24	20.0	64.9
1	13	10.8	35.1
Σύνολο	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	

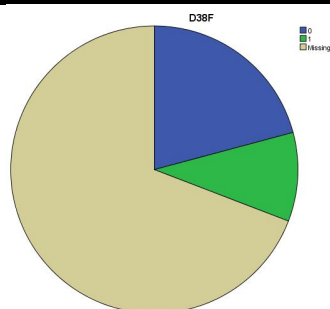
Γεν. σύνολο	120	100.0	
-------------	-----	-------	--

Το 64,9% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει καπνίσει.

ΟΔΗΓΗΣΗ ΧΩΡΙΣ ΔΙΠΛΩΜΑ

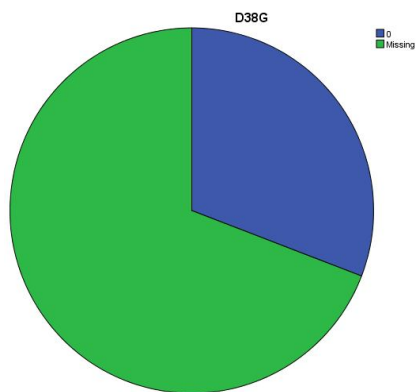
D38F	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	25	20.8	67.6
1	12	10.0	32.4
Σύνολο	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 67,6% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει οδηγήσει χωρίς δίπλωμα.

ΑΣΚΗΣΗ ΒΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ

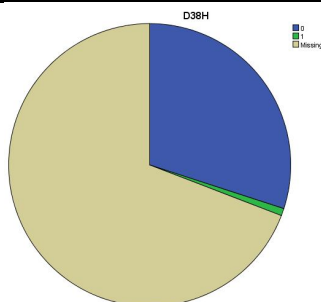
D38G	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 100% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει ασκήσει βία στους αθλητικούς χώρους.

ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

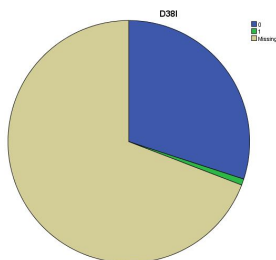
D38H	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	36	30.0	97.3
1	1	.8	2.7
Σύνολο	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 97,3% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει τραυματίσει ανθρώπους.

ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΖΩΩΝ

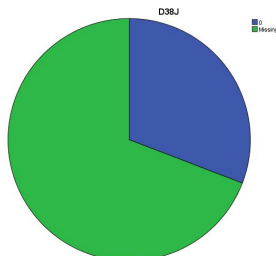
D38I	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	36	30.0	97.3
1	1	.8	2.7
Σύνολο	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 97,3% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει τραυματίσει ζώα.

ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ

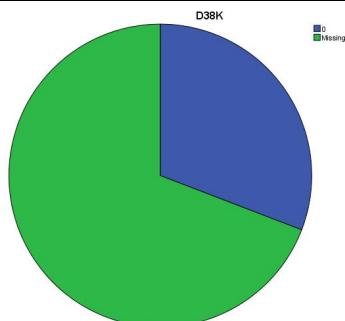
D38J	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 100% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει προβεί σε βανδαλισμούς.

ΕΜΠΡΗΣΜΟΙ

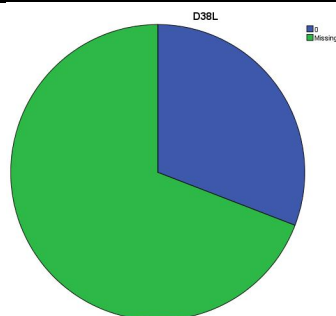
D38K	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 100% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει διαπράξει εμπρησμό.

ΟΠΛΟΦΟΡΙΑ

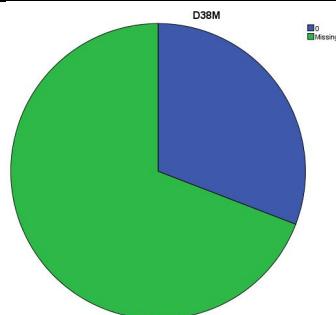
D38L	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 100% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει διαπράξει οπλοφορία.

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΞΕΝΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

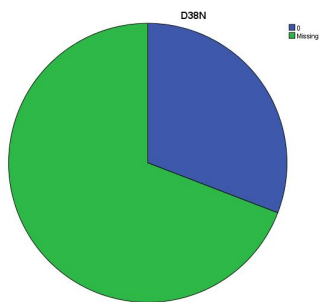
D38M	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 100% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει διαπράξει εγκλήματα κατά της ξένης ιδιοκτησίας.

ΕΠΑΙΤΕΙΑ

D38N	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	37	30.8	100.0
Λείπουν	83	69.2	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

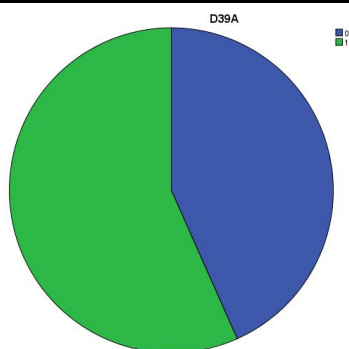

Το 100% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι το παιδί τους δεν έχει διαπράξει επατεία.

ΠΟΙΟΣ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ;

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

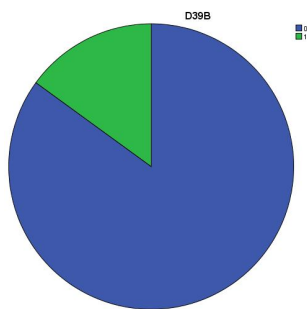
D39A	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	52	43.3
1	68	56.7
Σύνολο	120	100.0

Το 56,7% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ειδικός για την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας είναι ο εκπαιδευτικός.

Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

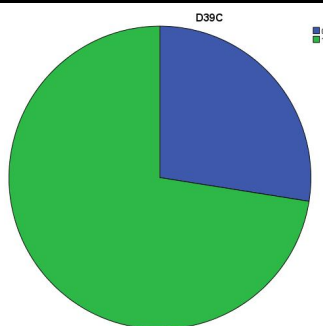
D39B	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	102	85.0
1	18	15.0
Σύνολο	120	100.0

Το 15% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ειδικός για την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας είναι η αστυνομία.

Ο ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ

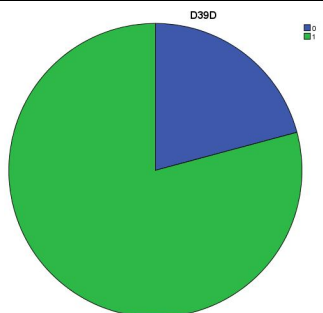
D39C	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	33	27.5
1	87	72.5
Σύνολο	120	100.0

Το 72,5% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ειδικός για την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας είναι ο ψυχολόγος.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ

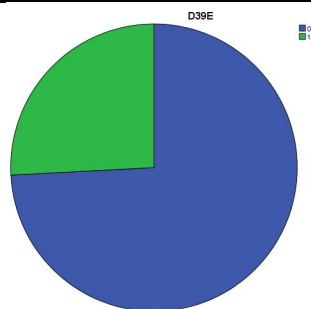
D39D	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	25	20.8
1	95	79.2
Σύνολο	120	100.0

Το 79,2% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ειδικός για την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας είναι οι γονείς.

ΟΙ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

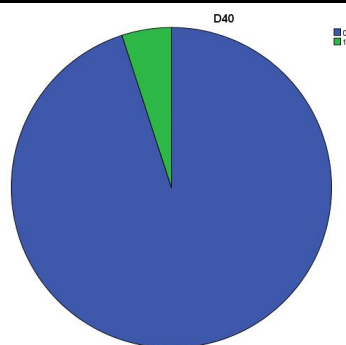
D39E	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	89	74.2
1	31	25.8
Σύνολο	120	100.0

Το 25,8% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ειδικός για την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας είναι οι επιμελητές ανηλίκων.

ΕΙΧΑΤΕ ΠΟΤΕ ΚΑΠΟΙΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ;

D40	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	114	95.0
1	6	5.0
Σύνολο	120	100.0

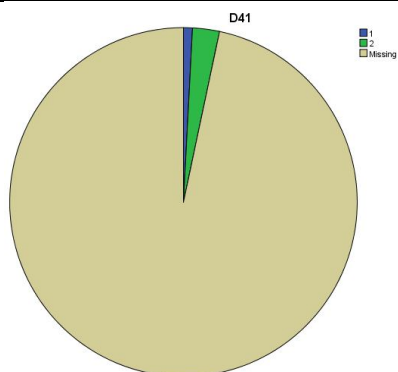

Το 95% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι δεν είχαν ποτέ κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί τους.

ΕΑΝ ΝΑΙ ΠΟΥ ΑΠΕΥΘΥΝΘΗΚΑΤΕ ΓΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ;

D41	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
1	1	.8	25.0
2	3	2.5	75.0

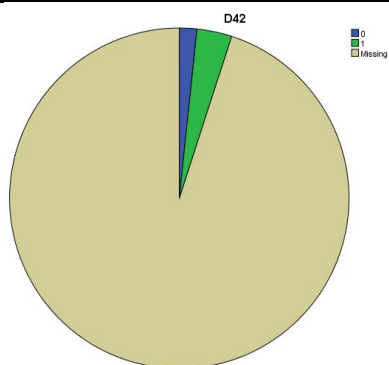
Σύνολο	4	3.3	100.0
Λείπουν	116	96.7	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 75% των ερωτώμενων που συνάντησαν κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί τους απευθύνθηκε στον ψυχολόγο και το 25% στον δάσκαλο.

ΥΠΗΡΞΕ ΛΥΣΗ;

D42	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	2	1.7	33.3
1	4	3.3	66.7
Σύνολο	6	5.0	100.0
Λείπουν	114	95.0	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

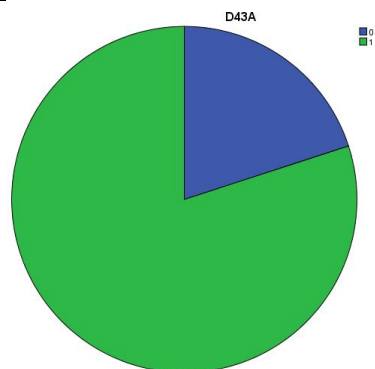

Το 66,7% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι υπήρξε λύση στο περιστατικό παραβατικότητας του παιδιού τους.

ΠΟΙΑ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ;

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ

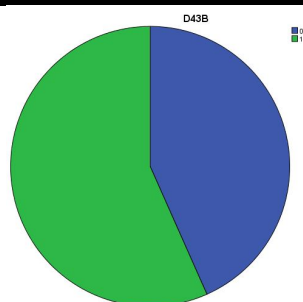
D43A	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	24	20.0
1	96	80.0
Σύνολο	120	100.0

Το 80% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι η μία από τις μεγαλύτερες δυσκολίες στην ανατροφή του παιδιού τους είναι το οικονομικό.

Ο ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

D43B	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	52	43.3
1	68	56.7
Σύνολο	120	100.0

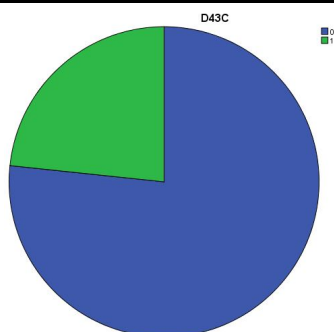

Το 56,7% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι η μία από τις μεγαλύτερες δυσκολίες στην ανατροφή του παιδιού τους είναι ο περιορισμένος χρόνος.

ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

D43C	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	92	76.7

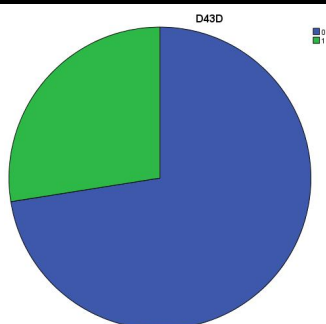
1	28	23.3
Σύνολο	120	100.0

Το 76,7% των ερωτώμενων δεν θεωρεί τις διάφορες επιδράσεις του περιβάλλοντος ως δυσκολία για την ανατροφή του παιδιού τους.

Η ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

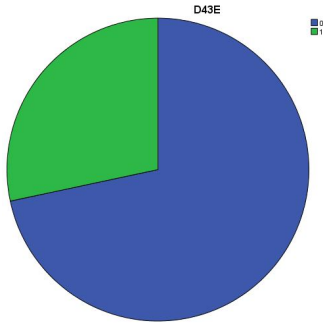
D43D	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	87	72.5
1	33	27.5
Σύνολο	120	100.0

Το 72,5% των ερωτώμενων δεν θεωρεί την λανθασμένη πολιτική του κράτους ως δυσκολία για την ανατροφή του παιδιού τους.

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

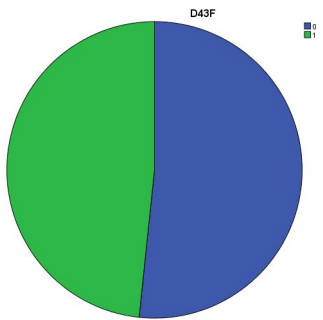
D43E	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	86	71.7
1	34	28.3
Σύνολο	120	100.0

Το 71,7% των ερωτώμενων δεν θεωρεί τις επιδράσεις της τηλεόρασης ως δυσκολία για την ανατροφή του παιδιού τους.

ΤΟ INTERNET

D43F	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	62	51.7
1	58	48.3
Σύνολο	120	100.0

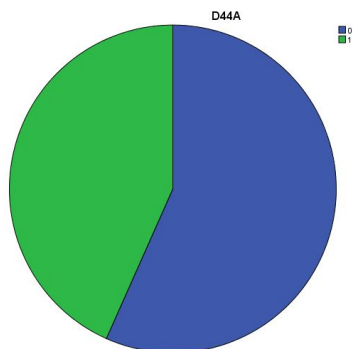

Το 48,3% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι η μία από τις μεγαλύτερες δυσκολίες στην ανατροφή του παιδιού τους είναι οι επιδράσεις από το διαδίκτυο.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΠΗΡΕΑΖΕΤΑΙ ΑΠΟ:

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

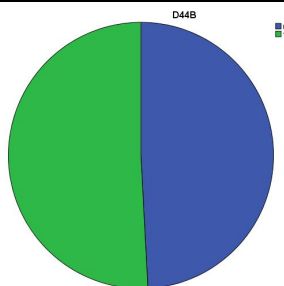
D44A	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	68	56.7
1	52	43.3
Σύνολο	120	100.0

Το 43,5% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από το οικονομικό επίπεδο.

ΤΗ ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

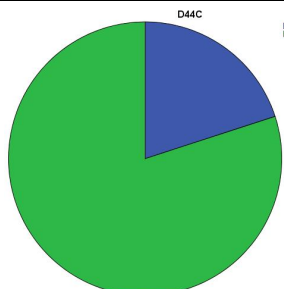
D44B	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	59	49.2
1	61	50.8
Σύνολο	120	100.0

Το 50,8% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από τη μόρφωση των γονέων.

ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ

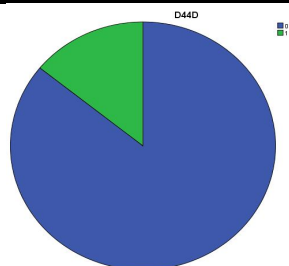
D44C	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	24	20.0
1	96	80.0
Σύνολο	120	100.0

Το 80% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από τις σχέσεις των γονέων μεταξύ τους.

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

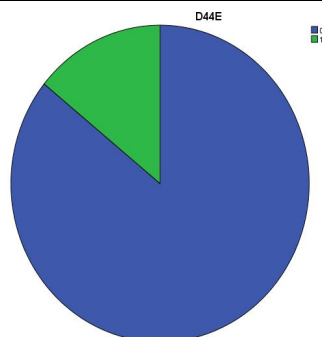
D44D	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	103	85.8
1	17	14.2
Σύνολο	120	100.0

Το 85,8% των ερωτώμενων δεν θεωρεί ότι το μέγεθος της οικογένειας παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας.

ΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

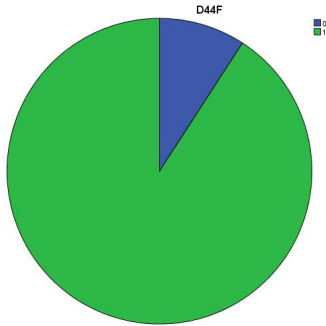
D44E	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	103	85.8
1	17	14.2
Σύνολο	120	100.0

Μόνο το 14,2% των ερωτώμενων θεωρεί ότι ο χώρος κατοικίας της οικογένειας παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας.

ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΓΟΝΕΩΝ - ΠΑΙΔΙΩΝ

D44F	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	11	9.2
1	109	90.8
Σύνολο	120	100.0

Το 90,8% των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από την επικοινωνία γονέων - παιδιών.

B. ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ

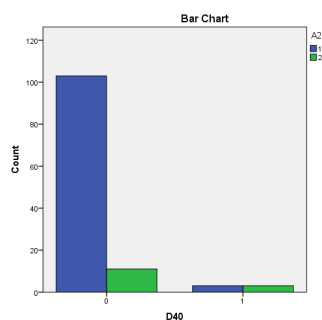
Στατιστικά σημαντικές ($P < 0.05$) προκύπτουν οι σχέσεις:

Σύγκριση της εθνικότητας του ερωτώμενου με το εάν υπηρξε κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί του

Επειδή λοιπόν το $p < 0.05$ προκύπτει στατιστικά σημαντική η σχέση μεταξύ της εθνικότητας του ερωτώμενου με την ύπαρξη περιστατικού παραβατικότητας από το παιδί του, αφού το 21,4% των παιδιών που παρουσίασαν παραβατική συμπεριφορά είναι αλλοδαποί.

D40 * A2		A2		Total
		1	2	
D40	Count	103	11	114
	0 % within D40	90.4%	9.6%	100.0%
	% within A2	97.2%	78.6%	95.0%
	Count	3	3	6
	1 % within D40	50.0%	50.0%	100.0%
	% within A2	2.8%	21.4%	5.0%
Total	Count	106	14	120
	% within D40	88.3%	11.7%	100.0%
	% within A2	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2 = 5.516$, β.ε.=1, $P = 0.019$

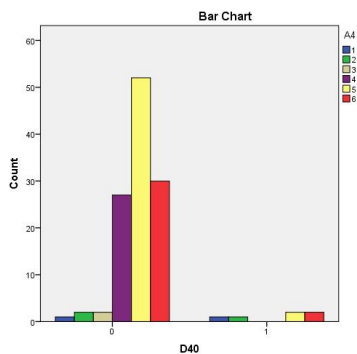
Σύγκριση της εκπαίδευσης του ερωτώμενου με το εάν υπηρξε κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί του

Επειδή λοιπόν το $p < 0.05$ προκύπτει στατιστικά σημαντική η σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης του γονέα με το αν εμφάνισε παραβατική συμπεριφορά το παιδί του. Βέβαια παρακάτω φαίνεται ότι τα παιδιά που εμφάνισαν παραβατική συμπεριφορά, οι γονείς τους είναι απόφοιτοι Λυκείου. Άρα το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων σύμφωνα με τη θεωρία μας δεν παίζει ρόλο στην ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς από τα παιδιά τους.

D40 * A4		A4						
		1	2	3	4	5	6	
D40	0	Count	1	2	2	27	52	30
		% within D40	0.9%	1.8%	1.8%	23.7%	45.6%	26.3%
		% within A4	50.0%	66.7%	100.0%	100.0%	96.3%	93.8%
	1	Count	1	1	0	0	2	2
		% within D40	16.7%	16.7%	0.0%	0.0%	33.3%	33.3%
		% within A4	50.0%	33.3%	0.0%	0.0%	3.7%	6.2%
Total	Count	2	3	2	27	54	32	
	% within D40	1.7%	2.5%	1.7%	22.5%	45.0%	26.7%	
	% within A4	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

		Total	
D40	0	Count	114
		% within D40	100.0%
		% within A4	95.0%
	1	Count	6
		% within D40	100.0%
		% within A4	5.0%
Total	Count	120	
	% within D40	100.0%	
	% within A4	100.0%	

$\chi^2=15.419$, β.ε.=5 , P=.009

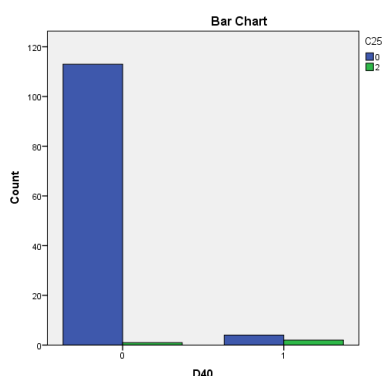

Σύγκριση με το αν έχει μείνει το παιδί του ερωτώμενου στην ίδια τάξη σε σχέση με το εάν υπηρξε κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί του

Επειδή λοιπόν το $p < 0.05$, προκύπτει στατιστικά σημαντική η σχέση μεταξύ, αν το παιδί έχει μείνει στην ίδια τάξη σε σχέση με την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς. Εδώ λοιπόν βλέπουμε ότι 33,3% των παιδιών που έμειναν στην ίδια τάξη λόγω μαθημάτων εμφάνισαν παραβατική συμπεριφορά.

D40 * C25		C25		Total	
		0	2		
D40	0	Count	113	1	114
		% within D40	99.1%	0.9%	100.0%
		% within C25	96.6%	33.3%	95.0%
		Count	4	2	6
D40	1	% within D40	66.7%	33.3%	100.0%
		% within C25	3.4%	66.7%	5.0%
Total		Count	117	3	120
		% within D40	97.5%	2.5%	100.0%
		% within C25	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2 = 13.117$, β.ε.=1, $P < .001$

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Όπως φαίνεται από την πρώτη ομάδα ερωτήσεων που αφορούν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά, το δείγμα μας αποτελείται από 81 γυναίκες και 39 άντρες. Από αυτούς οι 106 είναι Έλληνες και οι 14 αλλοδαποί. Ο μέσος όρος ηλικίας τους είναι τα 41 χρόνια. Όσον αφορά την εκπαίδευση τους, οι περισσότεροι από αυτούς σε ποσοστό 45%, είναι απόφοιτοι Λυκείου. Ακολουθούν οι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ποσοστό 26,7% και οι απόφοιτοι Γυμνασίου σε ποσοστό 22,5%. Σε μικρότερη συχνότητα συναντάμε αυτούς που έχουν φοιτήσει σε μερικές τάξεις του δημοτικού με ποσοστό 2,5% καθώς και τους απόφοιτους δημοτικού και τους αναλφάβητους με ποσοστό 1,7% αντίστοιχα. Σχετικά με την οικογενειακή τους κατάσταση το μεγαλύτερο ποσοστό αποτελούν οι έγγαμοι με 87,4% και ακολουθούν οι διαζευγμένοι(8,4%), οι άγαμοι και αυτοί που βρίσκονται σε διάσταση(1,7) και τέλος οι χήροι σε πολύ μικρό ποσοστό(0,8%). Η επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων όπως φαίνεται από τα ευρήματα μας έχει ως εξής: δημόσιοι υπάλληλοι(18,3%), ιδιωτικοί υπάλληλοι(38,3%), οικιακά(12,5%), ελεύθεροι επαγγελματίες(17,5%), συνταξιούχοι(2,5%), άνεργοι(2,5%), εποχικοί υπάλληλοι(5,8%), και εκπαιδευτικοί(2,5%). Η οικονομική τους κατάσταση χαρακτηρίζεται ως μέτρια για το μεγαλύτερο ποσοστό(64,7%), ενώ αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι 4 ερωτηθέντες παρέλειψαν να απαντήσουν στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Στη δεύτερη ομάδα ερωτήσεων οι γονείς απαντούν σε ερωτήματα σχετικά με τις ενδοοικογενειακές σχέσεις. Από αυτούς οι περισσότεροι σε ποσοστό 36,4% χαρακτηρίζουν ως αρκετά καλή τη σχέση με τον/την σύζυγο τους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στην ερώτηση B12 παραπάνω από τους μισούς γονείς σε ποσοστό 53%, απαντούν ότι υπάρχουν αντιθέσεις μεταξύ αυτών και των συζύγων τους ενώπιων των παιδιών τους αν και είναι κάτι που συμβαίνει σπάνια σε ποσοστό 55,4%.

Στη συνέχεια οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν σχετικά με τη σχέση μεταξύ του/της συζύγου τους και του/των παιδιών τους. Οι περισσότεροι από αυτούς χαρακτηρίζουν αυτή τη σχέση από αρκετά καλή έως πολύ καλή(32,2%). Όσον αφορά την ερώτηση B15, οι γονείς σε μεγάλο ποσοστό θεωρούν ως βίαιες τις περισσότερες από τις παρακάτω πράξεις: εκφοβισμός, ύβρεις, χτυπήματα, ξυλοδαρμός, ταπείνωση, επίθεση με αιχμηρό αντικείμενο, φωνές, προσβολές, καταστροφή προσωπικής περιουσίας και απειλές. Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι αρκετά μεγάλα και τα ποσοστά κάποιων πράξεων (εκφοβισμός, ύβρεις, ταπείνωση, φωνές, προσβολές, απειλές, καταστροφή προσωπικής περιουσίας) που δεν θεωρούνται βίαιες για αρκετούς γονείς. Στη συνέχεια το μεγαλύτερο ποσοστό γονέων(70,6%) απαντά ότι δεν έχουν παρατηρήσει τέτοιου είδους πράξεις από τους γονείς προς το παιδί . Το 29,4% υποστηρίζει ότι έχουν παρατηρηθεί τέτοιου είδους πράξεις αλλά είναι κάτι που συμβαίνει σπάνια. Παρακάτω όσον αφορά τον περιορισμό και την ελευθερία που προσφέρουν οι γονείς στα παιδιά τους, το μεγαλύτερο ποσοστό αναφέρει ότι ούτε περιορίζουν ούτε προσφέρουν στα παιδιά τους περισσότερη ελευθερία απ' ότι θα έπρεπε. Στην ερώτηση B20 που αφορά την επικοινωνία του γονέα με το παιδί οι περισσότεροι απαντούν ότι υπάρχει επικοινωνία με τα παιδιά τους σε ποσοστό 96,7% και ταυτόχρονα τη χαρακτηρίζουν αρκετά καλή. Από την ερώτηση B12 που αναφέρεται στο χρόνο που περνάει ο γονέας με το παιδί του ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (47,5%) απαντάει ότι ο χρόνος αυτός δεν είναι αρκετός.

Στην τρίτη ομάδα ερωτήσεων οι γονείς καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούν το σχολικό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Στην ερώτηση C23 που αφορά τις επιδόσεις του παιδιού στο σχολείο και κατά πόσο οι γονείς είναι ευχαριστημένοι από αυτές, το μεγαλύτερο ποσοστό(42,5%) απαντά ότι είναι αρκετά ευχαριστημένοι. Στην επόμενη ερώτηση (C29) οι γονείς απαντούν κατά το μεγαλύτερο ποσοστό ότι το παιδί τους αφιερώνει δύο ώρες καθημερινά στο διάβασμα. Σχετικά με το αν έχει μείνει ποτε το παιδί τους στην ίδια τάξη, το μεγαλύτερο ποσοστό απαντά όχι (97,5%). Το ίδιο ισχύει και για το αν

έχει αποβληθεί ποτέ το παιδί τους από το σχολείο που το 92,4% απαντά πως όχι, Η επόμενη ερώτηση αφορά τη συχνότητα της επικοινωνίας μεταξύ των γονέων και των καθηγητών των παιδιών τους. Εδώ το 70% απαντά ότι υπάρχει αλλά είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι σε αρκετά μεγάλο ποσοστό 30% περίπου, οι γονείς δεν έχουν επικοινωνία με τους καθηγητές. Στη συνέχεια όσον αφορά τις εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών, το μεγαλύτερο ποσοστό απαντά ότι το παιδί τους ασχολείται με εξωσχολικές δραστηριότητες και συγκεκριμένα με τις ξένες γλώσσες, το χορό και τον αθλητισμό. Όσον αφορά το πως περνάει το παιδί τον ελεύθερο χρόνο του, το μεγαλύτερο ποσοστό ασχολείται κυρίως με την τηλεόραση, τον υπολογιστή, τις βόλτες και το παιχνίδι γενικότερα. Στην ερώτηση για το πόσο συχνά βγαίνει έξω το παιδί μια συνηθισμένη εβδομάδα τα μεγαλύτερα ποσοστά κυμαίνονται από κανένα έως ένα βράδυ. Οι γονείς σε ποσοστό 97,5% γνωρίζουν τις παρέες του παιδιού τους και είναι κυρίως συμμαθητές και συνομήλικοι. Οι γονείς σε ποσοστό 93,3% εγκρίνουν τις παρέες των παιδιών τους και επίσης θεωρούν ότι οι φίλοι επηρεάζουν τη συμπεριφορά των παιδιών από αρκετά έως πολύ.

Η τέταρτη και τελευταία ομάδα ερωτήσεων αφορά τις γνώσεις των γονέων σχετικά με την νεανική παραβατικότητα και τις προσφερόμενες κοινωνικές υπηρεσίες. Στην πρώτη ερώση αυτής της ενότητας έχουν δοθεί στους γονείς κάποιες πράξεις ώστε να σημειώσουν ποιες από αυτές θεωρούν παραβατικές από τους εφήβους. Από αυτές τις πράξεις βλέπουμε ότι οι γονείς θεωρούν τις περισσότερες παραβατικές εκτός από το γκράφιτι σε τοίχους, το κάπνισμα και την επαιτεία. Αυτές τις τρεις πράξεις οι περισσότεροι από τους γονείς δεν τις χαρακτηρίζουν ως παραβατικές. Επίσης για το αν γνωρίζουν αν το παιδί τους έχει διαπράξει κάποιες από αυτές τις πράξεις οι περισσότεροι υποστηρίζουν ότι δεν γνωρίζουν. Ένα μικρό ποσοστό γονέων απαντά θετικά για το γκραφιτι σε τοίχους, το κάπνισμα και την οδήγηση χωρίς δίπλωμα. Στην ερώτηση D39 οι γονείς απαντούν στο ερώτημα σχετικά με το ποιός είναι ο ειδικός για την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας. Εδώ βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων θεωρεί ότι ειδικοί είναι ο

Εκπαιδευτικός, ο Ψυχολόγος και οι γονείς και όχι τόσο η Αστυνομία και ιδιαίτερα οι Επιμελητές Ανηλίκων. Οι γονείς σε ποσοστό 95% δηλώνουν ότι δεν είχαν ποτέ κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από τα παιδιά τους. Παρόλο που τα περιστατικά παραβατικότητας ήταν ελάχιστα, οι γονείς των συγκεκριμένων παιδιών απευθύνθηκαν σε Ψυχολόγο και στο 66,7% σπό αυτούς υπήρξε λύση. Σχετικά με το ποια είναι η μεγαλύτερη δυσκολία στην ανατροφή του παιδιού τους οι γονείς απαντούν σε πολύ μεγάλο ποσοστό το οικονομικό και ακολουθούν ο περιορισμένος χρόνος και το internet. Στην τελευταία ερώτηση οι γονείς απαντούν από τι επηρεάζεται ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας. Οι περισσότεροι γονείς αναφέρουν ότι ο ρόλος της οικογένειας επηρεάζεται από τις σχέσεις των γονέων μεταξύ τους αλλά και την επικοινωνία γονέων-παιδιών.

Στη συνέχεια προχωρήσαμε σε μερικές σχέσεις και συγκρίσεις μεταξύ των ερωτήσεων προκειμένου να διαπιστώσουμε αν είναι στατιστικά σημαντικές και αν απαντώνται τα ερευνητικά μας ερωτήματα. Οι πρώτες μεταβλητές που συγκρίναμε αφορούν τις ερωτήσεις D40 και A2, δηλαδή συγκρίνουμε την εθνικότητα του ερωτώμενου σε σχέση με το αν υπήρξε κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί του. Η συγκεκριμένη σχέση προκύπτει στατιστικά σημαντική αφού το ($P= 0,019 < 0,05$), δηλαδή σε ποσοστό 21,4% τα παιδιά με αλλοδαπούς γονείς έχουν διαπράξει κάποιου είδους παραβατικότητα.

Η επόμενη σύγκριση αφορά την εκπαίδευση των γονέων σε σχέση με την ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς από το παιδί τους. Η σχέση αυτή D40 με A4 προκύπτει στατιστικά σημαντική αφού το $P=0,09 < 0,05$.

Στη συνέχεια συγκρίνουμε το εαν το παιδί του ερωτώμενου έχει μείνει ποτέ στην ίδια τάξη σε σχέση με την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς. Το 33,3% που έχει εμφανίσει παραβατική συμπεριφορά έχει μείνει στην ίδια τάξη λόγω μαθημάτων.

Αντίθετα, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές οι σχέσεις κατά ενότητα, π.χ. η ηλικία του ερωτώμενου δεν έχει σχέση με το αν εμφανίζει το παιδί του παραβατική συμπεριφορά. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και με

την οικογενειακή κατάσταση του ερωτώμενου, το επάγγελμα και την οικονομική κατάσταση.

Επίσης προσπαθήσαμε να κάνουμε συγκρίσεις όσον αφορά την εμφάνιση παραβατικότητας από το παιδί(D40 ερώτηση) σε σχέση με τις ενδοοικογενειακές σχέσεις όπου και εδώ ισχύει το ίδιο, δηλαδή δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές οι σχέσεις. Βέβαια εμείς αυτό δεν το περιμέναμε αλλά θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στα συμπεράσματα μας. Το ίδιο ισχύει και με τις δύο επόμενες ενότητες ερωτήσεων όσον αφορά το σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, καθώς και τις γνώσεις των γονέων σχετικά με την παραβατικότητα των νέων και τις προσφερόμενες κοινωνικές υπηρεσίες που υπάρχουν.

Τα παραπάνω αποτελέσματα που προέκυψαν από την ερευνητική εργασία μας τα παραθέτουμε στα συμπεράσματα μας, όπου εκεί σας παρουσιάσουμε τα κυριότερα από αυτά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα συμπεράσματά μας είναι απαντήσεις σε υποθετικές κατασκευές που δημιουργήσαμε βασισμένοι στο θεωρητικό μας μοντέλο, δηλαδή π.χ το χαμηλό μορφωτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, που ευθύνονται για την ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς στους ανήλικους. Στην πορεία της επεξεργασίας τα ερευνητικά αυτά ερωτήματα στην πλειοψηφία τους δεν επιβεβαιώθηκαν. Πιο συγκεκριμένα, οι παράγοντες φύλο, εθνικότητα, εκπαίδευση, οικογενειακή - οικονομική κατάσταση των ερωτώμενων (γονέων) δεν φαίνεται να επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την τάση για παραβατικότητα των ανηλίκων. Τα κοινωνικά αυτά στερεότυπα δεν φαίνεται να επιβεβαιώνονται, όσον αφορά την παραβατική συμπεριφορά των ανηλίκων.

Ανάλογο ρόλο, φαίνεται να διαδραματίζει και η άσκηση βίας μέσα στην οικογένεια του ανηλίκου, είτε προς το ίδιο το παιδί είτε μεταξύ των γονέων του. Άλλωστε όπως έχει ήδη αναφερθεί και στο θεωρητικό μέρος, τα παιδιά που μεγαλώνουν σε δυσμενείς ψυχοκοινωνικές συνθήκες είναι πιθανότερο να παρουσιάσουν στο μέλλον ψυχολογικά προβλήματα και διαταραχή συμπεριφοράς, παράγοντες που είναι επιβαρυντικοί, για την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι είναι αρκετά μεγάλα και τα ποσοστά κάποιων πράξεων, σύμφωνα με το ερωτηματολόγιό μας, (εκφοβισμός, ύβρεις, ταπείνωση, φωνές, προσβολές, απειλές, καταστροφή προσωπικής περιουσίας) που δεν θεωρούνται βίαιες για αρκετούς γονείς.

Όσον αφορά τους φορείς κοινωνικοποίησης (οικογένεια, σχολείο, σχέσεις με συνομηλίκους) το μεγαλύτερο ποσοστό από τους γονείς, όπως φαίνεται από την έρευνά μας, θεωρεί ότι επηρεάζουν την ανάπτυξη παραβατικών συμπεριφορών και ιδιαίτερα οι σχέσεις με συνομηλίκους. Βέβαια όπως αναφέρουμε και στο θεωρητικό μας μέρος το σχολείο παίζει σημαντικό ρόλο ως φορέας κοινωνικοποίησης των παιδιών. Επομένως αυτό που μας προβληματίζει ιδιαίτερα όπως φαίνεται από την έρευνά μας, είναι ότι ένα σημαντικό ποσοστό γονέων δεν έρχεται καν σε επαφή με τους καθηγητές του παιδιού ώστε να ενημερώνεται για την πρόοδο στα

μαθήματά του, αλλά και για την γενικότερη εικόνα του στο χώρο του σχολείου.

Σχετικά με την γνώση των γονέων για τις υπηρεσίες που συνδέονται με την ανήλικη παραβατικότητα, βλέπουμε ότι οι γονείς δεν είναι ενήμεροι για τις υπηρεσίες αυτές. Σε ερώτημα πτυ τους θέσαμε για το ποιός είναι ο ειδικός για την αντιμετώπιση της ανήλικης παραβατικότητας, απαντούν ότι είναι οι ίδιοι οι γονείς, ο εκπαιδευτικός και ο ψυχολόγος. Αυτός μας δείχνει ότι οι γονείς είναι αναγκαίο να ενημερωθούν για τις υπηρεσίες αυτές και ιδιαίτερα για το έργο των επιμελητών ανηλίκων.

Συμπερασματικά, θα θέλαμε να παραθέσουμε μερικές προτάσεις μας, που θεωρούμε ότι είναι σημαντικές όσον αφορά την πρόληψη και καταστολή της ανήλικης παραβατικότητας:

Συνεργασία με τη ΝΕΛΕ και πιο συγκεκριμένα: πραγματοποίηση ομιλιών στα σχολεία τού Δήμου, σχεδιασμένα από την Κοινωνική Υπηρεσία τού Δήμου, με σκοπό να κατανοήσουν οι γονείς την επιτακτική ανάγκη για σωστή διαπαιδαγώγηση, και στενό έλεγχο που πρέπει να επιβάλλουν στα παιδιά τους. Εκεί θα δίνεται η δυνατότητα στους γονείς για παροχή στήριξης και καθοδήγησης, έκφραση συναισθημάτων., φόβων και προβληματισμών.

Σχεδιασμός και υλοποίηση εκδηλώσεων και ημερίδων ενημερωτικού χαρακτήρα και προσπάθεια προσέλκυσης σε αυτές ομάδων της κοινωνίας που είτε παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά, είτε επηρεάζουν αυτούς που παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά.

Τακτική παροχή έντυπου ενημερωτικού υλικού σχετικά με τον ρόλο της κοινωνικής υπηρεσίας καθώς και σαφής περιγραφή στις υπηρεσίες που αυτή προσφέρει, ώστε να καταστεί κατανοητό ότι οι γονείς που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα παραβατικής συμπεριφοράς με τα παιδιά τους θα δύνανται να καταφεύγουν στην εν λόγω υπηρεσία για παροχή συμβουλευτικής και στήριξης.

Πρέπει να καταστεί σαφές ότι η ανάπτυξη της παραβατικής συμπεριφοράς ξεκινάει από τη διαπαιδαγώγηση τού παιδιού όταν ακόμη αυτό είναι σε μικρή ηλικία. Τα σωστά πρότυπα, ο σαφής προσδιορισμός

των ορίων, η άσκηση σωστού και στενού αντικειμενικού ελέγχου, οι σωστές συναναστροφές και η θεώρηση ως μη δεδομένης της παραβατικής συμπεριφοράς που αναπτύσσεται γύρω μας (και ως εκ τούτου και η αποδοκιμασία αυτής) είναι τα θεμέλια για την πρόληψη και ως εκ τούτου και τη μείωση της μελλοντικής ανάπτυξης της παραβατικής συμπεριφοράς.

Ελληνική βιβλιογραφία

Γρίβας. «Σχετικά Με Την Αύξηση Του Σωφρονιστικού Πληθυσμού Και Τη Στέρση Της Ελευθερίας», Αθήνα 1997

Κουράκης Ν. «Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο Μεταίχμιο Του Ποινικού Δικαίου κ' Εγκληματολογίας» Αθήνα 2004

Φαρσεδάκης Ι., Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος ανηλίκων, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1985

Φαρσεδάκης Ι., Στοιχεία Εγκληματολογίας, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996

Δήμου Γ., Απόκλιση-Στιγματισμός. Αφομοιωτική θεωρητική προσέγγιση των αποκλίσεων στο σχολείο, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα:1998

Κουράκης Ν. «Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο Μεταίχμιο Του Ποινικού Δικαίου κ' Εγκληματολογίας»: Εκδ. Νομική βιβλιοθήκη Αθήνα 2004

Χάιδου Α., Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα:1996

Κατσιγαράκη Ε., «Οικογένεια Και Παραβατικότητα», Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα:2004

Λαμπροπούλου Ε., «Η Κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας»: Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 1999

Κουράκης Ν., «Έφηβοι παραβάτες και κοινωνία. Θεμελιώδεις αξίες, θεσμοί και νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σακούλα, Αθήνα-Κομοτηνή:1999

Λαμπροπούλου Ε. «Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος»: Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα:1994

Αλεξιάδης Στ .,«Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας»: Εκδ. Σάκκουλα, Θεσ/κη: 1996

Λαμπροπούλου Ε., «Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1994

Καμαριανός Ιωάννης Χ., «Εξουσία, ΜΜΕ Και Εκπαίδευση»: Εκδ. Gutenberg: Αθήνα 2005

Λαμπροπούλου Έφη, «Η Κατασκευή Της Κοινωνικής Πραγματικότητας Και Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας»: Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, Β' Έκδοση

Μπεζέ Α. Λ., «Ανήλικοι Παραβάτες, Μελέτη 20 Περιπτώσεων», Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή:1985

Νόβα-Καλτσούνη Χ., «Κοινωνικοποίηση, Η Γένεση Του Κοινωνικού Υποκειμένου», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα: 1995

Βουϊδάσκη Β: «Κοινωνικά Αίτια Της Κυκλικής, Κάθετης Και Οριζόντιας Αμφίδρομης Επιθετικής Συμπεριφοράς Στις Πρωτογενείς Ομάδες Κοινωνικοποίησης» Στο Η Επιθετικότητα Στην Οικογένεια, Στο Σχολείο Και Στην Κοινωνία», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα: 1999

Γεωργούλας Στράτος, «Ανήλικοι παραβάτες στην Ελλάδα. Κοινωνική αναπαράσταση και αντιμετώπιση» Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 2000

Αρτινοπούλου Β., «Βία στο σχολείο, Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη»: Εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα: 2001

Κουράκης Νέστωρ «Μορφές σχολικής βίας και δυνατότητες αντιμετώπισής της» του καθηγητή εγκληματολογίας. Αθήνα:1999

Πετρόπουλος Ν., Παπαστυλιανού Α., «Μορφές επιθετικότητας, βίας και διαμαρτυρίας στο σχολείο» (Γενεσιουργοί παράγοντες και επιπτώσεις), Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα, 2001

Πανούσης Γ., «“Ταξικοί” Αγώνες με ή χωρίς διατητή; Βία στα σχολεία», *Ποινική Δικαιοσύνη*, έτος 9, Ιανουάριος 2006

Βουϊδάσκη Β., «Η Επιθετικότητα Σαν Κοινωνικό Πρόβλημα Στην Οικογένεια Και Στο Σχολείο, *Συμβολή Στην Κοινωνιολογία Της Παιδείας*, Εκδόσεις: Γρηγόρη, Αθήνα: 1987

Δήμου Γ., «Απόκλιση-Στιγματισμός. Αφομοιωτική θεωρητική προσέγγιση των αποκλίσεων στο σχολείο», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998

Κωνσταντίνου Χ., Πλειός Γ. «Σχολική Αποτυχία και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αιτίες, Συνέπειες και Αντιμετώπιση, Πρακτικά του Η' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου», (1999), Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος-Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Β' Έκδοση, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Μπασέτας Κ., «Οι αρνητικές προσδοκίες του δασκάλου για τις ικανότητες των μαθητών του ως αιτία σχολικής αποτυχίας και κοινωνικού αποκλεισμού», στο *Σχολική Αποτυχία και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αιτίες*, Κωνσταντίνου Χ., Πλειός Γ. Συνέπειες και Αντιμετώπιση, Πρακτικά του Η' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος-

Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα: 1999

Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα «Η Υπηρεσία Επιμελητών Των Δικαστηρίων Ανηλίκων», , Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα: 1999

Πιτσελά Αγγελική «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων» Εκδ. Αντ. Ν.Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004 Ε' έκδοση

Πιτσελά Αγγελική, ο.π, σελ. 184-196 και επίσης «*Η Υπηρεσία Επιμελητών Των Δικαστηρίων Ανηλίκων*», Τρωϊανού – Λουλά Αγλαΐα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα: 1999

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Federal Ministry Of The Interior. Federal Ministry Of Justice “First Periodical Report On Crime And Crime Control In Germany”, Abridged Version Berlin, July 2001. <http://www.universitykonstanz.de>

Clinard Marshall B./ Meier Robert F. 1979

Elizabeth J. Clapp, *Juvenile Justice - An Evolving Juvenile Court: On the Front Lines*, Volume VI · Number 2, December 1999 « The Chicago Juvenile Court Movement in the 1890s»

Fortin J., «Κατάρτιση των εκπαιδευτικών στην πρόληψη των καταστάσεων βίας. Προβληματική. Προτάσεις.», στο Courtecuisse V., Fortin J., Μπεζέ Λ., Pain J., Selosse J., (1998)

D.Olweus με τίτλο «*Bullying at school*» (1994)

Smith K., Morita Y., Junger-Tas J., Olweus D., Catalano R., Slee P., (1999), *The Nature of school Bulling, A Cross-National Perspective*, Routledge, London and New York.

Bert Prinsen, MSc, Netherlands Institute of Care and Welfare, «CROSSING THE BORDER BETWEEN INDIVIDUAL AND COMMUNITY - COMMUNITY BASED PARENTAL SUPPORT IN THE NETHERLANDS»,

David Utting, Jon Bright and Clem Henricson, «Crime and the family. Improving child rearing and preventing delinquency.», Occasional Paper 16, Published by Family Policy Studies Centre, June 1993, U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, *Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention*, John J. Wilson, Acting Administrator, October 2000, «The High/Scope Perry Preschool Project»,

N.C Department of Juvenile Justice and Delinquency Prevention,
«NEW JUVENILE DELINQUENCY RISK ASSESSMENT WEBSITE
AVAILABLE FOR NORTH CAROLINA COMMUNITIES»

David Utting, Jon Bright and Clem Henricson, «Crime and the family.
Improving child rearing and preventing delinquency.», Occasional
Paper 16, Published by Family Policy Studies Centre, June 1993,

Becker H. S., *Οι περιθωριοποιημένοι, Μελέτες στην κοινωνιολογία της
παρέκκλισης*, (μτφρ. Κουτζόγλου Α., Μπουρλιάσκος Β.), Εκδ.Νομική
Βιβλιοθήκη 2000, Αθήνα

Cusson Maurice: «Σύγχρονη Εγκληματολογία», Εκδόσεις: Νομική
Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002

Goffman E., «*Συναντήσεις. Δύο μελέτες στην κοινωνία της
αλληλεπίδρασης*», (μτφρ. Δ. Μακρυγιάννη), Εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1996

Sykes G & Matza D., «Techniques of Neutralization: A Theory of
Delinquency» και Χαΐδου Α., (1996)

Wolfgang M. & Ferracuti F., «*Η Υποκουλτούρα Της Βίας. Προς Μια
Ολοκληρωμένη Θεωρία στην Εγκληματολογία*», Εκδ. Νομική
Βιβλιοθήκη, Αθήνα: 1995

Ιστοσελίδες

<http://www.apsoc.ox.ac.uk/fpsc/Publications/Documents/CrimeAndFamily.pdf>

<http://www.apsoc.ox.ac.uk/fpsc/Publications/Documents/CrimeAndFamily.pdf>

www.educational-center.gr/dmdocuments/ygeia-efibwn-02.pdf.

Βογιατζιδάκης Λ., «Σχολική βία: θύτες και θύματα», *Εκσυγχρονησής στο* <http://metarithmisi.gr/el/readArchives.asp?catID=26&subCatID=0&page=1&textID=421>

<http://www.ncjrs.org/html/ojdp/jjournal1299/2.html>

<http://www.ncjrs.org/pdffiles1/ojdp/181725.pdf>

<http://ssw.unc.edu/publication/April242002.htm>

<http://www.apsoc.ox.ac.uk/fpsc/Publications/Documents/CrimeAndFamily.pdf>

<http://www.alli.fi/nyri/nyris/nyris7/papers/prinsen.htm>

www.theartofcrime.gr/assets/sxoliki%20via%20kourakis.doc

Καρανίκα Χ., «Η παιδική βία στην Ελλάδα δικτυώνεται»: *Τα Νέα on line*, 04/08/2007. <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=1&artid=33166>

Δ. ΒΥΘΟΥΛΚΑΣ - Β. ΝΕΔΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΤΣΩΛΗ, ΤΟ ΒΗΜΑ, 03-04-2005, Κωδικός άρθρου: B14430A341, http://tovima.dolnet.gr/demo/owa/tobhma.print_unique?e=B&f=14430&m=A34&aa=1&cookie=

Δ. ΒΥΘΟΥΛΚΑΣ - Β. ΝΕΔΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΤΣΩΛΗ, ΤΟ ΒΗΜΑ, 03-04-2005, Κωδικός άρθρου: B14430A341, http://tovima.dolnet.gr/demo/owa/tobhma.print_unique?e=B&f=14430&m=A34&aa=1&cookie=

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- α) κακή β) μέτρια γ) αρκετά καλή δ) πολύ καλή ε) πάρα πολύ καλή
- 15) Ποιές από τις παρακάτω πράξεις θα χαρακτηρίζατε βίαιες;**
α) εκφοβισμός, β) ύβρεις, γ) χτυπήματα, δ) ξυλοδαρμός, ε) ταπείνωση, στ) επίθεση με αιχμηρό αντικείμενο, ζ) φωνές, η) προσβολές, θ) καταστροφή προσωπικής περιουσίας, ι) απειλές.
- 16) Έχουν παρατηρηθεί τέτοιου είδους πράξεις από εσάς ή τον/την σύζυγό σας προς το παιδί/ά σας;**
α) Ναι β) Όχι
- 17) Εάν ναι πόσο συχνά συμβαίνει;**
α) Σπάνια β) Μερικές φορές γ) Αρκετά συχνά δ) Πολύ συχνά
- 18) Θεωρείτε ότι περιορίζετε τα παιδιά σας περισσότερο απ' ότι θα έπρεπε;**
α) Ναι β) Όχι
- 19) Θεωρείται ότι προσφέρετε περισσότερη ελευθερία στα παιδιά σας απ' ότι θα έπρεπε;**
α) Ναι β) Όχι
- 20) Θεωρείτε ότι υπάρχει επικοινωνία με το παιδί σας;**
α) Ναι β) Όχι
- 21) Αν ναι πώς θα τη χαρακτηρίζατε;**
α) κακή β) μέτρια γ) αρκετά καλή δ) πολύ καλή ε) πάρα πολύ καλή
- 22) Θεωρείτε ότι ο χρόνος που περνάτε με το παιδί σας είναι αρκετός;** α) Ναι β) Όχι

Γ. ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- 23) Είστε ευχαριστημένοι από τις επιδόσεις του παιδιού σας στο σχολείο;**
α) Καθόλου β) Λίγο γ) Αρκετά δ) Πολύ ε) Πάρα πολύ
- 24) Πόσες ώρες αφιερώνει τη μέρα το παιδί σας στο διάβασμα;**
α) Καμία β) Μισή ώρα γ) Μία ώρα δ) Δύο ώρες ε) Δύο ώρες και πάνω
- 25) Έχει μείνει ποτέ το παιδί σας στην ίδια τάξη;**
α) ναι (λόγω απουσιών) β) ναι (λόγω μαθημάτων) γ) όχι
- 26) Έχει αποβληθεί ποτέ το παιδί σας από το σχολείο;**
α) Ναι β) Όχι
- 27) Εάν ναι για ποιο λόγο;.....**
- 28) Υπάρχει συχνή επικοινωνία μεταξύ εσάς ή του/της συζύγου σας και των καθηγητών του παιδιού σας;**
α) Ναι β) Όχι
- 29) Ασχολείται το παιδί σας με εξωσχολικές δραστηριότητες;**
α) Ναι β) Όχι
- 30) Αν ναι με τί είδους δραστηριότητα/ές;.....**
- 31) Πώς περνάει το παιδί σας τον ελεύθερο χρόνο του;.....**
- 32) Κατά την διάρκεια μιας συνηθισμένης εβδομάδας πόσα βράδια βγαίνει έξω το παιδί σας;**
α) Κανένα β) Ένα γ) Δύο δ) Τρία ε) Τέσσερα στ) Πέντε ζ) Έξι η) Επτά
- 33) Γνωρίζετε τις παρέες του παιδιού σας;**
α) Ναι β) Όχι
- 34) Εάν τις γνωρίζετε, οι φίλοι του παιδιού σας είναι:**
α) συμμαθητές ε) μικρότεροι στην ηλικία
β) εξωσχολικοί
γ) συνομήλικοι
δ) μεγαλύτεροι στην ηλικία
- 35) Εγκρίνετε τις παρέες του παιδιού σας;**

α) Ναι β) Όχι

36) Κατά πόσο θεωρείτε ότι οι παρέες του παιδιού σας επηρεάζουν τη συμπεριφορά του/τους;

α) Καθόλου β) Λίγο γ) Αρκετά δ) Πολύ ε) Πάρα πολύ

Δ) ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ

37) Ποιές πράξεις εφήβων θεωρείτε παραβατικές;(βάλτε σε κύκλο την/τις απαντήσεις σας)

- α) γκράφιτι σε τοίχους
- β) κλοπή
- γ) χρήση ναρκωτικών ουσιών
- δ) υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ
- ε) κάπνισα
- στ) οδήγηση χωρίς δίπλωμα
- ζ) άσκηση βίας στους αθλητικούς χώρους
- η) τραυματισμός ανθρώπων
- θ) τραυματισμός ζώων
- ι) βανδαλισμοί
- κ) εμπρησμοί
- λ) οπλοφορία
- μ) εγκλήματα κατά της ξένης ιδιοκτησίας
- ν) επαιτεία

38) Γνωρίζετε αν το παιδί σας έχει διαπράξει κάποιες από τις παρακάτω πράξεις;

(βάλτε σε κύκλο την/τις απαντήσεις σας)

- α) γκράφιτι σε τοίχους
- β) κλοπή
- γ) χρήση ναρκωτικών ουσιών ιδιοκτησίας
- δ) υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ
- ε) κάπνισα
- στ) οδήγηση χωρίς δίπλωμα
- ζ) άσκηση βίας στους αθλητικούς χώρους
- η) τραυματισμός ανθρώπων
- θ) τραυματισμός ζώων
- ι) βανδαλισμοί
- κ) εμπρησμοί
- λ) οπλοφορία
- μ) εγκλήματα κατά της ξένης ιδιοκτησίας
- ν) επαιτεία

39) Ποιός νομίζετε ότι είναι ειδικός για την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας;

(βάλτε σε κύκλο την/τις απαντήσεις σας)

- α) Ο Εκπαιδευτικός
- β) Η Αστυνομία
- γ) Ο Ψυχολόγος
- δ) Οι γονείς
- ε) Οι Επιμελητές Ανηλίκων
- στ) Άλλο.....

40) Είχατε ποτέ κάποιο περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί σας;

α) Ναι β) Όχι

41) Αν ναι που απευθυνθήκατε για βοήθεια;.....

.....
.....

42) Υπήρξε λύση;.....

43) Ποιά νομίζετε ότι είναι η μεγαλύτερη δυσκολία στην ανατροφή του παιδιού σας; (βάλτε σε κύκλο την/τις απαντήσεις σας)

- α) Το οικονομικό
- β) Ο περιορισμένος χρόνος
- γ) Οι διάφορες επιδράσεις του περιβάλλοντος
- δ) Η λανθασμένη πολιτική του κράτους
- ε) Η τηλεόραση
- στ) Το internet

44) Ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από:

- α) Το οικονομικό επίπεδο
- β) Τη μόρφωση των γονέων
- γ) Τις σχέσεις των γονέων μεταξύ τους
- δ) Το μέγεθος της οικογένειας
- ε) Το χώρο κατοικίας της οικογένειας
- στ) Την επικοινωνία γονέων - παιδιών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β:**ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

ΕΡΩΤΗΜΑ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ	ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ	ΔΥΝΑΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ
Α.			
1	A1	Το φύλο του ερωτηθέντος	1 = άνδρας 2 = γυναίκα
2	A2	Η εθνικότητα του ερωτηθέντος	1 = Έλληνας/ίδα 2 = Αλλοδαπός/η
3	A3	Η ηλικία του ερωτηθέντος σε έτη (προκύπτει με αφαίρεση του έτους γέννησης από το τρέχον έτος 2013)	Ακέραιος αριθμός
4	A4	Η εκπαίδευση του ερωτηθέντος	1= αναλφάβητος 2= μερικές τάξεις Δημοτικού 3= Απόφοιτος Δημοτικού 4= Απόφοιτος Γυμνασίου 5= Απόφοιτος Λυκαίου 6= Απόφοιτος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης
5	A5	Οικογενειακή κατάσταση του ερωτηθέντος	1= Έγγαμος/η 2= Άγαμος/η 3= Χήρος/α 4= Διαζευγμένος/η 5= Σε διάσταση
6	A6	Επάγγελμα του ερωτηθέντος	1= Δημόσιος

			υπάλληλος 2= Ιδιωτικός υπάλληλος 3= Οικιακά 4= Ελεύθερος επαγγελματίας 5= Συνταξιούχος 6= Άνεργος 7= Εποχικός υπάλληλος 8= Εκπαιδευτικός
7	A7	Οικονομική κατάσταση	1= Κακή 2= Μέτρια 3= Αρκετά καλή 4= Πολύ καλή 5= Πάρα πολύ καλή
8	A8A	Πόσα αγόρια έχει ο ερωτώμενος	Ακέραιος αριθμός
8	A8K	Πόσα κορίτσια έχει ο ερωτώμενος	Ακέραιος αριθμός
8	A8S	Πόσα παιδιά έχει συνολικά ο ερωτώμενος	Ακέραιος αριθμός
9	A9	Πόσο ετών είναι το παιδί/α σας	Ακέραιος αριθμός
10	A10D	Πόσα φοιτούν στο δημοτικό	Ακέραιος αριθμός
10	A10G	Πόσα φοιτούν στο γυμνάσιο	Ακέραιος αριθμός
10	A10L	Πόσα φοιτούν στο λύκειο	Ακέραιος αριθμός
10	A10T	Πόσα φοιτούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	Ακέραιος αριθμός
B.			
11	B11	Πώς χαρακτηρίζεται τη σχέση σας με τον/την σύζυγό σας	1= Κακή

			2= Μέτρια 3= Αρκετά καλή 4=Πολύ καλή 5= Πάρα πολύ καλή
12	B12	Ύπαρξη καβγάδων μεταξύ συζύγων ενώπιων των παιδιών	0= Όχι 1= Ναι
13	B13	Εάν ναι συχνότητα καβγάδων	1= Σπάνια 2= Μερικές φορές 3= Αρκετά συχνά 4= Πολύ συχνά
14	B14	Χαρακτηρισμός σχέσης μεταξύ συζύγου-παιδιού	1= Κακή 2= Μέτρια 3= Αρκετά καλή 4=Πολύ καλή 5= Πάρα πολύ καλή
15	B15A	Ο εκφοβισμός χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
15	B15B	Οι ύβρεις χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
15	B15C	Τα χτυπήματα χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
15	B15D	Ο ξυλοδαρμός χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
15	B15E	Η ταπείνωση χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
15	B15F	Η επίθεση με αιχμηρό αντικείμενο χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι

15	B15G	Οι φωνές χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
15	B15H	Οι προσβολές χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
15	B15I	Η καταστροφή προσωπικής περιουσίας χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
15	B15J	Οι απειλές χαρακτηρίζεται βίαιη πράξη	0= Όχι 1= Ναι
16	B16	Παρατήρηση τέτοιου είδους πράξεων από τον/την σύζυγο προς το παιδί/α σας	0= Όχι 1= Ναι
17	B17	Συχνότητα βίαιων πράξεων	1= Σπάνια 2= Μερικές φορές 3= Αρκετά συχνά 4= Πολύ συχνά
18	B18	Περιορισμός των παιδιών του ερωτώμενου	0= Όχι 1= Ναι
19	B19	Ελευθερία που προσφέρει ο ερωτώμενος στο παιδί/α του	0= Όχι 1= Ναι
20	B20	Ύπαρξη επικοινωνίας μεταξύ παιδιού-γονέα	0= Όχι 1= Ναι
21	B21	Χαρακτηρισμός επικοινωνίας μεταξύ παιδιού-γονέα	1= Κακή 2= Μέτρια 3= Αρκετά καλή 4= Πολύ καλή 5= Πάρα πολύ καλή
22	B22	Είναι αρκετός ο χρόνος που αφιερώνει ο ερωτώμενος με το παιδί/α του	0= Όχι 1= Ναι

Γ.			
23	C23	Ευχαρίστηση ερωτώμενου από τις επιδόσεις του παιδιού/ων στο σχολείο	1= Καθόλου 2=Λίγο 3= Αρκετά 4= Πολύ 5= Πάρα πολύ
24	C24	Ώρες ημερησίως που αφιερώνει το παιδί/α στο διάβασμα	1= Καμία 2= Μισή ώρα 3= Μία ώρα 4= Δύο ώρες 5= Δύο ώρες και πάνω
25	C25	Έχει μείνει ποτέ το παιδί του ερωτώμενου στην ίδια τάξη	0= Όχι 1= Ναι(λόγω απουσιών) 2= Ναι (λόγω μαθημάτων)
26	C26	Έχει αποβληθεί ποτέ το παιδί του ερωτώμενου από το σχολείο	0= Όχι 1= Ναι
27	C27	Αιτία αποβολής	1= Καβγάς 2= Φασαρία, κινητό 3= Σπάσιμο τζαμιού
28	C28	Ύπαρξη επικοινωνίας μεταξύ ερωτώμενου και καθηγητών του παιδιού/ων σας	0= Όχι 1= Ναι
29	C29	Ύπαρξη εξωσχολικών δραστηριοτήτων από το παιδί του ερωτώμενου	0= Όχι 1= Ναι
30	C30A	Ασχολείται το παιδί του ερωτώμενου με το χορό	0= Όχι 1= Ναι

30	C30B	Ασχολείται το παιδί του ερωτώμενου με ξένες γλώσσες (αγγλικά, γερμανικά κτλ)	0= Όχι 1= Ναι
30	C30C	Ασχολείται το παιδί του ερωτώμενου με αθλητισμό (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, στίβο κτλ)	0= Όχι 1= Ναι
30	C30D	Ασχολείται το παιδί του ερωτώμενου με χόμπι (μουσική, ζωγραφική κτλ)	0= Όχι 1= Ναι
31	C31A	Το παιδί του ερωτώμενου περνάει τον ελεύθερο χρόνο με τηλεόραση	0= Όχι 1= Ναι
31	C31B	Το παιδί του ερωτώμενου περνάει τον ελεύθερο χρόνο με διάβασμα βιβλίων	0= Όχι 1= Ναι
31	C31C	Το παιδί του ερωτώμενου περνάει τον ελεύθερο χρόνο με αθλητισμό	0= Όχι 1= Ναι
31	C31D	Το παιδί του ερωτώμενου περνάει τον ελεύθερο χρόνο με υπολογιστή	0= Όχι 1= Ναι
31	C31E	Το παιδί του ερωτώμενου περνάει τον ελεύθερο χρόνο με παιχνίδι	0= Όχι 1= Ναι
31	C31F	Το παιδί του ερωτώμενου περνάει τον ελεύθερο χρόνο με χόμπι (μουσική, ζωγραφική κτλ)	0= Όχι 1= Ναι
31	C31G	Το παιδί του ερωτώμενου περνάει τον ελεύθερο χρόνο με βόλτες	0= Όχι 1= Ναι
31	C31H	Το παιδί του ερωτώμενου περνάει τον ελεύθερο χρόνο με φιλική συντροφιά	0= Όχι 1= Ναι
32	C32	Πόσα βράδια βγαίνει το παιδί του ερωτώμενου έξω την εβδομάδα	0= Κανένα 1= Ένα 2= Δύο 3= Τρία

			4= Τέσσερα 5= Πέντε 6= Έξι 7= Εφτά
33	C33	Γνωρίζει ο ερωτώμενος τις παρέες του παιδιού/ων του	0= Όχι 1= Ναι
34	C34A	Οι φίλοι του παιδιού του ερωτώμενου είναι συμμαθητές	0= Όχι 1= Ναι
34	C34B	Οι φίλοι του παιδιού του ερωτώμενου είναι εξωσχολικοί	0= Όχι 1= Ναι
34	C34C	Οι φίλοι του παιδιού του ερωτώμενου είναι συνομήλικοι	0= Όχι 1= Ναι
34	C34D	Οι φίλοι του παιδιού του ερωτώμενου είναι μεγαλύτεροι στην ηλικία	0= Όχι 1= Ναι
34	C34E	Οι φίλοι του παιδιού του ερωτώμενου είναι μικρότεροι στην ηλικία	0= Όχι 1= Ναι
35	C35	Εγκρίνει ο ερωτώμενος τις παρέες του παιδιού/ων του	0= Όχι 1= Ναι
36	C36	Κατά πόσο θεωρεί ο ερωτώμενος ότι οι παρέες επηρεάζουν τη συμπεριφορά του παιδιού/ων του	1= Καθόλου 2= Λίγο 3= Αρκετά 4= Πολύ 5= Πάρα πολύ
Δ.			
37	D37A	Γκράφτι σε τοίχους θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37B	Κλοπή θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37C	Χρήση ναρκωτικών ουσιών θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι

37	D37D	Υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37E	Κάπνισμα θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37F	Οδήγηση χωρίς δίπλωμα θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37G	Άσκηση βίας στους αθλητικούς χώρους θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37H	Τραυματισμός ανθρώπων θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37I	Τραυματισμός ζώων θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37J	Βανδαλισμοί θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37K	Εμπρησμοί θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37L	Οπλοφορία θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37M	Εγκλήματα κατά ξένης ιδιοκτησίας θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
37	D37N	Επαιτεία θεωρείται παραβατική πράξη	0= Όχι 1= Ναι
38	D38A	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως γκράφτι σε τοίχους	0= Όχι 1= Ναι
38	D38B	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως κλοπή	0= Όχι 1= Ναι
38	D38C	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως χρήση ναρκωτικών ουσιών	0= Όχι 1= Ναι
38	D38D	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως	0= Όχι 1= Ναι

		υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ	
38	D38E	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως κάπνισμα	0= Όχι 1= Ναι
38	D38F	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως οδήγηση χωρίς δίπλωμα	0= Όχι 1= Ναι
38	D38G	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως άσκηση βίας στους αθλητικούς χώρους	0= Όχι 1= Ναι
38	D38H	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως τραυματισμός ανθρώπων	0= Όχι 1= Ναι
38	D38I	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως τραυματισμός ζώων	0= Όχι 1= Ναι
38	D38J	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως βανδαλισμοί	0= Όχι 1= Ναι
38	D38K	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως εμπρησμοί	0= Όχι 1= Ναι
38	D38L	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως οπλοφορία	0= Όχι 1= Ναι
38	D38M	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως εγκλήματα κατά ξένης ιδιοκτησίας	0= Όχι 1= Ναι
38	D38N	Το παιδί σας έχει διαπράξει πράξη όπως επαιτεία	0= Όχι 1= Ναι
39	D39A	Ο εκπαιδευτικός είναι ειδικός στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας	0= Όχι 1= Ναι
39	D39B	Η αστυνομία είναι ειδικός στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας	0= Όχι 1= Ναι
39	D39C	Ο ψυχολόγος είναι ειδικός στην αντιμετώπιση της	0= Όχι 1= Ναι

		νεανικής παραβατικότητας	
39	D39D	Οι γονείς είναι ειδικοί στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας	0= Όχι 1= Ναι
39	D39E	Οι επιμελητές ανηλίκων είναι ειδικοί στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας	0= Όχι 1= Ναι
40	D40	Υπήρξε περιστατικό παραβατικότητας από το παιδί/α του ερωτώμενου	0= Όχι 1= Ναι
41	D41	Που απευθύνθηκε ο ερωτώμενος για βοήθεια	1= Δασκάλα 2= Ψυχολόγος
42	D42	Υπήρξε λύση	0= Όχι 1= Ναι, τιμωρία
43	D43A	Η μεγαλύτερη δυσκολία στην ανατροφή του παιδιού του ερωτώμενου είναι το οικονομικό	0= Όχι 1= Ναι
43	D43B	Η μεγαλύτερη δυσκολία στην ανατροφή του παιδιού του ερωτώμενου είναι ο περιορισμένος χρόνος	0= Όχι 1= Ναι
43	D43C	Η μεγαλύτερη δυσκολία στην ανατροφή του παιδιού του ερωτώμενου είναι οι διάφορες επιδράσεις του περιβάλλοντος	0= Όχι 1= Ναι
43	D43D	Η μεγαλύτερη δυσκολία στην ανατροφή του παιδιού του ερωτώμενου είναι η λανθασμένη πολιτική του κράτους	0= Όχι 1= Ναι
43	D43E	Η μεγαλύτερη δυσκολία στην ανατροφή του παιδιού του ερωτώμενου είναι η τηλεόραση	0= Όχι 1= Ναι
43	D43F	Η μεγαλύτερη δυσκολία στην ανατροφή του	0= Όχι 1= Ναι

		παιδιού του ερωτώμενου είναι το internet	
44	D44A	Ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από το οικονομικό επίπεδο	0= Όχι 1= Ναι
44	D44B	Ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από τη μόρφωση των γονέων	0= Όχι 1= Ναι
44	D44C	Ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από τις σχέσεις των γονέων μεταξύ τους	0= Όχι 1= Ναι
44	D44D	Ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από το μέγεθος της οικογένειας	0= Όχι 1= Ναι
44	D44E	Ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από το χώρο κατοικίας της οικογένειας	0= Όχι 1= Ναι
44	D44F	Ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας επηρεάζεται από την επικοινωνία γονέων-παιδιών	0= Όχι 1= Ναι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ:

Δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές οι σχέσεις (κατά ενότητα):

(Α) Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά

D40 * A1, D40 * A3, D40 * A5, D40 * A6, D40 * A7, D40 * A8S, D40 * A10D, D40 * A10G, D40 * A10L, D40 * A10T

(Β) Ενδοοικογενειακές σχέσεις

D40 * B11, D40 * B12, D40 * B13, D40 * B14, D40 * B16, D40 * B17, D40 * B18, D40 * B19, D40 * B20, D40 * B21, D40 * B22

(Γ) Σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον

D40 * C23, D40 * C24, D40 * C26, D40 * C27, D40 * C28, D40 * C29, D40 * C30A, D40 * C30B, D40 * C30C, D40 * C30D, D40 * C31A, D40 * C31B, D40 * C31C, D40 * C31D, D40 * C31E, D40 * C31F, D40 * C31G, D40 * C31H, D40 * C32, D40 * C33, D40 * C34A, D40 * C34B, D40 * C34C, D40 * C34D, D40 * C34E, D40 * C35

(Δ) Γνώσεις γονέων σχετικά με την παραβατικότητα των νέων και τις προσφερόμενες υπηρεσίες που υπάρχουν

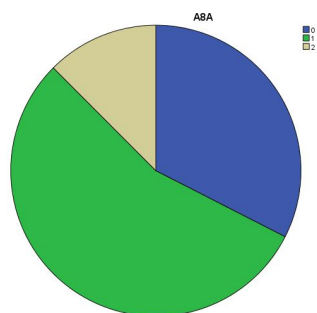
D40 * D43A, D40 * D43B, D40 * D43C, D40 * D43D, D40 * D43E, D40 * D43F, D40 * D44A, D40 * D44B, D40 * D44C, D40 * D44D, D40 * D44E, D40 * D44F

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ: Λοιπά αποτελέσματα

ΠΟΣΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΧΕΤΕ;

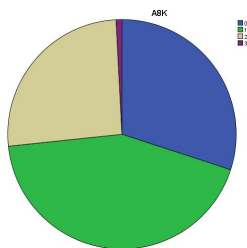
	A8A
Διάμεση	1
Επικρατούσα	1
Ελάχιστο	0
Μέγιστο	2

A8A	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	39	32.5
1	66	55.0
2	15	12.5
Σύνολο	120	100.0

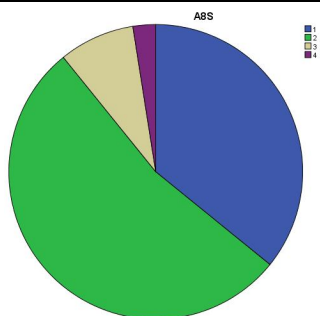
	A8K
Διάμεση	1
Επικρατούσα	1
Ελάχιστο	0
Μέγιστο	3

A8K	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	36	30.0
1	52	43.3
2	31	25.8
3	1	.8
Σύνολο	120	100.0

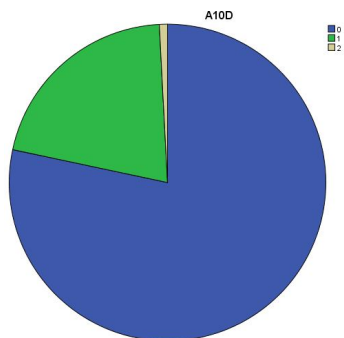
	A8S
Διάμεση	2
Επικρατούσα	2
Ελάχιστο	1
Μέγιστο	4

A8S	Συχνότητα	Ποσοστό %
1	43	35.8
2	64	53.3
3	10	8.3
4	3	2.5
Σύνολο	120	100.0

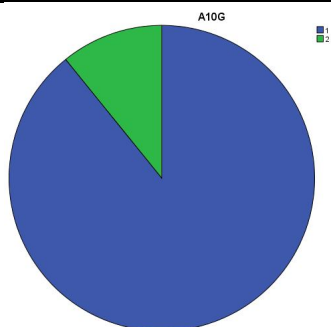

ΣΕ ΠΟΙΑ ΤΑΞΗ ΦΟΙΤΕΙ/ΟΥΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ/Α ΣΑΣ;

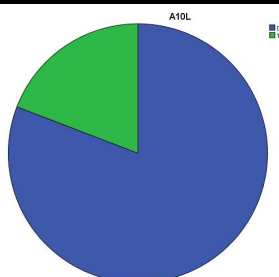
A10D	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	94	78.3
1	25	20.8
2	1	.8
Σύνολο	120	100.0

A10G	Συχνότητα	Ποσοστό %
1	107	89.2
2	13	10.8
Σύνολο	120	100.0

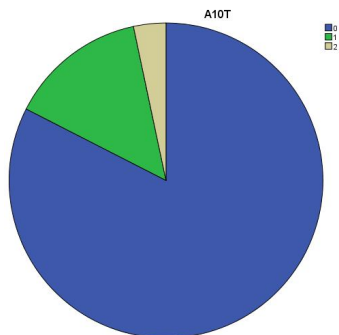

A10L	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	97	80.8
1	23	19.2
Σύνολο	120	100.0

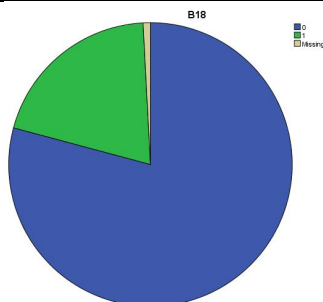
A10T	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	99	82.5
1	17	14.2

2	4	3.3
Σύνολο	120	100.0

ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΠΕΡΙΟΡΙΖΕΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠ' ΟΤΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ;

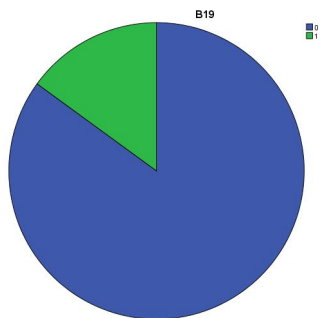
B18	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	95	79.2	79.8
1	24	20.0	20.2
Σύνολο	119	99.2	100.0
Λείπουν	1	.8	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

Το 79,8% των ερωτώμενων δεν θεωρούν ότι περιορίζουν τα παιδιά τους περισσότερο απ' ότι θα έπρεπε.

ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ ΑΠ' ΟΤΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ;

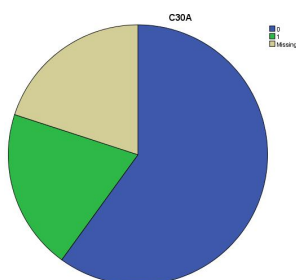
B19	Συχνότητα	Ποσοστό %
0	102	85.0
1	18	15.0
Σύνολο	120	100.0

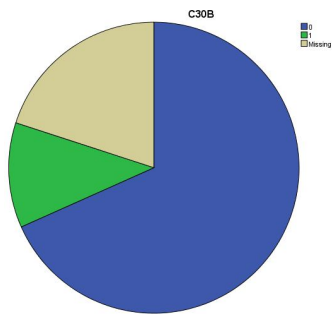
Το 85% των ερωτώμενων δεν θεωρούν ότι προσφέρουν περισσότερη ελευθερία στα παιδιά τους απ' ότι θα έπρεπε.

ΜΕ ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΣΧΟΛΕΙΤΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ;

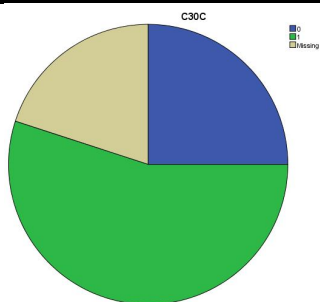
C30A	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	72	60.0	75.0
1	24	20.0	25.0
Σύνολο	96	80.0	100.0
Λείπουν	24	20.0	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

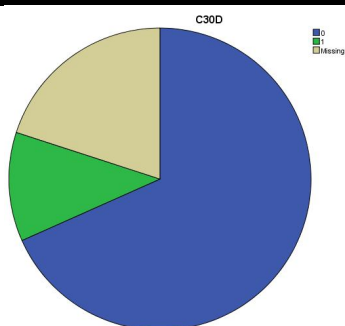
C30B	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	82	68.3	85.4
1	14	11.7	14.6
Σύνολο	96	80.0	100.0
Λείπουν	24	20.0	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

C30C	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	30	25.0	31.3
1	66	55.0	68.8
Σύνολο	96	80.0	100.0
Λείπουν	24	20.0	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

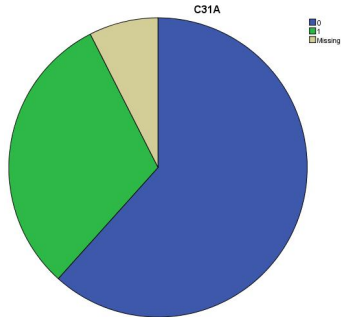
C30D	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	82	68.3	85.4
1	14	11.7	14.6
Σύνολο	96	80.0	100.0
Λείπουν	24	20.0	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

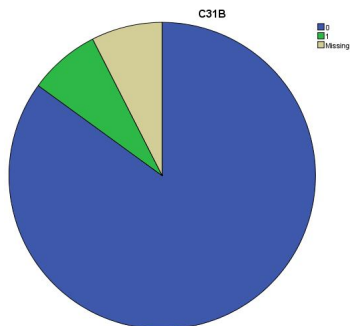
ΠΩΣ ΠΕΡΝΑΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΤΟΥ;

C31A	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	74	61.7	66.7

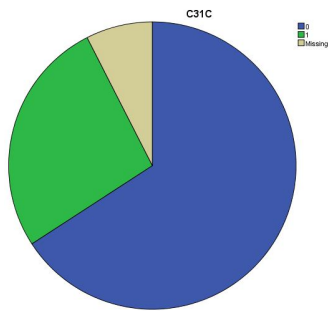
1	37	30.8	33.3
Σύνολο	111	92.5	100.0
Λείπουν	9	7.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

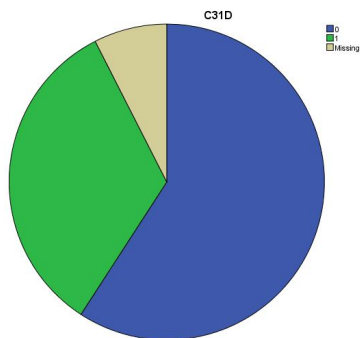
C31B	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	102	85.0	91.9
1	9	7.5	8.1
Σύνολο	111	92.5	100.0
Λείπουν	9	7.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

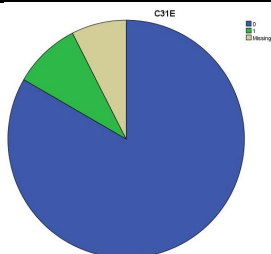
C31C	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	79	65.8	71.2
1	32	26.7	28.8
Σύνολο	111	92.5	100.0
Λείπουν	9	7.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

C31D	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	71	59.2	64.0
1	40	33.3	36.0
Σύνολο	111	92.5	100.0
Λείπουν	9	7.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

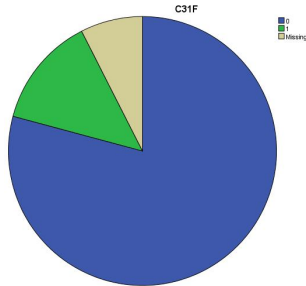

C31E	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	100	83.3	90.1
1	11	9.2	9.9
Σύνολο	111	92.5	100.0
Λείπουν	9	7.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

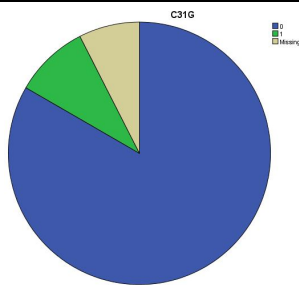

C31F	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	95	79.2	85.6
1	16	13.3	14.4

Σύνολο	111	92.5	100.0
Λείπουν	9	7.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

C31G	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	100	83.3	90.1
1	11	9.2	9.9
Σύνολο	111	92.5	100.0
Λείπουν	9	7.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

C31H	Συχνότητα	Ποσοστό %	Έγκυρο %
0	103	85.8	92.8
1	8	6.7	7.2
Σύνολο	111	92.5	100.0
Λείπουν	9	7.5	
Γεν. σύνολο	120	100.0	

